

જૈન મિદ્ધાત ગ્રંથમાળા મળકો ૪૬ મો

સ્થાનકવાસી જૈનોનું ધર્મ કર્તવ્ય

મત્થ ધર્મ મમજવા
ઇચ્છનારને માટે જ

❦

તીર્થંકર ભગવાનેાની આશાતના
અપમાન કરવામા માપ માનવા હો
અને તે પાપથી બચવા ઇચ્છતા હો
તથા મૂળ શુદ્ધ જન ધર્મ સમજીને
તેને અનુસરવા માગતા હો તો
આ પુસ્તક માધત ધ્યાનથી અને
સમજપૂર્વક વાચ્યો, વિચાર્યો અને
ચોખ્ખ લોગે તે પ્રમાણે વર્તન કર્યો

❦

લેખક - સપાદક
નગીન સિંહ રાવણ ૪

પ્રકાશક

શ્રી જૈન સિદ્ધાન્ત સભા (૨૭૨૪૬) ની વતી શ્રી નગીનલાલ
ગિરમરવાણ, શાંતિમંડળ ૨૫૯, લેમિંગ્ટન રોડ, મુંબઈ ૭ WB

સ્થાનપ્રાસીઓને બેઠ

૫ ટેલી
આવૃત્તિ

કાર્તિક
૨૦૨૦

વાચો
વિચારો
મનન કરો
જાતે નિર્ણય કરો
તે પ્રમાણે
વર્તન
કરો

નવેમ્બર
૧૯૯૩

પીર સ
૨૪૯૦

બીજા માટે કિંમત રૂ ૩૦ સાડા વજન

મુદ્રક

સૌરાષ્ટ્ર દ્રશ્ય વર્તી જ્યોત્સ્નાજલેન મુદ્રક
પ્રતાપ * પ્રિ. પ્રેસ પ્રતાપ સદન, નાણાવટ, સુરત

જાગો ! શ્રાવક ! જાગો !

સગવાન મહાનીરે પ્રવેશ્યા
મળ શુદ્ધ જૈન ધર્મને જોળખો
સપ્રદાય એ મૂળ શુદ્ધ જૈન ધર્મ નથી
જૈન ધર્મમા અનેકાતવાદ છે

સપ્રદાયવાદમા
કઈને કઈ એકાતવાદ છે

મૂળ ધર્મને માને તે જ સાધુ

સપ્રદાયના એકાતવાદનો ઉપદેશ કરી
તેને ટકાવી રાખનાર સાચો સાધુ નથી

મૂળ ધર્મને માને તે જ માચો આવક

એકાતવાદની હિમાયત કરનાર
સાચો આવક નથી

એકાતવાદ તે મિથ્યાત્વ છે
મિથ્યાત્વ એ મોટું પાપ ગણાય છે

એ પાપથી બચવા માટે

મૂળ શુદ્ધ સત્ય જૈન ધર્મને
જોળખો, મમ્મો, અપનાવો

ધમને ઓળખો

ભગવાન મહાવીરે પ્રણેલો
જૈન ધર્મ એક જ છે
જૈન ધર્મ અત્યંત અને અનેકાતવાદના
પાયા પર રચાયેલો છે

*

મૂળ ધર્મથી અમુક અન્ય વ્યુત ધર્મને
સપ્રદાય ઉત્પન્ન થાય છે
ઓળખો

કોઈ પણ જૈન સપ્રદાય તે મૂળ જૈન ધર્મ
હોઈ ન શકે

જેટલે અસે મૂળ શુદ્ધ જૈન ધર્મથી વિરુદ્ધ
તેવે અને અમત્ત અથવા મિથ્યાત્વ

*

સપ્રદાયોના જે પ્રધાન ઓળખનાં તે
ધર્મનિરુદ્ધ માટે મિથ્યાત્વ અથવા અધર્મ
એકાતવાદને અપનાવે છે
ચોખ્ખો તે અધર્મ છે

મિથ્યાત્વ—અધર્મથી ળચવા માટે
મુળ શુદ્ધ જૈન ધર્મને
ઓળખો, મમળો, અપનાવો

પ્રસ્તાવના

આ પુસ્તકનો હેતુ

ભગવાન મહાવીરે પ્રણેતા જૈન ધર્મ એક જ હતો તેમાં શંકા કે મપ્રદાયો નહોતા ત્યારે આજે જૈન ધર્મ ઓક સપ્રાયોમાં વહેચાઈ ગયો છે તેથી મૂળ જૈન ધર્મ શુ હતો અથવા શુ છે તે દરેક જૈને જાણવાની જરૂર છે કારણ કે ભગવાન મહાવીરના અનુયાયી તરીકે આપણે ભગવાન મહાવીરે પ્રણેતા મૂળ શુદ્ધ જૈન ધર્મને જાણવો અને અનુસરવો તે આપણી ફરજ છે એમ કરીએ ત્યારે જ આપણે ભગવાન મહાવીરના સાચા અનુયાયી કહેવાઈએ

જૈન ધર્મ એક જ હતો માટે એક જ રહેવો જોઈએ એટલે કે જૈન ધર્મના મપ્રદાયોમાં ભેદભાવો મટી એકતા થવી જોઈએ જૈન ધર્મની આવી એકતા માટેની મારી ધમસ મૂળથી જ હતી તેમાં મારા અધ્યાસથી અને સ્વાધ્યાસથી મને જે સત્ય સાધ્યું તે મારે જૈન મમાજ પાસે મૂકવું જોઈએ એમ મારી એકતાની ધમસે પ્રેરણા કરી

એમ કાંઈ એકદમ એકતા સધાઈ ન જાય તે નો કુ સગજ જ છુ, પણ એકતાના આદોલન ફેલાવવામાં આવે તો અમુક થોડા વખતમાં તેની અસર થવા વિના રહે નહિ એમ વિચારી મે મારા મૂળ જૈન ધર્મ અને દાલના સપ્રદાયો' પુસ્તક તૈયાર કર્યું

એ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં મારો હેતુ એ જ હતો અને છે કે મૂળ જૈન ધર્મ શુ છે તે જતાવવું અને તે જતાવવા માટે મતભેદથી ક્યાં ક્યાં ખોટી માન્યતાઓ ધુસી મઈ છે તેની કેટલીક જરૂરી વિગત આપવી જોઈએ તે પ્રમાણે આપી છે આ પુસ્તક મારા જૈન ધર્મ અને એકતા' નામના પુસ્તકના અનુસધાનમાં છે તે પણ તેમાં જતાવેલું છે

મારું એ મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સપ્રદાયો” નામનું પુસ્તક તે વખતે મેં સ્વેતા ર મૂર્તિપૂજક તથા સ્થાનકવાસી સાધુ સાધ્વીઓને તથા જૈન પત્રોને મોકલી આપ્યું હતું પરંતુ સ્થા આવકોમાં જૈન સિદ્ધાંત” મામિકના માદકોને ભેટ આપવા ઉપરાંત માર્ગે જ ખીજા જોરે આવકોને મોકલાયુ હતો

જૈન ધર્મને અનેક સપ્રદાયોમાં અને ફાલગુણીમાં છિત્રલિખ કરનાર કેન્દ્ર સાધુ મુનિઓ જ છે, તેમજ સપ્રદાયોને-ફાલગુણીને ટાપવી રાખનાર સાધુ સાધ્વીઓ જ છે. આવક આનિમ્યોને મૂળ જૈન ધર્મ બતાવનારે બહુ પાતપાતાના સપ્રદાયના આપણી બનાવનાર પણ સાધુ સાધ્વીઓ જ છે તેથી મારું ‘મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સપ્રદાયો’ પુસ્તક મેં બધા સાધુ સાધ્વીઓને મોકલી આપ્યું હતું

એ પુસ્તક ઘણા મોટા ભાગને પસંદ પડ્યું છે અને તે તેમના તરફથી મને મળેલા તેમના પ્રશ્નસાપત્રો ઉપરથી જાણી ગયા છે તેમના કેટલાક પત્રો ‘જૈન સિદ્ધાંત’ મામિકના જનનુચારી તથા માર્ગ ૧૯૨૩ના અંકોમાં પ્રગટ કરનારા આન્યા હતા

સ્વેનાગર જૈનોમાં મૂર્તિ પૂજક આ સ્થાનકવાસી જૈન મુખ્ય જે સપ્રદાય છે તે જોમાં મુખ્ય મતજે મૂર્તિ પૂજનો છે પરંતુ આજ સુધી મૂર્તિ પૂજના મૂર્તિને પણ સમાવેશ થતો હતો પણ મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજા એ બે જુદા જુદા વિષયો છે તે મેં માસ્રીય રીતે સવિસ્તર દાખવા દલીલોથી સ્પષ્ટતાથી મારા ‘મૂળ જૈન ધર્મ’ પુસ્તકમાં બતાવી આપેલ છે અને મૂર્તિ તીર્થ કરેના સમયમાં પણ હતી અને સાવલ દ્રવ્ય મૂર્તિપૂજા પાચમાં આરામાં શરૂ થઈને વધતી વધતી હાલના સ્વરૂપે પહોંચી છે તે પણ તેમાં બતાવેલું છે

સ્થાનકવાસીઓએ ઉપરનો જે નહિ બચુતા હોવાથી, પહેલેથી જ મૂર્તિ પૂર્ણતી સાથે મૂર્તિને પશુ અમાન્ય ફરતી છે ત્યારે માગ પુસ્તકમાં મે મૂર્તિ ધર્મ છે તે દાખલા ફનીલથી બતાવેલું છે ત્યાં એ પશુ બતાવેલું છે કે મૂર્તિને દરેક જોને માનવી જ જોઈએ તે જરૂર નથી પણ અત્યારે માણસની મ્હા પ્રમાણે તને મૂર્તિ ધર્મારાધનમાં ઉપયોગી થઈ પડે છે

છતાં પશુ સુસ્ત સ્થાનકવાસી તરીકે સમજાવમાંથી શ્રી રતનલક્ષ્મી ડેશીએ તેમના સમ્યક્ જ્ઞાન પત્રમાં તથા શ્રી જીવજીવાલ જગનલાલ સધીએ તેમના 'સ્થાનકવાસી જૈન' પત્રમાં કેટલોક ખોટો ઉદાપોદ્ધ મચાવેલો છે સ્થાનકવાસીઓએ માફ 'મૂળ જૈન ધર્મ અને દાહના સમદાયો' પુસ્તક વાંચેલું ન હોવાથી ઉક્ત ઉદાપોદ્ધ પી ખોટી વાતોથી ભોળવાઈ ન જાય અને ગેરસમજૂત હમી ન થાય તેગલા માટે આ પુસ્તક તૈયાર કરવાની જરૂર પડી છે

આ પુસ્તકમાં મૂર્તિને લગતા જે જે પ્રશ્નો 'મારા મૂળ જૈન ધર્મ અને દાહના સમદાયો' પુસ્તકમાં છે તે બધા અહીં આપેલા છે આ વાંચકોને સમજવા પી સમજક ખાતર તે પ્રશ્નો ૧૧ ભાગ જુદો જ રાખેલો છે આ તે પ્રશ્નોના દરેક પાનાના મથાળે નામ તથા પાનાનો નંબર મૂળ પ્રમાણે જ લખેલા છે

જૈન સિદ્ધાંત મામિકના માહકો તથા બીજાઓને જોમને 'મૂળ જૈન ધર્મ અને દાહના સમદાયો' પુસ્તક અર્થ મધુ છે તેમજ આપવાની આ પુસ્તકની નકલોમાં ઉપર લખ્યા પ્રશ્નોનો ભાગ ઉમેરેલો નથી

આ પુસ્તક લખી રસિક કરવામાં મારો કાર્ષ્ણ્યત સ્વાય નથી હું પોતે સમદાયવાથી અલગ રહી ફક્ત મૂળ શુદ્ધ જૈન ધર્મ અનુસરવા

ઠગ્યું છું અને જીન નામધારી મન ધર્મ જાણ્યો પશુ શુદ્ધ માયો
જીન ધર્મ જાણે, સમજે, પાળે અને અનુસરે એ જ એક હમજાયા
આ પુસ્તક પ્રગટ કરેલ છે અને જે સત્ય સાચું તે મેં મારી ફરજ
સમજીને સમાજ પાસે મૂકેનું છે અને જે ઠીક લાગે તે પ્રમાણે તે અનુસરે

પરંતુ એક વાત દરેક વાચકે યાદ રાખવી જોઈએ કે મત્ય
વાતને સત્ય તરીકે ન સ્વીકારાય તેમા મિથ્યાત્વ છે મિથ્યાત્વ બવ
બ્રમણ્ય વધારાને છે માટે બવ-બીર રહીને મત્યને અપનાવવું
એ દરેક મુશ્કેલી જીનનું ધર્મ-કર્તવ્ય છે

સાધુસાધ્વીઓ દ્વેષા મત્સયાગદને પોષનારા જ રહેલા છે
તેથી તેઓ આવકઆવિકા મૂળ જીન ધર્મના રસ્તે દોરવે એવી આશા
રાખવી તે ફાગટ છે માટે દરેક મગજુ આવકઆવિકાએ પોતાની મેળે જ
માયો ધર્મ સમજીને તે પ્રમાણે વતવું એ જ કર્તવ્ય છે

જોઈ નગીનદાસ ગિરધરભાન

જરમાતા નંદિ

સ પ્રદાયવાદીઓના જોડા પ્રચારથી
જરમાતા નંદિ

જિનમૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજા એ બે વસ્તુ
વિષયો છે તે બુદ્ધતા નંદિ

જિનમૂર્તિ મૂર્તિથી તેમજ જીન અને
પ્રમાણોવી સિદ્ધ છે

સાવધ મૂર્તિપૂજા પચમ જા ની પેદાશ છે

સૂત્રોમા સાવધ મૂર્તિપૂજાનું નામ નિગ્રહ નથી

એ મે મારા પુસ્તકમાં અપરબરે છે છતાં

સ પ્રદાયવાદીઓ

"હું મૂર્તિપૂજાની વિધાન મૂર્તિ

એવો લોકોમા જોઈ શકું છું

કારણ કે

સ પ્રદાયવાદીઓ અસત્ય બાંધકામ કરી માનવા

નથી એમ તેમના વર્તનથી જ્ઞાન છે

અને

મારી સાચી વાતને જોઈ મૂર્તિપૂજા નંદિ દેવાથી

તેઓ અસત્યનો શરૂઆત

જોડો શરૂઆત

અનુકંમણિકા

જાગો ! શ્રાવક ! જાગો !	૩
ધર્મને જાળવો	૪
પ્રસ્તાવના	૫
ભરમાતા નહિ	૬
અનુક્રમણિકા	૧૦
જન ધર્મ	૨૩
બચો અને બચાવો	૨૪
૧ મૂળ જૈન ધર્મ	૨૫
૨. શ્વેતાશ્વર સપ્રહાયમા મતભેદ	૨૭
૩. સ્થાનકનાસી જેનોતુ ધર્મકર્તવ્ય	૩૦
એકતાનો પાથો	૩૧
૪ તીર્થ કરોના વખતમા તીર્થ કરોની મુર્તિઓ	
હતી તેની નિવિધ પ્રમાણથી સિદ્ધિ	૩૨
૧ સૂત્રોના પ્રમાણો	૩૩
કેત્ય શબ્દનો અર્થ	૩૩
પ્રતિષ્ઠાના મોહથી સ્થા તરફથી સત્યની અવગણના	૩૪
મૃત્યુ નાકમાની મુર્તિઓ	૩૫
સમવાયોગ સૂત્રમાં ઉપાસક દશાંગ પી નોધ	૩૫
ઉવવાઈ સૂત્રમાં નગરનું વર્ણન	૩૬
જામાચારણ-વિદ્યાચારણ	૩૬
અબડ પરિવાજક	૩૭
આનંદ શ્રાવક	૩૮
દેવલોકમાં શાશ્વતી મુનિઓ	૪૦
૧ ' ૧ ની વાત છે	૪૧
સ્થા જીવજીવદારનો જોડો અર્થ કરે છે	૪૨

દેવો ચોતાના વિજ્ઞાનમાં જ પૂજે છે તે માન	
પશુ જોગી છે	૪૨
દેવતાકની મૂર્તિઓ તીર્થસ્થાનોની જ છે	૪૩
દેવો અને મનુષ્યોનો ધર્મ શુદ્ધો નથી	૪૩
૨ પ્રાચીન શિવાલેખોના પ્રમાણો	૪૪
૩ પ્રાચીન અવશેષોના પ્રમાણો	૪૪
૪ સ્તૂપો, શુદ્ધાઓમા મૂર્તિના પ્રમાણો	૪૫
૫ બૌદ્ધ ઘટની સાક્ષી	૪૬
મૂર્તિની સિદ્ધિ	૪૭
૫ મૂર્તિની ઉપયોગિતા અને તેનો પ્રભાવ	૪૮
મૂર્તિ ધર્મક્રિયા ધર્મભાવના માર્ગે જ	
મૂર્તિ ભક્તિ વૈરાગ્ય પ્રેરણા ઉત્પન્ન કરે છે	૪૯
ધ્યાનમા મૂર્તિ અવનગન રૂપ છે	૫૦
મુનિ સુવ્રત સ્વામીના સૂત્રનો પ્રભાવ	૫૦
યશમા મૂર્તિનો પ્રભાવ	૫૧
૬ રામા નેપથ્યક નેઝાર (શ્રીમદ્ધર્મ સંહિતા)	૫૧
૭ ક્રિત્ય શાસ્ત્ર પર નિવાર (અ. મૂર્તિના મૂ.)	૫૨
ઔપચારિક સુવ્રતો પાઠ	૬૧
ભગવતીવાળા પાઠ પર વિશ્વ	૬૨
ઉપાસક દશાંગ સુવ્રતો પાઠ	૬૩
સરકૃત સાહિત્યમાં ચૈત્ય દર્શન	૬૪
બૌદ્ધ સહિત્યમાં ચૈત્ય દર્શન	૬૭
ખ્રીસ્ત માહિત્યમાં ચૈત્ય દર્શન	૬૮
કેટલાક કેળોમાં ચૈત્ય દર્શન	૬૯
ક્રિત્ય સાહિત્યમાં ચૈત્ય દર્શન	૭૦

૫ બેચરનાસની આધિકાર ચેષ્ટા	૭૦
આપપાતિક સૂત્રમાં પૂર્ણમદ્ર ચૈત્યનુ વણુન	૭૧
આપપાતિક સૂત્રમાં નમરનુ વણુન	૭૩
રાજપ્રતીય સૂત્રમાંનો પાઠ	૭૩
ચેદય રબ્દ ઉપરની ટીકાઓ	૭૩
ખીરુ અધોમા ચૈત્ય	૭૪
વૈશાલીના સ્તૂપનુ મહત્ત્વ	૭૪
ધાસીલાલજીએ કરેલ જોટા અર્થ	૭૫
ધોઠાક કાષોભાથી નિજનો અર્થ	૭૬
ધો । આધુનિક નિદાનોના મન	૭૬

૮ ધાસીલાલજીએ સૂત્રોના કરેલા જોટા અર્થ (આ શ્રી વિજયે દ્ર સૂરિ)

કપ બસિકામ્માનો અર્થ	૮૧
ચેપ્રયાઈ સખ્દનો કરેલ જોટા અર્થ	૮૨
ધાસીલાલજીએ બુદ્ધતત્ત્વભાથી કરેલું જોટું ઉદ્ધરણ	૮૨

૯ મૂર્તિને વદન

વદન એ કેહ-પૂજા નથી	૮૪
મૂર્તિ મા બમવાનનું આરોપણ કરી શકાય છે	૮૫

૧ બ્યવહારની રીતે

મૂર્તિ ફક્ત જોવા માટે હોવાનું શ્રી ડોશીજીનું મતબ્બ	૮૭
જોવાનો હેતુ શો ?	૮૮
શ્રી ડોશીજી પ્રશ્ન-બકિતને ઇન્દ્રામોહ કહે	૮૯
ઇન્દ્રામોહ એટલે શું ?	૯૦

૨ ઐતિહાસિક રીતે

આવકો ! જાગો ! સમજો !	૧૧૫
૧૧ સ્થા માધુ સાર્વભૌમીનુ દર્શવ્ય	૧૧૬
૧૨ સ્થા મુનિઓની સત્ય અપનાવનાની અનિચ્છા	૧૨૧
પડિત બેચરણસજીના લેખમાનો ઉપયોગી ભાગ	૧૨૩
૧૩ સ પ્રદાયરાહના એ દ્વંધુ	૧૨૬
નિકાચિત પાપથી બચવું હોય તો	૧૩૦
૧૪ શ્રી રતનલાલજી ડોશીની ચર્ચા પરથી	
ખાસ જાણના જેવું	૧૩૧

મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સંપ્રદાયો

એ પુસ્તકમાના અર્થ ઉમેરેલા
મૂર્તિને લગતા પ્રકરણો

(પ્રકરણ ૭ થી ૧૩ તથા ૨૨ થી ૨૬)

૭ મૂર્તિનું અસ્તિત્વ	૮૧
સ્થાનકવાસીઓની માન્યતા	૮૧
મૂર્તિના વિચાર માટે ત્રણ મુદ્દા	૮૨
દેવતાકર્મા સાધતી મૂર્તિઓ	૮૨
મૂર્તિ એ બ્યવહાર ધર્મ છે	૮૩
ભગવાનની મૂર્તિ ભક્તિ ઉત્પન્ન કરે ■	૮૪
મૂર્તિની મા યતા ધર્મ વિરુદ્ધ નથી	૮૫
સંસાર બ્યવહારમાં મૂર્તિનો આદર	૮૫
મૂર્તિ એટલે શું ?	૮૬
મૂર્તિની હાસી કરનારા વિચાર	૮૭
સ્થાનકવાસી પુસ્તકોમાં ચિત્રો	૮૭

સ્થાનાવાસી મુનિઓ ધી મુનિ	૮૮
સ્થાનાવાસીઓ વિચારે	૮૯
૮. અવનબળ માટે મૂર્તિની જરૂર	૯૦
જરૂર પદાર્થના ત્રણ ગુણ	૯૦
ધ્યાનમાં અવલગન	૯૨
પ્રતિમા આરાધનાનો દેવ	૯૨
૯. શાશ્વતી પ્રતિમાઓનું આદ્ધા મ્ય	૯૪
શાશ્વતી મૂર્તિ કયા તીથ કમ્પી ?	૯૪
દેવેનો છત્ર અવધાર મેરે માટે છે ?	૯૬
છત્ર અવધારમાં આવ પ્રમાણે ફળ	૧૦૦
કાયાબુકના છત્ર અવધારનું કારણ ?	૧૦૧
છત્ર અવધાર એટલે અવધાર ધર્મ	૧૦૧
૧૦. પ્રાચીન કાળની મૂર્તિઓ	૧૦૩
પ્રાચીન કાળમાં મૂર્તિઓ કની તે માનિન	
કરતા ઉદાહરણો	૧૦૪
મૂર્તિની માન્યતા તીથ કર માન્ય કરે છે	૧૧૦
બૌદ્ધ મઘની સાદી	૧૧૦
સ્થાનાવાસીઓ વિચારે	૧૧૧
૧૧. સૂત્રોમાં મૂર્તિમહિમના વિવાનો	૧૧૨
ચેત્ય સંબંધો અથ	૧૧૨
ચેત્યનો અથ જ્ઞાન મનો નથી	૧૧૩
સ્થાનાવાસીનું બ્યાકરણના ચિરંધનું કારણ	૧૧૩
દેવ્યં ચેદ્યંના અથ	૧૧૪
સ્થાનાવાસીઓના અથ જોડા છે	૧૧૫
પ્રતિમા-પદ્ધિમાં સંબંધ સૂત્રોમાં પ્રતિષ્ઠાના	
અર્થમાં વધગણેલ છે	૧૧૫

સ્થાનકવાસીઓએ ૧૭ પેટથોડ ડેઠાએ ચીવતો	
અર્થે મૂર્તિ કરેલ છે	૧૧૬
સૂત્રોમા ૧૫૫૫૫૫ સંદો અને તેના અર્થ	૧૧૬
આર નિરોધા	૧૧૭
ક્રોધોના ઉદયોએ	૧૧૯
નગરનું વર્ણન	૧૧૯
અમરેન્દ્ર	૧૨૦
નમવાયામના ઉપામક દશામ ॥ નોધ	૧૨૧
જ્ઞાનક આવક	૧૨૨
અનક આવક (પતિનાજક)	૧૨૩
વિદ્યાઆરણ્ય જાધાઆરણ્ય	૧૨૪
પ્રથમ વ્યાકરણ સૂત્ર	૧૨૬
નદી સૂત્ર	૧૨૭
વ્યવહાર સૂત્ર	૧૨૮
મૂર્તિ ૧૧ મહત્તા	૧૨૮
મૂર્તિનું કાવ્ય	૧૨૯
મૂર્તિવદનનો કાવ્યકો	૧૨૯
સ્થાનકવાસીઓનું કનબ	૧૩૦
૧૨ સૂત્રોમા દ્રવ્ય મૂર્તિપ્રમાણે કથાય ઉદ્દેશ નર્થી	૧૩૧
પૂજા કે ૧૧ અને સા માટે	૧૩૧
પૂજા કોની ?	૧૩૧
પૂજ્યને કર્મની વસ્તુથી જ પૂજા થાય	૧૩૨
થોડા પાપવાળી પિય	૧૩૩
દિસાના તથા પ્રકાર	૧૩૪
કૃષ્ણ માટેની દલીલ	૧૩૭
દિસાની વ્યાખ્યા	૧૩૭

સમતસરખા સચેત જસુનો ત્યાગ	૧૩૮
ગિનરનિખા ગિન મરિખો એટલે શુ ?	૧૩૯
સૂતમાં માવણ પૂગનો નિવૃધ	૧૪૦
મદાનિગીધ સૂતનો દાખલો	૧૪૧
વિગાદ મૂલિયા સૂતનો દાખલો	૧૪૫
પૂગનો દેતુ	૧૪૬
પૂગ સા માટે ?	૧૪૯
પૂગનો સાચે અર્થ	૧૫૦
મદિયા	૧૫૦
કવળસિકંખા	૧૫૨
મૂતનો પ્રાદુર્ભાવ કેમ થયો ?	૧૫૪
દેવશેઠમાં મૂત પૂગ	૧૫૬
કવચાર્ધ સૂતમાં પૂગનો દાખલો	૧૫૭
અનક આવક	૧૫૮
અનક મ વક	૧૫૯
સૂતમાં પૂગવિધિ નથી માત્રાકે ૬ વપૂગ થતી નહેતી	૧૬૦
કોપની	૧૧૦
પ્રસેપ પાઠો	૧૧૭
નાચીન મૂતિઓ શુ જતાવે છે	૧૧૩
મૂતિ દૂગ નહોતી તેનાં દેહ ત	૧૧૪
પૂગવિધિ ના ઠી સરખાત પછી વધતી મૂત	૧૧૬
પૂગવિધિથી કટાણેવાઓએ દૂગ વિરેલ અમમ્ય	૧૧૬
સાધુઓ માટે સમાધાન કરતુ અચાનક -	૧૧૭
માયમા અપાના અત સુધી સમાધાને શ્રી જી	૧૧૭
શુદ્ધ જીન થમ દહી રહેશે	૧૧૮
મારી આલોચના	૧૧૮

૧૩. કેટલું કેટલી રૂપાંટી-રૂપા	૧૭૦
આ પુસ્તકમાના લેખોનો હેતુ શા છે ?	૧૭૦
એ રી સત્યની શોધ શા માટે ?	૧૭૧
પાંચમો મંત્રાવ્ય ઉમેરવો છે ?	૧૭૨
મિથ્યાત્વની વ્યાખ્યા	૧૭૩
કયો જૈન ધર્મ સત્ય ?	૧૭૪
સપ્તમ એ દુષ્ટતા કાળનો પ્રભાવ છે	૧૭૫
શોધમા મુશ્કેલી	૧૭૬
મૂર્તિ સંબંધી રૂપાંટી-રૂપા	૧૭૭
પૂજા સંબંધી રૂપાંટી-રૂપા	૧૭૮
બોધિ દુષ્ટતાતુ કારણ	૧૮૦
૨૨. મૂર્તિ નિર્મલની પૃષ્ઠ ભૂમિ	૩૮૪
(લેખક-શ્રી કસ્તૂરભાઈ ભાંડારી)	
નિર્મલની ૧૧મી સદીમાં જૈન મંદિર વિષયનો વિસ્તાર	૩૮૫
મંદિર સંબંધી જુદા જુદા મતભેદો	૩૮૬
વિવાદનો લાભ સ્થાપનાવાસીઓને મળે	૩૮૭
૨૩. ચાર નિર્મલ (લેખક પ. મુનિશી ભદ્રકર વિજયપુર)	૩૮૮
જાવ નિર્મલને જ માનનારાના વતનમાં વિરોધ	૩૮૯
નામ નિર્મલ	૩૯૦
ચાર તથા કશ પ્રકારના સત્ય	૩૯૧
સ્થાપના નિર્મલ	૪૦૦
સત્યો અસ્થિતિની સ્થાપના જ છે	૪૦૧
સ્થાપના કૃત્રીય હોવા માટે શક્ય સમાધાન	૪૦૨
નિર્મલ સ્થાપનાની જગત્તર અસર જણાવતા દૃષ્ટાંતો	૪૦૩
૪૦૪ નિર્મલ	૪૦૪
૪૦૫ નિર્મલ	૪૦૫

શાંતિ માટે વિકલ્પને દેખાવવા	૪૪૬
વિકલ્પ ક્રમે ક્રમે દેખાય છે	૪૪૬
૨૬. મુર્તિ સંબંધી પ્રશ્નોત્તર	૪૫૦

(ભાગ-૫ શ્રી ભદ્રકર્તવ્યગણ

- ૧ શ્રી મહાવીર રામીના નિર્વાણ સમયે બે હજાર વર્ષ ત્રિચિતિવાળો ભસ્મચક્ર બેસવાથી શામનને ધક્કો લાગે પણ તે ઉતર્યા બાદ સત્ત્વ ધર્મ પેદા થયો. જોમ કહેવાય ■ તે તમા તથ્ય શુ છે ? ૪૫૦
- ૨ પત્થરની માથ દોહવાથી જોમ દૂધ આપે નહિ તેમ પત્થરની મુર્તિ પૂજવાથી પણ શુ કામ શિદ્ધ થાય ? ૪૫૨
- ૩ જડને ચેતનની ઉપમા આપી શકાય ? ૪૫૩
- ૪ અક્ષરશકારને જોવા માત્રથી જ્ઞાન થાય છે તેમ મુર્તિને જોવા માત્રથી જ્ઞાન થતું કેમ દેખાતું નથી ? ૪૫૪
- ૫ સ્ત્રીની મુર્તિ જોવાથી પ્રત્યેકને કામવિકાર ઉત્પન્ન થતો દેખાય છે પણ પ્રતિમા જોઈને બધાને વિરાગભાવ ઉત્પન્ન થતો દેખાતો નથી તેનું શુ કારણ ? ૪૫૪
- ૬ જિનપ્રતિમાને નમસ્કાર કરવાથી તે નમસ્કાર મુર્તિને થયો પણ ભગવાનને નહિ ૪૫૮
- ૭ મુર્તિમા શુ વીતરામના ગુણો છે ? ૪૫૯
- ૮ પત્થરની મુર્તિમા પ્રજ્ઞના ગુણોનું આરોપણ શી રીતે થાય ? ૪૬૦
- ૯ નિરાકાર ભગવાનની ઉપાસના ધ્યાન દ્વારા થઈ શકે છે તો પછી મુર્તિ માનનાનું શુ કારણ ? ૪૬૦

- ૧૦ નિઃશ્વ નિત્યાનંદી પ્રાપ્ત કરી રીને જતી કરે ? ૪૬૧
- ૧૧ શ્રી નામદેવ દસગીતા વખતમાં જાણીતા
તેથીય તીર્થ કરેલા જીવ જીવંતમાં બદલાઈ જાય
જતાં ને સુખને તેમને વડન કરવામાં થઈ
કરી રીને સમજે ? ૪૬૮
- ૧૨ મૂર્તિ તો એકદિવ પાપાણ્ડવી દોષથી પડેલા
ગુણધર્મને છે તેને એવા પાપમાં ગુણધર્મ નહ
વાળા થાય તથા હજી માત્રમાં ગુણધર્મના પાપ
સાધુ કેમ વડન કરે ? ૪૬૯
- ૧૩ મૂર્તિ તો પાપાણ્ડવ છે તેને પૂજવાથી શુ
ફળ મળે ? મૂર્તિને કરેલી શ્રુતિ મૂર્તિ થી જ
સામળવાની હતી ? ૪૭૦
- ૧૪ શ્રી પ્રભુચારણ સુવર્ણ પંથ સુવર્ણ દારમાં
એવે લખ્યા નહિ અને આસરનારમાં એવ
લખ્યા તેનું શુ કારણ ? ૪૭૧
- ૧૫ એવ શબ્દનો અર્થ કેટલાક લોકો 'સાધુ કે
ગાન' કરે છે તે શુ ઉચિત છે ? ૪૭૨
- ૧૬ શ્રી જિનપ્રતિમાથી જિનગિય નહિ એવો શ્રી
વીતરાગ દેવનો નમૂના ગુણ સાધુને મળ્યું કરે
છે તે બ્યાનથી છે ? ૪૭૪
- ૧૭ જિનપ્રતિમાને એવાથી કે પૂજવાથી કાર્મને
કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવાનું સાંભળ્યું છે ? ૪૭૫
- ૧૮ કાર્મ વિધવા પોતાના મરણ પામેલા પતિની
મૂર્તિ જનાવી પૂજા સેવા કરે તો તેથી તેને
કામની ઉત્પત્તિ થાય ? ન થાય

- તો પછી યગ્માત્માની મૂર્તિથી પજ્જ શ્રાવણો યજ્ઞો ? ૪૭૭
- ૧૮ ભગવાનની મૂર્તિ એજ ભગવાન હોય તો તેમના અનકાર પાપી લોકો કેમ ચોરી જાય છે ? તેમની દબરોની રકમો લોકો દબરો કેમ કરી જાય છે ? વળી ભગવાન મવડા છે નો તેમની મૂર્તિ ને જાળીનમાંથી ખોદીને કેમ મ્હારી પડે છે ? શાસનદેવો એ કામ કેમ કરતા નથી ! ૪૭૮
- ૨૦ આનંદ આદિ શ્રાવણોએ જિનમંદિર કરાવ્યાના પાઠ કયા સૂત્રમાં છે ? ૪૮૦
- ૨૧ દેવો તો પોતાનો જીવ આચાર સમજી પુજા કરે તેમા પુણ્ય કેમ હોય ? ૪૮૦
- ૨૨ દેવો તો આખી જીવગીમા એક જ વાર મૂર્તિ પૂજા કરે છે પછી નહિ તથા સમ્યક્દષ્ટિ અને મિથ્યાત્વી જ ને વગના દેવો તેમ કરતા હોવાથી તે જીવ આચાર જ કહેવાય તેને શુભ કરણી કેમ કહેવાય ? ૪૮૧
- ૨૩ અસમ્યક્તા વર્ષોની પ્રતિમાઓ હોવાનું કહેવું પણ પુરુષની સ્થિતિ તેટલા વર્ષોની ન હોવાથી તેમ શી રીતે કહી શકાય ? ૪૮૭

જૈનધર્મ

જૈન ધર્મ ફક્ત મમજી પકિત કે
જ્ઞાની માટે જ નથી પણ
જ્ઞાની અજ્ઞાની સર્વને માટે છે

અણુસમજી બાળજીવોમા ધર્મસાનના
ઉત્પન્ન કે ના તથા દમવવા માટે
મૂર્તિ એ એક ઉત્તમ સાધન છે

એટલે બાળજીવોને મૂર્તિનું
અવલંબન રેકા રૂપ છે

બાળજીવો માટે મૂર્તિનું
અવલંબન નકારવું તે—

—બાળજીવોને ધર્મનું એક ઉત્તમ
સાધન બંધ કરવા જેવું છે

—તેમ જ તે, જૈન ધર્મમા એકાતવાન
અપનાવવા જેવું છે

જૈન ધર્મને જ્ઞાની માટેનો જ ગણીને તેને
એકાત રૂપ આપી બાળજીવોને ધર્મ પામવાનું
સાધન બંધ કરવું તે ધર્મ વિરુદ્ધનું આચરણ
કરવા જરાજર છે

ધર્મ વિરુદ્ધનું આચરણ કરવ થી
પરભવમા દુર્લભ-બોધી બનવાનો
ભય ઉત્પન્ન થાય છે

બચો અને બચાવો

અધર્મથી-પાપથી થાતે બચવું અને બીજાને
બચાવના તો દરેક માન્યતા ધર્મ છે.

બીજા ધર્મ સાચો ધર્મ છે

મૂળ ધર્મ વિરુદ્ધ જે કંઈ સાપ્રદાયિક
માયતા રાખતી તે અધર્મ છે

જેટલો અશે મૂળધર્મથી વિરુદ્ધ
તેટલો અગે મિથ્યાત્વ

મિથ્યાત્વ એ પાપ , અધર્મ છે

સત્યનો સ્વીકાર કરવો તે ધર્મ છે

સત્યનો સ્વીકાર કરવાની તા
પાડવી તે અધર્મ છે

અધર્મથી, પાપથી બચવા માટે

સ પ્રદાયવાદને તિલાંજન આપો

સ પ્રદાયવાદના ઘસડનારે સાધુ-શ્રાવકને

જરાપણ કુતિજન આપણ નહિ પણ તેમને સ પ્રદાયવાદમાં
જતા અટકાવી સત્ય ધર્મને રસ્તે વાળવા અને એ રીતે
તેમને મિથ્યાત્વના પાપથી બચાવના—

તે દરેક સમજી માનવકનું કર્તવ્ય છે

મૂળ જૈન ધર્મ

જૈન ધર્મનો ખરો સત્ય ઉપર રચાયેલો છે સમગ્ર દર્શનથી જ સાચો ધર્મ પમાય છે અને સાચા દેવ-ગુરુ-ધર્મની શ્રદ્ધા એ જ સમગ્રદર્શન છે એને સત્ય એ જ ધર્મ છે અને જો કોઈ સત્યથી જોડતું વેગળું તેમજ તે સત્ય ધર્મની વિરુદ્ધ છે એમ જ મમજવું જોઈએ

બાગવાન મહાવીરે ઋષેન જૈનધર્મ એક જ છે તેમા ફાટ કે સમ્રાધો નથી આજે જૈન ધર્મમા અનેક સમ્રાધો છ તે દરેક સમ્રાધ પોતાને સામા જૈન ધર્મના અનુયાયી માને છે અને તેઓ માને છે તેને જ તેઓ મૂળ સાચો જૈન ધર્મ મને છે પરંતુ બધાય સમ્રાધો માયા હોય એમ તો બની શકે જ નહિ કારણ કે બધા સાચા હોય તો પછી જુદાપણું હોય જ નહિ

૫ વું સમ્રાધો મોજુ છે અને જુદાપણું પણ છે તે તો વાસ્તવિક સત્ય દર્શીત છે એટલે દરેક સમ્રાધ કોઈ ને કોઈ રીતે મૂળ સત્ય શુદ્ધ જૈન ધર્મથી અલુક અલે વગર છે, જુદો છે એ નક્કી થાય છે

મૂળ શુદ્ધ જૈન ધર્મથી જોડણ વેગળાપણું તેટલે અગે બાગવાનની પ્રશ્નણા વિરુદ્ધ મારે મિથ્યાત્વ મલ્યાન અને મિથ્યાત્વ એ જૈન ધર્મમા મોટામા મોટું પાપ ગણાય છે એ મહાપાપથી બચવા ઇચ્છનારે શુદ્ધ જૈન ધર્મ બાણુવો સમજવો પાળવો અનુસરવો જોઈએ તેથી જૈન નામ ધારી દરેક આવકે મૂળ શુદ્ધ જૈનધર્મ શુ છે તે અસ્પષ્ટ બાણુવું જોઈએ

મારા બે પુસ્તકો—(૧) જૈન ધર્મ અને એકતા તથા (૨) મૂળ જૈન ધર્મ અને દાવના મતદાયો—ની અદર જૈનોના જુદા જુદા સમૂહોની જુદી જુદી માન્યતાઓ મતભેદો રાજધર્મ વિસ્તારથી લખેલ છે, મુખ્ય મતભેદોનો સમ રસ કેમ થાય તે બતાવેલું છે તેમાં શ્વેતામ્બર સમૂહમાં મુખ્ય મતભેદ મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજનો છે તે પણ બતાવેલ છે

મારા પુસ્તકમાં બે તીથકર ભગવાનોના વખતમાં પણ તીર્થ કરેલી મૂર્તિઓ હતી તે અનેક શાસ્ત્રીય તથા ઐતિહાસિક પ્રમાણોથી તેમજ બીજા અનેક પ્રમાણોથી બતાવી આપ્યું છે અને તેજ પ્રમાણે ગારદ મૂર્તિપૂજન સ્ત્ર સિધ્ધાંતની વિરુદ્ધ છે અને તે પૂર્વાચાર્યોએ પાછળથી શરૂ કરેલી છે તે અનેક પ્રમાણો અને યુક્તિઓ સહિત સ્ત્રના ઉ નેખો સહિત બતાવી આપ્યું છે

જ્યેતાબર સ પ્રદાયમા

મતલેહ

જ્યેતાબર સ પ્રદાય મૂળ તો એક જ હતો અને તે સપ્રદાયના સર્વ અનુયાયીઓ મૂર્તિને માનતા પૂજતા હતા

લગભગ પાંચસો વર્ષ પહેલાં અમ ત્રાદમા લોકાચાર્ય બરિનાનુ કામ કરતા હતા તેમને એક પુસ્તકની લખામણના દિસાગ સબધમા મતિઓ સાથે તકરાર થતા કેધે ભરાધને મૂર્તિમદિર જ નહિ પણ સામાયિક વગેરે અનેક ધામિક ક્રિયાનો વિરોધ કર્યો હતો (રિશ્ય વિગત માટે મારા 'મૂળ જૈન ધર્મ' પુસ્તકમાનું લોકાચાર્ય નામનું પ્રકરણ વાંચવું)

પરંતુ ત્યાર પછી લોકાચાર્યના અનુયાયી મતિઓએ મૂર્તિને મા પ કરી હતી એટલે લોકાચાર્યના અનુયાયીઓ મૂર્તિના વિરોધી રહ્યા નહોતા

લગભગ ત્રણસો વર્ષ પહેલાં લોકાચાર્યના મતિઓમાના બે મતિઓએ મુનિશ્રી ધર્મસદિજ તથા મુનિશ્રી ધર્મદસજીએ જુદા પડી ક્રિયાદાર કર્યો તેમા તેમણે મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજને ધર્મ વિરુદ્ધની બતાવી તેને બદિબકાર કર્યો સબવિત છે કે તે વખતે પણ મૂર્તિપૂજનો ઠારો એટલો બધો વધી ગયો હતો કે તેથી ત્રાસી જઈને મૂર્તિપૂજનો વિરુદ્ધ પોકાર ઉઠાવ્યો હતો પણ મૂર્તિ તથા મૂર્તિપૂજ બે જુદી

બાગતો છે એની ખમર નહિ હોવાથી મૂર્તિનો પણ અશાનનાથી વિરોધ કરી દીધો.

ખરી વાત એ છે કે તીર્થ કરોના વખતમાં પણ તીર્થકરોની મૂર્તિઓ અને તેમના મંદિરો હતા તેનાં અનેક પ્રમાણો આજે પણ મોજુદ છે પરંતુ તે વખતે સાવધ પૂજા નહોતી.

માવધ પૂજાની શરૂઆત પૂર્વાચાર્યોએ કરી હતી પૂજાપદ્ધતિના ઇતિહાસ ઉપરથી સ્પષ્ટ માત્રુમ પડે છે કે પૂજાની શરૂઆત ધણી નાની નિધિથી ચર્મ હતી પરંતુ તે પછી પાછળના આચાર્યો એક પછી એક નવી નવી પૂજા પદ્ધતિ ઉમેરતા જ ગયા, વધારતા જ ગયા એમણે જ નહિ પણ પૂજા વિધિઓ એટલી જાંધી ખર્ચાળ કરતા ગયા કે જાણે કે ધનવાનોનો જ ધમ હોય એમ જ પ્રતીતિ થાય.

સલામ છે કે આચાર્યોએ પોતાનો સિધિવાચાર છુપાવવા લોકોને સાવધ પૂજાને માંગે ચડાવી દીધા અને ધનવાનો મારફત પોતાની વિભૂતાની મહત્તાનો લોકોમાં પ્રભાવ ફેલાવવા માટે નવી નવી પૂજાનિધિઓ દાખલ કરી અને તેમાં જ ધર્મ મનાવ્યો અને લોકોને સૂતના શાનથી અગમણ શખ્યા કે જેથી લોકો સાચી વત જાણી શકે નહિ.

અત્યારે અનેક ખર્ચાળ પૂજાઓ અસ્તિત્વમાં છે એટલું જ નહિ પણ એવી પૂજાઓ કરાડીને આચાર્યો સાધુઓ પોતાની વાહવાહ પોકારાવે છે.

સાધુમુનિઓને મન-વચન-કાયાથી દિસા કરવી નહિ, કરાવવી

નદિ અને કમ્પાને રૂઢી વળણુ નદિ અનુમાન આપુ નદિ એ પ્રમાણે
નવ કાદિએ દિસા ત્યજતા પ્રતાપવાન દેવ છે તે પ્રમાણે સાધુના
પરેલા મદામની પ્રતિષ્ઠા છે એ મન પ્રમણે સાધુથી સારથ પૂજનો
ઉપરેલ પશુ આપી ન સકાય ત્યજે આજે માધુએ જ ભારેમાં ભારે
જર્માળ પૂજ કરાવવામાં જાનક માને છે! અને એમાં જ પમની
ઉન્નતિ, ઉદ્ધોન મને છે!

આ સર્વ સવથ પૂજાએ સુત મિધ્માંત વિરુદ્ધ છે, ધર્મ વિરુદ્ધ
છે તે મે ખાસ 'મૂળ કૈન ધર્મ' પુસ્તકમાં વિસ્તારથી જનાવેલ છે

મૂનિ પૂજના જસથ આકર-નાર્યા તામી એવા કૈનોએ ઉપ
મુનિપ્રીએ ના પડાગને ઝાંલી લીધા અને મૂર્તિ પૂજનો ત્યાગ કરી
તેમના અનુયાયી થઈ ગયા પરંતુ મૂર્તિ અને મૂનિપૂજ એ બે જુદી
જુદી જામનો છે તેનું જ્ઞાન નદિ દેવાથી મૂનિપૂજની માથે મૂર્તિનો
પણ ત્યાગ થઈ ગયો.

સ્થાનકવાસી જૈનોનું ધર્મ કર્તવ્ય

સ્થાનકવાસીઓ પોને માથા જેન ધર્મના અનુયાયી છે એમ માને છે અને કહેરાકાવે છે તે વાતને ખરેખર સાચી ઠરાવવી હોય તો તેમણે સત્ય વાતો રીકાર કરી સત્ય ધર્મના અનુયાયી બનવું જોઈએ

જ્યારે જૂનાં કે અજ્ઞાનનાથી મૂર્તિપૂજની સાથે મૂર્તિને પશુ દેખાકા કર્યો ત્યારે મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજ એ બે બાબતો જુદી જુદી છે એમ ખરેખર નહોતી પરંતુ જ્યારે જ્યારે મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજ એ બે જુદા વિષયો છે એમ સમજ પડી છે ત્યારે તે બંનેને જુદા માનવા જ જોઈએ

મૂર્તિ મહિશ તીર્થ કરે ભગવાનોના વખતમાં પશુ દત્તા અને તીર્થ કર ભગવાનોએ પશુ મૂર્તિ મહિશનો વિરોધ કર્યો નહોતો તે વાત આ પછીના પ્રકરણમાં પ્રમાણે સહિત સાબિત કરેલ છે એટલે ભગવાને માન્ય રાખેલ હોવાથી મૂર્તિને માનવી, વાહવી તે દરેક જોનું ધર્મ કર્તવ્ય છે

સાર તો એ હતું કે ત્રણસો વડ પડેલા જ બન્ને મુનિઓએ મૂર્તિને મા ય રાખીને સાવલ મૂર્તિપૂજનો જ વિરોધ કર્યો હોત એમ કહ્યું હોત તો અવેતાવરોથી જુદા પડવાની જરૂર ન રહેત અને બેમા

સ્થાને જ વિરોધ કરી વક્તા પરતુ કાગ પ્રભાવે ચલાવુ હતુ તે થયુ તે માટે ખેદ કરવો નહોતો છે હવે તો જાણ્યા ત્યાંથી સવા મણીને સત્તમે અપનાવાય તો જોતાનો પાયો ન ખાઈ જાય

એકતાનો પાયો

મૂર્તિનો વિરોધ મળી જતા સ્વેતાંબર સ પ્રદાયમા જોતાનો પાયો નખાઈ જાય અથવા સ્વેતાંબર સ પ્રદાય આપો એક જ ધર્મ જાય ત્યારે પછી સાનક પૂજનો સ્થાન નાસીઓનો વિરોધ જોડનો પ્રખ્યાત ધર્મ જાય કે મૂર્તિપૂજક સાધુઓને સ્થા ના વિરોધની સાચી વાત મા યા વિના છૂટકો રહે જ નહિ મૂર્તિ, પૂજા આવડોમા પળ જોટો લાગ તો મૂર્તિપૂજના આડબર વિરુદ્ધ જ છે અથવા તો અજ્ઞાનતાની પૂજાને માને છે તેઓ પળ સત્ય સમગ્રતા સ્થાનકનાસીઓને અનુમોદન, સહકાર આપે જોડને જોતામા મધ વારા રહે જ નહિ

મૂર્તિપૂજનો વિરોધ મૂલ્ય મિલ્ધાન અનુમાર છે જોડલો સ્થાનકવામી પાસે તે મળધમા ધર્મ બળ, જ્ઞાન બળ અને મલ્યા બળ મજબુત થવાથી તેમની સફળતા થય । વિના રહે જ નહિ

માટે મૂર્તિને અપનાવી મૂર્તિપૂજનો વિરોધ કરવો એ જ સ્થાનકવાસીનુ ધર્મ કર્તવ્ય છે

તીર્થકરોના વખતમા તીર્થકરોની મૂર્તિઓ હતી તેની વિવિધ પ્રમાણોથી સિદ્ધિ

શ્વેતાંબર સપ્રદાયમાંથી જુદા પડતી વખતે રચાનકવારી સપ્રદાયે જાહેર કરેલું કે તીર્થ કરોના વખતમાં તીર્થકરોની મૂર્તિઓ નહોતી તેથી સૌથી પહેલાં અહીં નીચેના જુદા જુદા અનેક પ્રમાણોથી તીર્થકરોના વખતમાં મૂર્તિઓ હતી તે સિદ્ધ કરીશું—

- ૧ સૂત્રના પ્રમાણે।
- ૨ પ્રાચીન શિલાલેખોના પ્રમાણે।
- ૩ પ્રાચીન અવશેષોના પ્રમાણે।
- ૪ શત્રૂપો, શુદ્ધાઓના પ્રમાણે।
- ૫ બૌદ્ધ ગ્રંથોના પ્રમાણે।

આમ જુદી જુદી રીતે અનેક પ્રમાણોથી મૂર્તિની સિદ્ધિ થતાં રચાનકવાસીઓનું મતબ્બ તદ્દન ખોટું છે તે આપોઆપ સિદ્ધ થઈ જાય છે

૧

સૂત્રોના પ્રમાણુ

જૈન સૂત્રોમા અનેક ઠેકાણે ચૈત્ય શબ્દ આવે ॥ તેમાં જ્યાં જ્યાં યક્ષ-વ્યતરના ચૈત્યની વાત આવે છે ત્યાં તેા સ્થાનકવાસીઓએ તે ચૈત્યનો અથ યક્ષ-મંદિર અથવા યતરાયતન કરેલ ॥ એટલે ત્યાં મતભેદ નથી

જેઓ યક્ષના ચૈત્યો અને જિનચૈત્યોને એકસરખા ગણીને જિનચૈત્યે ને નિષેધ કરે છે અથવા જિનચૈત્યોને અમાન્ય ગણે છે તેમની વાત તેા મૂર્ખાઈગિરેલી જ ગણાય કારણકે યક્ષના ચૈત્યો અને જિનચૈત્યોમાં આકાર પાતાળ જેવો તફાવત છે

જેમ યક્ષના ચૈત્યોના અર્થ યક્ષમંદિર કરવામા આવે છે તેવી જ રીતે સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં જિન ચૈત્યની વાત આવે છે ત્યાં ત્યાં તેનો અથ જિનગિમ, જિનમૂર્તિ અથવા જિન મંદિર એમ જ અથ યાય છે અને એમ જ અર્થ કરવો જોઈએ છતાં સ્થાનકવાસીઓએ ૨૫૦૦ વર્ષથી થતો આવેયો અર્થ ફેરવીને મનકલ્પનાથી જ્ઞાન, સાધુ વગેરે અનેક જુદા જુદા અર્થ કરેલ ॥ તે અર્થો સદતર ખોટા છે અને સૂત્રોમા તે તે ઠેકાણે સ્થાનકવાસીઓના અર્થ બધ બેસના થતા નથી, તેથી પહેલાં આહી ચૈત્ય શબ્દના અર્થ સખધી વિવેચન કરીશુ.

ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ

વ્યુત્પત્તિની રીતે ચૈત્ય શબ્દના જ્ઞાન, સાધુ વગેરે અર્થ થઈ શકતા નથી તેમજ તા ૫-૮-૧૯૬૩ના 'સ્થાનકવાસી જૈન' પત્રના અંકમાં ૩૨ મા પ્રાંતના પદેના કાલમના છેડે તેના લેખકે પણ

મેચરદાસજીનો મત લઘુન કરીને જણાવ્યું છે કે ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ જ્ઞાન કરવામાં આવે છે તે વ્યાકરણની રીતે ખોટો છે

શબ્દકોષો—જુદા જુદા પ્રાચીન શબ્દકોષોમાંના કોઈપણ શબ્દકોષમાં ચૈત્યના ગણમાં જ્ઞાન, સાધુ વગેરે અર્થ આપેલ નથી પણ તેમાં આવેલા જિનર્થિય જિનમતિમાં અને જિનમંદિર અર્થો જ જૈન સૂત્રોમાં બરાબર બધમેસતા થાય છે

ગોડવળના આધુનિક શબ્દકોષમાં અત્યાર સુધીમાં જુદા જુદા સંધી તથા સમાજોએ ચૈત્ય શબ્દના જે જે અર્થ ક્યાં છે તે માર્ગ અધર્મના સમર્થ કરવામાં આવેલ છે તેથી તેમાં સ્થાની મા ગતીધરાનમાં લઈને સાધુ અર્થ પણ લખ્યો હોય ના તે અથ વ્યુત્પત્તિ રીતે ખોટો છે અને તે અથ જૈનસૂત્રોમાં લાગુ પડી શકતો નહિ હોવાથી જૈન સૂત્રો માટે તે અર્થ ખોટો છે

વિશેષ વિગત માટે માગે ‘ મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સપ્રત્યયો ’ નામના પાના ૧૧૨ થી ૧૨૦ તથા ‘ ચૈત્ય શબ્દ પર વિચાર ’ નામનું આ પુસ્તકમાંનું પ્રકરણ નં ૭ જુઓ.

૫ મેચરદાસજીની અર્થ કરવામાં ભૂલ—૧ મેચરદાસજીએ વ્યુત્પત્તિ નમાણે ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ ચિંતાવરનું સ્મારક કરેલ છે તે અર્થ સૂત્રોમાં લાગુ પડી શકતો નથી તે પણ આચાર્ય શ્રી વિજયેન્દ્રસૂરિએ તેમના ચૈત્ય શબ્દ પર વિચાર નામના પ્રકરણ નં ૭ માં વિસ્તારથી બતાવેલ છે

પ્રતિષ્ઠાના મોહથી

સ્થા તરફથી મત્થની અવગણના

દરજાતમાં મૂર્તિપૂજનો વિશેષ કરતી વખતે મૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજ એ બે જુદી જુદી જાગ્યો છે ને નહિ સમજવાથી સ્થાનકવાળી મુનિઓએ મૂર્તિને પણ બૂનથી અમાય કરી અથવા તો અજ્ઞાનથી અમાન્ય કરી તે ગમે તેમ હોય પણ એક વખત અમાન્ય

અર્થ પછી સાની વાન મંગળળી હોય તો પનુ પડી તો લીધી વાત મુકતી માન પ્રતિષ્ઠા સુમાવાય તે પગડે નહિ તેથી સુત્રોના ટમા લખી તેમાં ચૈત્ય સંગના અનિત સાધુ હજારય કેવળ નાન વગેરે અનેક જુદા જુદા અથ કરી સુત્રોમા જુરે જુદે કેમણે ને ખોળા અર્થો કમાડી દીધ

તે પછી પણ અધ્યાનગ્રાસી મુનિઓ શ્રી અમોઘખઠપિણ્ડ તથા શ્રી ઘાસોવાનજી મહારાજે પખુ સ પદાયનાને પુણ્ડ કરના માટે તેમના સુત્રોમા જાણી જોઈને અત્ય શાંગના ખોટા અર્થ કહેવા છે તે વાત પછુ ન્યા શ્રી વિજયે દ્રસુરિએ પ્રસ્તા ન ૭ તથા ટમા સ્પષ્ટ રીતે બતાવી આપેન છે અને જુદા જુદા કોષોમા ચૈત્યનો અર્થ જિનમિત્ર કે જિન મૂર્તિ-મંદિરે આપ્યો છે તે અર્થ જ જૈન સુત્રોમા લાગુ પડે છે તે પણ સુરિણે દાખવાઓ આપીને બતાવેલ છે

મૃત્યુલોકમાની મૂર્તિઓ

સુત્રોમા મૃત્યુલોકમાની અને દેવલોકમાની એમ મન્ત જાતની જિનમૂર્તિઓની વત-ઉત્તેષ આવે છે તેમા દેવલોકની મૂર્તિઓ સાચી છે અને મૃત્યુલોકની મૂર્તિઓ અસાચી છે

સ્થાનકાસીઓ ખેડે છે કે અર્ધી મૃત્યુલોકમાં એમને ભરતખડમા જિનમૂર્તિ દતી જ નહિ ત્યારે ભરતખડમા પણ જિનમૂર્તિઓ મંદિરો હતા તેના પછા ઉત્તેજો સુત્રોમા છે તેમાના થોડા નીચે પ્રમાણે ॥

૧ સમવાયાગ સુત્રમા ઉપાસક દશાગ સૂત્રની નોંધ

ઉપાસક દશાગ સુત્રમાં જ મહાવીરના દસ મુખ્ય આવકોની વાત આવે છે ઉપાસક દશાગમાં શુ શુ આવે છે તેની નોંધ સમવાયાગ

સૂત્રમાં આપેલ છે તેમાં આવકોના ચૈત્યો-મંદિરો હતાં એમ કહેલ છે
વિશેષ વિગત માટે જુઓ “મૂળ જૈન ધર્મ” પુસ્તકનું
પાના ૧૨૧ તથા ૪૮૦

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે ભગવાન મહાવીરના
મુખ્ય દસ આવકોના ઘરમાં જિનમંદિરો હતા અને તેમને
જિનમંદિરો કહેવામાં આવતા હતા

૨ ઉવવાઈ સૂત્રમાં

નગરનું વર્ણન

સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં નગરનું વર્ણન આવે છે ત્યાં ત્યાં ઉવવાઈ
સૂત્રમાંના ચપાનગરીના વર્ણન પ્રમાણે સમજી લેવાનું કહ્યું છે અને
ઉવવાઈ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે ચપાનગરીમાં ધણાં જિનમંદિરો હતા
વિશેષ વિગત માટે જુઓ “મૂળ જૈન ધર્મ” પુસ્તક
પાનું ૧૧૭

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ભગવાન મહાવીરના
વખતમાં ભરતખડના જે જે નગરોની વાત સૂત્રોમાં આવે છે
તે બધા નગરોમાં જિનમંદિરો હતા

૩ જળાધારણ-વિદ્યાધારણ

શ્રી ભગવતી સૂત્ર ચ ૨૦ ઉ ક્રમાં જળાધારણ વિદ્યાધારણ
મુનિઓની વાત આવે છે કે તેઓ માનુસોત્તર પર્વત નદીકરદીપ
વગેરે ઠેકાણે જઈને તેમણે ત્યાંના જિનચૈત્યો-મંદિર મૂર્તિઓને વદન
ક્યાં અને ‘પાછા આવીને’ નહીં (આ શ્રેયના) જિનચૈત્યો-મંદિર
મૂર્તિઓને વદન ક્યાં વિશેષ વિગત માટે જુઓ “મૂળ જૈન
ધર્મ” પુસ્તક પાનું ૧૨૪

આ ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે ભગવાન મહાવીરના
વખતમાં અહીં જિન ચૈત્યો-મંદિરો હતા અને તેથી જ

જઘાચારણ વિઘાચારણ મુનિઓએ અહીંની પ્રતિમાઓને પાલી હતી

૪ અળક પરિવાચાજક

શ્રી ઉવતાર્ધ સૂત્રમા અળક પરિવાચકે પ્રતિમા લીધી છે ૧—

“મને અરિદત અને અરિ તના ચૈત્ય મિયા. અ. તીર્થક અ. તીર્થક કેવો. અને અ. તીર્થકોએ મળુ કરેલા અરિદત ચૈત્યોને વડન કવા, નમસ્કાર કરવા. વનેરે કરુ કરે નરિ

અહીં પણ સ્થા નો અર્થ જોરો છે તે માટે જુઓ
‘ મૂળ જૈન ધર્મ ’ પાના ૧૨૩-૧૨૪

શ્રી સનપામજી ડોશી સ્થાપિત સંપ્રમાર્ષો જૈન મસ્તુનિ રસક મ પ તરફથી મુનિશ્રી ઉમેશચંદ્રજીના અનુવાદ અનિર્નુ ઉવતાર્ધ સૂત્ર દમજી ન નાર પદ્યુ છે તેમાં શ્રી ઉમેશ મુનિએ લીધા કરતા સખ્યુ છે ૧—

અહીં અરિદત ચૈત્ય નો અર્થ નિર્મય અમણુ ‘ કરવો જોઈએ અને અ. તીર્થકોએ મળુ કરેલ અરિદત ચૈત્ય નો અર્થ દષ્ટિમંદ તથા ચારિત્રમંદ એવો કે જિનશ્રમ. છેડીને બીજા મધમા બળી મરેન નિર્મય અમણુ ‘ એમ અર્થ કરવો જોઈએ ’

શ્રી ઉમેશ મુનિજી એક વાત લદન વિમારી દીએ છે કે જિ. શાસન ડોશી જનાર સાધુને જૈન માધુ કે નિમય અમણુ કહેવાનો જ નથી વ્યવહારમાં નો જૈન ધર્મ જાગી જના ને અજોન જ કહેવય છે પણ શ્રી ઉમેશ મુનિજી સન પામજીના તોરમાં વ્યવહાર ને લદન ખૂરી મવા છે અને તેમજો જોગી વાન આગળ ધરી છે

બીજુ અરિદત ચૈત્યનો અર્થ તેઓ અમણુ-સાધુ કરે છે, અને

તેની પુષ્ટિમાં દિગંબર આચાર્ય શ્રી કુદ્દુદાચાર્યના બેલપકુડની ૮મી ગાથા ઉધૃત કરે છે તે ગાથાનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—

‘જે આત્માને જ્ઞાન સ્વરૂપ જાણે છે તથા ચત્યસ્વરૂપ અથવા આત્માઓને પણ જ્ઞાન સ્વરૂપ જાણે છે અને પાંચ મહાવ્રતોથી જે પરિત્ર છે એના જ્ઞાનમય આત્માને ચૈત્યશૂદ્ધ જાણવા’”

આત્મજ્ઞાન એજ સાચું જ્ઞાન છે અને ચૈત્ય-જિનપ્રતિમા એ ભગવાનનું પ્રતીક છે તે પ્રમણે શ્રી કુદ્દુદાચાર્યે ‘નર્દી આત્મજ્ઞાની મહાત્માને ચૈત્યશૂદ્ધ-ભગવાનના પ્રતીક જેવા કહ્યા છે શ્રી કુદ્દુદાચાર્ય આ વાત નિશ્ચયનયથી કરી છે ત્યારે મૂર્તિની માન્યતા એ તો વ્યવહાર ધર્મ છે

વ્યવહાર ધર્મમાં વ્યવહારને છાટીને નિશ્ચયની વાત કરવી એ તો શુદ્ધ ધર્મનો અપલાપ જ છે શુ સ્થાનકનાસીઓ વ્યવહાર ધર્મ પાળ્યા વિના એકંદમ સીધા નિશ્ચય ધર્મમાં આવી શકે છે? નહિ જ

વિગળગે કે જેઓ શ્રી કુદ્દુદાચાર્યના ખાસ અનુયાયી છે તેઓ જિનપ્રતિમાને નથી માનતા એમ શુ (કુદ્દુદાચાર્યની ગાથા ઉધૃત કરનાર) શ્રી ઉમેશચુનિજી દહી શાસ્ત્રો? નહિ જ દિગંબરો તો જિનપ્રતિમાને બરાબર વ્યવહાર ધર્મ સમજીને માને જ છે

વ્યવહાર ધર્મને છોડ્યા અને નિશ્ચય ધર્મમાં તો આવી શકાતું નથી એમને અને બાજુથી રખડ્યા આ તો મુનિજીએ રસંગનાનો જ માર્ગ બતાવ્યો!

આમ છતાં અહીં એક વાત કહ્યું કે જ્ઞાનીને ચૈત્યના જેવા કહીને ચૈત્યની મહત્તા તો વધારી છે

અને તેવી પણ ચૈત્ય-મૂર્તિની માન્યતા ખોટી ઠરતી નથી કે તેનો નિષેધ થતો નથી પણ ઠાઠટી તે વિશેષ મહત્ત્વાળી બને છે

આ પ્રમાણે શ્રી હમેશા મુનિજીના અર્થ જોવા કરે છે અને આખું પરિવારજનના વખતમાં એટલું બગવાન મદાવીરના વખતમાં નિત્યમૂર્તિ-મંદિરો હતા એ સિદ્ધ થાય છે

શ્રી હમેશા મુનિજીએ જીતે ગયો એ રજુ કર્યા છે કે અરિદ્ધત ચૈત્યનો જિનપતિમાં અર કરવાથી અમડ પરિવારજકે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને માધુન વડન કરવાનો નિર્દેશ કર્યો છે એમ મનાય અને અમડ પરિવારજકે એમ કરે એ સખવિન લાગતું થાય

સુમાધાન—ઉવર ઈ સુત્રમાં કહ્યું છે કે—

- (૧) અમડપરિવારજકે બારે મત ધારી આવક હતા
- (૨) અમડપરિવારજકે ૭૦ માનસો પરિવારજકે દ્વિધ્યોના આચાર્ય હતા
- (૩) અમડપરિવારજકો વીકલબ્ધિ વૈક્રિયલબ્ધિ અને અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલ હતા

આ પ્રમંજે અમડપરિવારજકે અવધિજ્ઞાની મદાતપરવી લબ્ધિધારી આવક હોવા છતાં તેમનો વેષ તાપસનો હતો તેઓ પરિવ્રજકોના આચાર્ય હતા અને અન્ય ધર્મીઓ તેમને શુરુ તરીકે પૂજતા હતા આવી રિયતિમાં તેઓ જેન સાધુઓને વડન નમસ્કાર ન કરે તો તેમાં કશું અયોગ્ય નથી એમને અમડપરિવારજકની પ્રતિજ્ઞા ચેત્તરજ દલી

૫ આનંદ આવક

શ્રી ઉપાસકે દસાગ સુત્રમાં આનંદ આવકે પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે—

‘ મારે આજથી અન્ય તીથિક, અન્ય તીથિ કાના

તથા અ ય તીર્થિકોએ મદ્યુ કરેલા અરિહતના ચિત્તેને વદન નમસ્કાર કરવા કલ્પે નહિ”

અહીં પણ સ્થાનકવાસીઓ ચૈત્યનો અર્થ ખોટો કરે છે તે માટે જુઓ ‘મૂળ જેન ધર્મ’ પાનું ૧૨૨

અની અ ય તીર્થિકોનો દેવ ગુરુનો નિરોધ કર્યો એટલે જેન ધર્મના દેવગુરુ સ્વયમેવ વદનીય હરે છે

અન્ય તીર્થિકદેવ એટલે દરિ દર આદિ દેવો આનંદ આપના વખ તમાં એટલે જમવાન ખાસીઆ વખતમાં વિદ્યમાન નહોતા પણ તેમની મૂર્તિઓ જ હતી એટલે અ ય તીર્થિક દેવની મૂર્તિનો નિરોધ કર્યો તેથી આપોઆપ જિનમૂર્તિને વદન કરનાતુ સિદ્ધિ થાય છે

વળી નિશ્ણેાની રીતે જુઓ કે—જે એકના બાવનિશ્ણેા જ માનશે તે બાવનિશ્ણેા દરિ દર આદિ કાર્મ માક્ષાત્ વિદ્યમાન નહોતુ તેથી આનંદ શ્રવકે આરે નિશ્ણેાએ અ ર દેવેનો નિરોધ કર્યો છે એમ સીકારવુ જ પડશે એટલે કે જનો બાવ નિશ્ણેા વદનીય નથી તેના આરે નિશ્ણેા વદનીય નથી તેજ પ્રમાણે જેઓ બાવ નિશ્ણેા વદનીય છે તેના આરે નિશ્ણેા વદનીય હરે છે

નિરોધ નિગત માટે જુઓ ‘મૂળ જેન ધર્મ’ પાના ૪૧૭-૪૧૮

આ ઉપરથી પણ લગભગ મહા-રીરના વખતમાં તીર્થકરોની મૂર્તિઓ હતી તે અને તેને વદન નમસ્કાર થતા હતા તે સિદ્ધ થાય છે

દેવલોકમાં ગાથતી મૂર્તિઓ

દેવલોકમાં તીર્થકરોની ગાથતી મૂર્તિઓ છે તે જેન સૂરોમાં કહેલુ છે અને સ્થાનકવાસીઓ તે માને છે જ અને દેવો તે મૂર્તિઓને વાદે પૂજે છે તે પણ સ્થાનકવાસીઓ માને છે જ

ધર્મ તો દેવ કે મનુષ્ય બનને માટે એકસરખો જ હોય
અને છે કેનને માટે એક ધર્મ અને મનુષ્યને માટે જૂદો ધર્મ
હોય એવું બને જ નહિ જેન ધર્મમાં એવી રીતે જુદા જૂદા
ધર્મ બતાવેના જ નથી પણ જેન ધર્મ સર્વ જીવો માટે એક સરખો
જે એમ જ જેન સૂત્રો કહે છે

એકને મૂર્તિને વાની એ દેવોની થેઠ જ મનુષ્યનું પણ
કર્તવ્ય કરે છે

વધુ માટે જુઓ “ મૂળ જૈન ધર્મ ” પૃષ્ઠ ૮૨-૮૭

આ સબધમાં રથાનકવામીઓએ જે દીરીતો ઉપભવી કાગી છે
તેના ખુરામાં આ નીચે આપેલા છે

દેવ એક જ તાર પૂજે છે
તે એટલી વાત છે

રથાનકવામીઓ એમ દીરીલ કરે છે કે દેવોએકમાં દેવ ઉપન
કાય તારે એક જ વખત મૂર્તિ પૂજે છે તે વાત ખોટી છે કારણ કે
ગજમશ્રીય સૂત્રમાં સૂર્વામદેવ દેવોએકમાં ઉત્પન્ન થાતા તારે તેને તેના
મામાનિક દેવોએ પૂજી છે કે—

અહીં સૂર્વામરિમ નમા નિહાયનનમાં ૧૦૮ દેવોએકમાં
છે તે આપને અર્ચા, વહના પગવાસના મર્યા મેન્ડ્ર કે જે
આપનું પહેતુ કરવા લાગક કામ છે તેમ જ પૂજી એકસરખું
કામ છે અને તે વર્તમાનમાં તેમજ ભવિષ્યમાં એકસરખું
માટે શ્રેયસ્કર છે રિતખરી છે સુખકામી જે સુખ, શાન્તિ, સ્વ
નિસ્તાર એટલે મેક્ષનું કારણ છે અને અનુરુદ્ધ કે જે અન્ન-
સાથે આવનાર છે

એટલે જૈન સૂત્ર જ પૂરતાર ને છે કે દેવોએકમાં દેવ એકસરખું
કર્યાણને અર્થે વારે વાર અનેક વખત પૂજા કરે

૧૫૫ માટે જુઓ “મૂળ જૈન ધર્મ” પૃષ્ઠ ૯૬ થી ૯૮
તથા ૪૮૧ થી ૪૮૭

સ્થાનકવાસીઓ છૂત વ્યવહારનો ખોટો અર્થ કરે છે

સ્થાનકવાસીઓની દલીલ છે કે દેવો તેમના છૂત વ્યવહાર તરીકે પૂજા કરે છે અને એ છૂત વ્યવહારનો અર્થ તેઓ વ્યવહારિક આચાર કરે છે પણ તે આચારને ધર્મયુક્ત માનતા નથી આ તેમની દલીલ પણ ખોટી છે

કારણ કે દેવોનાં જાણે દેવો મિત્યાદષ્ટિ હોતા નથી પણ સમ્યક્દષ્ટિ પણ ધણા હોય છે અને સમ્યક્દષ્ટિનો આચાર ધર્મયુક્ત જ હોય છે રાજપ્રમીય સૂત્રમાં સ્પષ્ટ બતાવેલું છે કે દેવો ધર્મને માટે જ પૂજા કરે છે અને તે વાત ઉપર પણ બતાવી છે

તીર્થ કરોના કસ્થાણુક ઉત્તવવાનો દેવોનો છૂત વ્યવહાર છે પણ ખીલ કોઈના કસ્થાણુક કહેવતા નથી કે દેવો ખીલ કોઈના કસ્થાણુક ઉત્તવતા નથી એવે કે દેવો તીથ કર ભગવાનની ભક્તિમાં જ ધર્મ માને છે માટે જ તેમના કસ્થાણુકો ઉત્તવે છે

એ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે દેવોનો છૂત વ્યવહાર તે ધર્મયુક્ત છે અથવા દેવોનો છૂત વ્યવહાર તે વ્યવહાર ધર્મ છે

૧૫૬ માટે જુઓ “મૂળ જૈન ધર્મ” પૃષ્ઠ ૯૬ થી ૧૦૨
તથા ૪૮૧ થી ૪૮૭

દેવો પોતાના વિમાનમાં જ પૂજે છે એ વાત પણ ખોટી છે

સ્થાનકવાસીઓની દલીલ છે કે દેવો છૂત વ્યવહાર તરીકે પોતાના વિમાનમાં જ પૂજા કરે છે તે વાત પણ ખોટી છે કારણ કે શ્રવાભિગમ

સુત્રમાં કહ્યું છે કે—નદીચર દ્વીપના પરિતોના સિદ્ધાચતનોમા
દેવો અતેક વખત લોગા ચર્મને અપ્પાહિમ મહોતસવો ઉજવે છે
વધુ માટે જુઓ 'મૂળ જૈન ધર્મ' પૃષ્ઠ ૮૬

દેવલોકની મૂર્તિઓ તીર્થંકરોની જ છે

સ્થાનકવાસીઓની એક દલીલ એમ છે કે દેવલોકમાની મૂર્તિઓ
તીર્થંકરોની નથી આ વાત તેમની યોગી છે કારણ કે રાજપ્રમીય
સુત્રમાં દેવલોકની જિન પ્રતિમાઓ તીર્થંકરોની જ છે એમ કહેલું જ છે

વિશેષ વિગત માટે 'મૂળ જૈન ધર્મ' પૃષ્ઠ ૬૫ જુઓ

દેવો અને મનુષ્યોનો ધર્મ જુદો નથી

સ્થાનકવાસીઓની દલીલ છે કે દેવોનો છત વ્યવહાર મનુષ્યોના
વ્યવહાર માટે લાગુ પાડી શકાય નહિ આ દલીલ તેમની બધી વિચિત્ર
છે કારણ કે તેનો અર્થ એ થયો કે દેવોનો ધર્મ અને મનુષ્યનો ધર્મ
જુદો છે પરંતુ જૈન સૂત્રો તો દેવ મનુષ્ય માટે જ નહિ પણ સર્વ
જીવો માટે એક સરખો જ ધર્મ બતાવે છે જુદી જુદી ગતિના જીવ
માટે જુદા જુદા ધર્મ સૂત્રોમાં બતાવ્યા નથી

વળી એમ માનવાથી દેવી વિચિત્રતા ઊભી થાય છે
તે જુઓ

એક સ્થાનકવાસી સમકિતી મૃત્યુ પામીને દેવલોકમા
જાય ત્યારે તે જીવ મૂર્તિને માનથી પૂજે એટલે કે તે સમકિતી
મટીને મિથ્યાત્વી જની જાય કારણ કે સ્થાનકવાસીઓ મૂર્તિની
માન્યતાને મિથ્યાત્વ ગણે છે

આનો અર્થ એ થાય કે સ્થાનકવાસી શુદ્ધ સમકિત

૨ તે સમજતા નથી અથવા શુદ્ધ સમર્પિતને માનતા નથી
કારણ કે શુદ્ધ સમર્પિતી પોતાની માન્યતામાં જોવી રીતે
ફેરફાર ન કરે

સ્થા મનુષ્ય તરીકે મૂર્તિને માને નહિ, મૂર્તિને વાદે
નહિ ત્યારે તેજ છવ મૃત્યુ પામી દેવલોકમાં ઉપજતા મૂર્તિને
માનતો પૂજતો થઈ જાય એટલે કે તે સમર્પિત શુભાવે

તો શુ સ્થાનકવાસીઓ દેવલોકમાં સમર્પિત
શુભાવી મિથ્યાત્વી બની જાય તેવા ધર્મને સાચો ધર્મ
કહે છે? સ્થાનવાસીની માથા ધર્મની વ્યાખ્યા શી
છે? ગતિ પ્રમાણે ધર્મ બદલાય તેને સ્થાનકવાસી
શુ સાચો ધર્મ માને છે?

૨

પ્રાચીન શિલાલેખોના પ્રમાણે

પ્રાચીન કાળમાં એટલે તીર્થ કર જમવાનોના વખતમાં મૂર્તિનું
અસ્તિત્વ હતું તે પ્રાચીન મૂર્તિઓ ઉપરના શિલાલેખો તથા પ્રાચીન
તામ્રપત્રો ઉપરથી પણ પૂરવર થાય છે

તેની નિગત આદે જુઓ “મૂળ જૈન ધર્મ” પુસ્તકના
પૃષ્ઠ ૧૦૩ થી ૧૧

૩

પ્રાચીન અવશેષોના પ્રમાણે

હરપ્પા, મોહન જો ડેરા વગેરે પ્રાચીન શહેરોના ખોદામ કરતાં
અનેક પ્રાચીન મૂર્તિઓ નીકળી હતી આ ખોદકામો અંગ્રેજ સરકારના

વખતમાં સરકાર તરફથી જ થયા હતા અને તેમાંથી મળેલી મૂર્તિઓ પાંચથી દસ હજાર વર્ષ પહેલાની છે એમ સરકારી પુરાતત્વ વિદ્યાએ નિશ્ચય કર્યો છે

કોર્ન મ્યુસ્ત સમ્રાટવાદી પોતાના સમ્રાજ્યના મતની પ્રુટિ માટે બોટી રીને એમ કહે કે હરેષ્વા તથા મોદન બે ડેરાના બોસ્કાગમાંથી જિન મૂર્તિઓ નીકળી નહોતી તો તેમનું તે કથન ટપી શકે તેમ નથી કારણ કે તે સમ્રાજ્યના મરહમી પુરાતત્વ વિદ્યાના પ્રુત્તકો મોજુદ છે

એટલે કે તીર્થ કરેના વખતમાં જ તીર્થ કરેના મૂર્તિઓ હતી એમ સાબિત થયું છે

વિરોધ વિગત માટે જુઓ ' મૂળ જીન ધર્મ ' પૃષ્ઠ ૧૦૪ થી ૧૧૧

૪

સ્તૂપો, ગુફાઓમાં મૂર્તિના પ્રમાણો

પ્રાચીન કાળમાં જીન મૂર્તિઓ વનમાં અને પર્વતની ગુફાઓમાં રહેતા હતા એ બાજીતી વાત છે બમવાન મગાવીરના સમય પહેલાની ગુફાઓ આજે પણ મોજુદ છે

અથા નગરીના મદારાગ્ન કચકુ (પ્રત્યેક જુદ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે તે) દક્ષિણના ચોડ એર તથા પાડવ દેશોનો મિશ્રિત્ય કરવા નીમ્યા હતા ત્યારે રસ્તામાં તેરાપુર (ધારાસિવ) ની નજીકમાં પદાડ પર એક પ્રાચીન જીન ગુફા જોઈ તે ગુફા તે વખતે લગભગ ૩૦૦ ત્રણસો વર્ષ જુની હતી એટલે કે આગળથી ૨૮૦૦ વર્ષ પહેલાની તે ગુફા આજે પણ મોજુદ છે

કચકુએ તે પછી ત્યા બીજી વધારે ગુફાઓ બનાવી અને ત્યાં બમવાન પાર્શ્વનાથની પ્રાચીન મૂર્તિ હતી તેની પ્રતિષ્ઠા કરી

ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ પછી બે સદી પછી મહારાજ
ખારવેસે બનાવરાવેલી ખડગિરિ તથા ઉત્તમિરિની ગુફાઓ પણ મોજુદ છે

એ તથા બીજી સર્વ ગુફાઓમાં તીર્થ કરોની મૂર્તિઓ પણ
ઠાતરેલી છે અને તે આજે પણ દયાત છે આથી પણ માનિત થાય
છે કે તીર્થ કરોના વખતમાં તીર્થ કરોની મૂર્તિઓ હતી

વળી ભગવાન મહાવીરની પહેનાના સ્વપોની હકીકત પણ
શાસ્ત્રોમાં આવે છે તે સ્વપોમાં પણ મૂર્તિઓ ઠાતરેલી કે બેમાડેલી
હતી તે વાત કઠાવીતીનાના તથા બીજા સ્વપોના મળી આવેલા
અવશેષો ઉપરથી સાબિત થાય છે

એટલે ભગવાન મહાવીરના વખત પહેલાં પણ મંદિરો
ઉપશાત ગુફાઓ તથા સ્વપોમાં પણ મૂર્તિઓ હતી તે
સાબિત થાય છે

પ

બૌદ્ધ ગ્રંથની સાક્ષી

બૌદ્ધ મથ મહાવગ્ગ ૧-૨૨-૨૩ માં લખેલ છે કે મહાત્મા જુદ
પહેલ વહેના રાજગૃહમાં ગયેલા ત્યારે ત્યાંના સુપાર્થનાથના મંદિરમાં
હિતયા હતા સુપાર્થને સંજ્ઞેષમાં પાલી બાષામાં સુપ તિથ્ય”
લખેલ છે (જુઓ ‘મૂળ કૈન ધર્મ’ પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૧૦૭ તથા ૧૧૦)

આ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે—ભગવાન મહાવીરના
સમયમાં રાજગૃહ નગરીમાં તેમની પૂર્વેના પ્રાચીનતર
તીર્થ કરોના મૂર્તિ-મંદિરો હતા

આ વાત શ્રી ડોશીજીએ સંદેહાત્મક ગણી છે પરંતુ મૂર્તિ મંદિરો
તે વખતે હતા તેના પ્રમાણે તો છ તેથી આ વાત પણ સાચી હોઈ
થકે કારણ કે સ્થિતર પડિત શ્રી કાનતાપ્રસાદજીએ આ વાત અનેક
પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરેલી છે

મૂર્તિની ઉપયોગિતા અને તેનો પ્રભાવ

દેવતાકે સ્થાનકવાસીઓ કહે છે કે મૂર્તિ અનાદિ કાળથી હતી ખરી પણ તેની પૂજા (દ્રવ્ય સાવધ પૂજા) કરવાની નથી તેા પછી તેને માનવી તે ન માનવા બરાબર જ થયું

તેના જન્મ—સત્યને સત્ય તરીકે સ્વીકારવું એ જ સાચો ધર્મ છે અને એ જ સાચા ધર્મોનું કર્તવ્ય છે તીર્થ કરાના વખતમાં તીર્થ કરાની મૂર્તિ હતી, મૂર્તિની આ યતા હતી, એ વાત તેા સ્પષ્ટ થી તેમ જ ખીજી અનેક રીતે સિદ્ધ થાય છે છતાં મૂર્તિને ન માનવી તે સૂચાને તથા તીર્થ કર લગનાનને ન માનવા બરાબર છે

હા જેમને સૂચાની વાત ન માનવી હોય તેમ જ પ્રાચીન પ્રમાણે ન માનવા હોય અને હાલ પોતાની માની લીધેલી માન્યતાને જ વળગી રહેવું હોય તેમને માટે કાર્ત્ત્વ્ય મહેવાનું રહેતું જ નથી કારણ કે દરેક માણસ પોતાની માન્યતાને વળગી રહેવાને મુખ્યત્વાર છે

બાકી જેઓ બનલીક છે, મુમુક્ષુ છે, સત્યાર્થી છે, જૈન મૂચાને માને છે તેઓએ મત્યને સત્ય તરીકે સ્વીકારવું જોઈએ અને લગનાના વખતમાં મૂર્તિની માન્યતા હતી તે પ્રમાણેની આ યતાને સત્ય તરીકે સ્વીકારવી એ ધર્મ છે એમ માનવું જોઈએ

તેમણે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે મૂર્તિ એ ધર્મારાધનમાં આલબનરૂપ છે, નિમજ્જને ટેકાફ છે પરંતુ જેમનું મન એવું

પશુ મજાનુ ન પુ હોય કે જેથી તેમને મૂર્તિના આલબનની જરૂર ન હોય તે તેમને પણ મૂર્તિની જરૂર છે જ એમ કોઈ કહેવું નથી

આ બાબત વિગત વિગતારથી સમજવા માટે “મૂળ ત્રીન ધર્મ” પુસ્તકના પાના ૯૦ થી ૯૩ ૧૭૭ થી ૧૮૧ તથા ૪૧૬ થી ૪૪૬ વાંચો અને સમજો

મૂર્તિની ઉપોચિત્તા અને પ્રભાવ તો સૌએ જાણુય સમજતા જોઈએ અને તે જાણ્યા પછી જેમ તેને પોતાને ચોખ્ખા થાવો તેમ તેજે વાતુ જોઈએ

મૂર્તિનો પ્રભાવ કેમ ઉપન્ન થાય છે કેમ વધે છે અને કેમ ટીકે છે તે વાત યાત્રી શુરુ પામેથી જિજ્ઞાસુએ જાણી લેવી, મમજી ભેવી ચોખ્ખા થશે

(૧)

મૂર્તિ ધર્મરુચિ, ધર્મભાવના
ઉત્પન્ન કરે છે, ટકાવે છે

સ્થાનકવસીઓ ધર્મ ભાવના અને ધર્મ રુચિ ઉત્પન્ન કરવા માટે સાધુ-સાધ્વીઓના ઉપદેશ ઉપર જ આધાર રાખે છે પરંતુ માધુ-માધ્વીઓ તો મોટા ભાગે વિદ્વાનના જ હોય છે એમને કોઈ પણ મામ કે કહેરમાં નિયમિત સાધુ-સાધ્વીઓનો ચોગ મળ્યા સહનો નથી વળા ચોમાસામાં પણ દરેક ગામ કે શરનામાં સાધુ-સાધ્વીનો જોમ હોય તે પણ નહીં હોય નથી કાણુ કે તેમની મજમા જ બદલે જોઈ છે અને ગામડામાં તો ભાગ્યે જ માધુ-સાધ્વીના દર્શનનો ચોગ મળે છે

પરંતુ મંત્રિયા મૂર્તિના દર્શનનો ચોગ તો દમેશ મળે જ છે અને વીતરાગ મૂર્તિના દર્શનથી જ ધર્મ ભાવનામાં ધણી વધિ થાય છે

પોતાની મેળે ધર્મ જ્ઞાનના જગૃન રાખનાનું કામ તે ક્રેક્ટ જ્ઞાનીથીજ બની શકે બાકી બીજાઓ માટે સાધુ-સાધ્વીઓની તેમજ મૂર્તિની જરૂર છે જ

(૨)

મૂર્તિ ભક્તિ, વૈરાગ્ય અને પ્રેરણા
ઉત્પન્ન કરે છે

શાસ્ત્ર વાંચવાથી જેમ ભગવાનના વચનોનો બોધ થાય છે તેવીજ રીતે જિનપ્રતિમાના દર્શનથી ભગવાનના સ્વરૂપનો બોધ થાય છે એટલે વીતરાગ અવસ્થાની ભગવાનની મૂર્તિ જોઈને જ ભક્તિ અને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય છે અને તેથી જીવને પોતાનું જીવન પણ એવું જ ઉચ્ચ બનાવવાની પ્રેરણા મળે છે કારણ કે એ વીતરાગ દશાનો પ્રભાવ માણુમ ઉપર પડ્યા વિના રહેતો નથી

ચિત્રોનો પ્રજ્ઞાન—દ્વાદાઓ, છમીઓ ચિત્રો સીનેમાના ચિત્રો મીનેમાના દરો કે જે પણ ચિત્રો જ છે તે સર્વની માણુસના મન ઉપર ધણી અસર થાય છે તે તો સૌ કાર્ધ જાણે છે જ તે જ પ્રમાણે મૂર્તિ પણ તેટલી જ અથવા તેનાથી વધારે બીડી અસર કરે છે

આ બાબતમા વિસ્તૃત વિવેચન માટે “મૂળ જૈન ધર્મ” પાના ૪૩૮ થી ૪૪૫, ૪૫૨, ૪૫૬, ૪૬૦, તથા ૪૪૭ માંનું લખાણ વાંચી જવું

(૩)

ધ્યાનમા મૂર્તિ
અવલંબન રૂપ છે

પિંડસ્થ પદ્મસ્થ અને રૂપસ્થ એ ત્રણ ધ્યાન સાકાર ધ્યાન છે અને તેમાં મૂર્તિ અવલંબનરૂપ થાય છે

(૪)

મુનિ સુવત સ્વામીના સ્તૂપનો પ્રભાવ

કોણિક મહારાજને વૈશાલિ ઉપર ચડાઈ કરી હતી તે વખતે ધણુ મોટુ યુદ્ધ થયુ હતુ કોણિકનુ લશ્કર ધણુ મોટુ હોવા છતાં તેનાથી વૈશાલિ જીતી શકાતુ નહોતુ ત્યારે દેવવાણ્ણિને અનુમરીને તેણે કુળવાણ્ણ મુનિ ભારત વૈશાલિમાંના શ્રી મુનિસુવત સ્વામીના સ્તૂપને તોડી પાડવાની વ્યવસ્થા કરી કારણ કે તે સ્તૂપ સાચુત હોય ત્યાં સુધી વૈશાલિ જીતી શકાય તેમ નહોતુ એવો તે સ્તૂપનો પ્રભાવ હતો.

તે સ્તૂપ તોડી પાડ્યા પછી જ કોણિક વિજયી થયો હતો. વિશેષ માટે જુઓ મૂ જૈ ધ પાનુ ૧૨૭ નદી મૂત્ર

(૫)

યજ્ઞમા મૂર્તિનો પ્રભાવ

શ્રી શયજીવ સ્વામી શૃદ્ધશાસનમાં હતા ત્યારે યજ્ઞ કરાવના હતા તે યજ્ઞ સ્થળની નીચે જિન પ્રતિમા રાખેલી હતી તેને ગુપ્ત રીતે પૂજવામાં આવતી અને તેના પ્રભાવથી યજ્ઞ કાર્ય નિર્વિધિ થતુ એવો જિન મૂર્તિનો પ્રભાવ હતો.

આ પ્રભાવે જિન મૂર્તિનો પ્રભાવ છે જેનામા ભક્તિભાવ ન હોય તેવા અથદ્વાણુને તો મૂર્તિનો કોઈ પ્રભાવ જણાય નહિ પણ માયા હ ના બાવથી વિનયકૂત મૂર્તિને વદન નમસ્કાર કરવાથી તેની ભાવપૂર્ણ કરવામા આવે તો તેથી આત્માનુ ધણુ કત્તાણુ થાય.

વિશેષ વિગત માટે “મૂળ જૈન ધર્મ” પુસ્તકના પાના ૧૨૭-૧૨૮ ઈ થી ૪૪૮ વાચો

૬

રાજા નેણુચંદ્રનેઝાર

આર્દ્રકુમારના પિતા અને ગિરનાર પર શ્રી નેમનાથ પ્રભુના
મંદિરનો શુભોદ્ધાર કરનાર આદ્યદેશના રાજા

લેખક

શ્રી ચીમનલાલ અમુલજી સઘવી

નોંધ

આર્દ્રકુમારને અસયકુમારે શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનની મૂર્તિ
મોકલવાથી જાતિ સ્મરણુ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલું તેથી હીક્ષા લઈ
તેઓ હિંદમાં આવ્યા હતા અને ભગવાન મહાવીરના અનન્ય
સક્ત જન્યા હતા તે શાસ્ત્રીય વાત છે

તે આર્દ્રકુમાર કયા દેશના હતા તે સળધમાં અજવાણ
પાડતો એક લેખ “આર્દ્રકુમાર-નેણુચંદ્ર નેઝાર” નામનો
લેખ મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના રજત સ્મારક પુસ્તકમાં છપા
યલો છે તે ખાસ જણવા જેવો હોઈને અત્રે ઉધૃત કરેલ છે

રાજા નેણુચંદ્ર નેઝારે ગિરનાર પર્વત ઉપર જાવીશમાં
તીર્થ કર શ્રી નેમનાથપ્રભુના મંદિરનો શુભોદ્ધાર કર્યો હતો તે
નેણુચંદ્રનેઝારના તામ્રપત્રની હકીકત મારા “મૂળ જૈન ધર્મ”
અને હાલના સપ્રદાયો” નામના પુસ્તકમાં ૧૦૫ મે પાને
આપી છે તે સળધમાં પણ આ લેખ આજે અજવાણ પાડે

છે તેથી તે અત્રે ઉધૂન કરેલ છે આ લેખ ઉપરથી
મમળય છે કે રાજા નેણુચક નેઝારે મહાવીર સ્વામીના
વખતમા હિન્દમાં આવેલ ત્યારે ગિરનારપરના મંદિરનો
જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો એટલે કે મૂળ મંદિર તો ભગવાન
મહાવીરની પહેલાનું જીવું હતું

—ન. ગિ ગોક

શ્રી આર્દ્રકુમાર—નેણુચકનેઝાર

આજના આપણા કેળવણે પાં નામે સુખ્ય દીન એ રજૂ
કરનામા આવે છે કે 'તમે શ્રદ્ધાવાને કહેા છતાંજો છે, અને
જુદિવાને મમાજનેપયોગી બનાવી શક્યા નથી. આ જીવન સાચી
કે કેમ તેની ચર્ચામા બીજા વિના કુ બી આપણો કેળવણેન વર્મ
મમાજને વિશેઃ ઉપયોગી થી રીને નીવડી શકે તેજ મૂચવીશ

આધુનિક બૌદ્ધિક કેળવણી સુખ્યતે વધીતો, દામિરો, રાજદારીઓ,
માદિત્યકારો સંસોધોઃ ઇતિહાસકારો, બાળાશાસ્ત્રીઓ કલ્પકારો, વૈજ્ઞાનિકો
કેન્દ્રનિયરો અધ્યાત્મીઓ વગેરેને પેલ કરે છે આમાથી
દાકરો વળીતો રાજદારીઓ વગેરે પાસે તો મમાજને ઉપયોગી
નીવડવાનો સીધો વ્યવસય છે પ્રિયતી મીશનના કારો પેતાના
ધર્મના પ્રચાર માટે કેટલી સેવાઓ આપે છે તે આપણાથી અજાણ
નથી એજ રીતે આપણા દાકરો વળીતો વોરે મમાજને ઉપયોગી
ચર્ચાકે ॥ પણ અર્જો એ બધા વિદ્યોને ન સ્પર્શના કુ કેવળ માત્ર
હોતો જ મપાદિત રહી સંસોધોઃ ઇતિહાસકારો સાદિત્યકારો ને
બાળાશાસ્ત્રીઓનો બનેલો બૌદ્ધિક વર્મ મમાજને વધારે ઉપયોગી થી
રીતે બની શકે તેજ મૂચવીશ

જગમગર પ્રિયતી સંસોધોઃ પ્રિયતી જગમગા જુદિવાદી વર્મની
બાઈમનમાની શ્રદ્ધા વવાવવાને જૂના કાર (Old Testament)

માની પૌરાણિક દર્શકો પૈકી પર પશુ ઇતિહાસનો પ્રકાશ પાથરવાનો વર્ગ થયો તત્કાલ પ્રયાસ કરી રહ્યો છે તે માટે પશ્ચિમ એશિયામાં વર્ષોના યોદ્ધાશ્રમ અને શોધકાશ્રમ પછી તેમણે જૂના કરારમાં રજૂ થયેલી અતિ પ્રાચીન રાજ્યશાસનિઓને સમાવેશ આપીને ઇતિહાસિક વ્યાખ્યાન તૈયાર કરી છે અને તેવા રાજ્યોના વિષયમાં બાઇબલમાં વર્ણવેલા સમ્બંધ પ્રસંગોને ઇતિહાસના હોવામાં સમાવ્યા છે.

આપણે કદાચ આવી જવાબદારીમાંથી તો એમ કહીને છૂટી જઈ શકીએ કે, 'અમારા પાસે એમના જેટલી નાણાકીય અને રાજકીય સત્ત્વક નથી પરંતુ એટલું તો કપૂરવું જ પડશે કે આ વિષયમાં આપણે ભગભગ કશું જ નથી કહ્યું, એટલું જ નહિ, પણ શક્ય પ્રસંગોમાં પણ ઉપેક્ષા સેવી છે.

મીસ મિસર ને ધરાનના પ્રાચીન લેખોની કૃતિઓમાં, બેબીલોન, ચપા (ફ્રેન્ચ દિંદી બીન) કબોજ (કમ્બોડિયા)નાં યોદ્ધાશ્રમોમાં ને મધ્ય અમેરિકા ને મધ્ય આફ્રિકાના અવસેષોમાં પથરાયેલી જૈન સંસ્કૃતિ પર પ્રકાશ ફેલવાને આપણે શ્રમ નથી ઉઠાવ્યો. સપ્રતિનો વિશ્વભાષી ધર્મપ્રચાર, આપણા ચક્રવર્તીઓના વિજયમાંથી ઇતિહાસિક રૂપ આપવાને આપણે આપણા અભ્યાસનો ઉપયોગ નથી કર્યો.

અતિ પ્રાચીન પ્રસંગોને બાદ કરીએ તો પણ અમયકુમારની પ્રેરણાથી પ્રતિભોધ પામી ભગવાન મહાવીરના ચરણે આવનાર અનાર્થ જૂનિનો રાજકુમાર આર્દ્રકુમાર કેશુ હતો તે જાણવાનો પણ આપણે પ્રયત્ન નથી કર્યો.

ચોડાક વર્ષ પહેલાં ડૉ. પ્રાણનાથે પ્રભાસપાટણનું તામ્રપત્ર ઉઠેલી જણાવ્યું કે * ' બેબીલોનના નૃપતિ નેશુચ દેવગિરિના નાથ નેમિનાથના મંદિરનો હુલોદાર કરાવ્યો હતો ત્યારે આપણા હાથમાં સંશોધનનો એક વિષય આવેલ હોવા છતાં તેના પ્રત્યે જોઈતું ધ્યાન ન

અપાયુ એ પછી જેનું એકાદના જીવનચરિત્રો ને બેબીતોનના ઇતિ-
હાસનો અભ્યાસ કરતા જે અનુમાનો તારવી શકાયે તે તે અર્થે રજૂ
કરી એવા વિષયોને શુદ્ધિમાન વર્ગ કઈ રીતે સમાજોપયોગી બનાવી શકે
તે સચવીશ

આર્દ્રદેશ કે આર્દ્રનગર કયા આવેશ છે તે સજ્જમાં જેન
સંશોધકોએ અભ્યાસમાં બિનરવાની જરૂર જોઈ નથી કેટલાકે પ્રસંગોપાત
જરૂર પડતા એકાદને આર્દ્રનગર તરીકે ઓળખાવ્યું પરંતુ એકાદની
ખીલવણી તો ઈ. સ. પૂર્વે ૨૪ ના રામન-વિગ્ન પછી થઈ છે, ને
ઈ સ પૂર્વે છઠી સદીમાં તો ત્યાં માછીમારોનાં ઝૂપડાં સિવાય
કંઈ જ ન હોતું હિંચારની મહુનરીએ પણ એકાદ શબ્દ આર્દ્રને સમાંતર
નથી એટલે આર્દ્રનગર માટે જ નજર દોડાવવી જોઈએ

પશ્ચિમ એશિયામાં આવેલો મેસોપોટેમિયા દેશ જ્યાં
પ્રાચીન કાળમાં ઉત્તર, મધ્ય ને દક્ષિણ એમ ત્રણ
વિભાગમાં વહેંચાયેલો હતો. ઉત્તર-વિભાગ પોતાના પાટનગર
અશુરના નામ પરથી એસીરિયાના નામે ઓળખાતો, મધ્ય ભાગની
પ્રાચીન રાજધાની હોય હતી પણ હમુરાબીના સમયમાં (ઈ. સ.
પૂર્વે ૨૧૨૬ થી ૨૦૮૧) બેબીલોનની વિશેષ ખીલવણી થતાં મધ્ય
ભાગનું પાટનગર બેબીલોન બન્યું ને સમય જતાં મધ્ય વિભાગ પણ
બેબીલોનના નામે ઓળખાવા લાગ્યો સામર કાંઠે આવેલા દક્ષિણ
ભાગનું પ્રાચીન પાટનગર એર્લ (Erl) બદર હતું પણ તે ધીમે
ધીમે પુરાવા મળતા રાજધાની ઉરમારિરાણી સમય જતાં બેબીલોનના
સમર્થ રાજવીઓએ ત્રણે ભાગ પર પોતાની સત્તા વિસ્તારીને બેબીલોનને
સમુક્ત પ્રદેશોનું પાટનગર બનાવ્યું

જેન સમર્થિતમાં વર્ણવાયેલ આર્દ્ર નગર આ એર્લ નગર હોવાનો
પૂરતો સંભાર છે, પ્રાચીન કાળમાં જાહેરજવાબી બોલવતા આર્દ્રને સમાંતર
આ સિવાય બીજું એક પણ નગર નથી

એઈ બદરની જહોજલાલી ઈ સ પૂર્વે ૫૦૦૦ માં શરૂ થાય છે જહપ્રવચ પૂર્વેનાં જગતનાં ચાર મુખ્ય બદરોમાંનું એક હતું સાગર કાઠે યુકેગીસ નદીના મુખ પર વસેલું હોઈ તેનો દેખાવ એટલું સમો લાગતો. હિંદ સાથે એ બદરને સીધા જળમાર્ગનો સબંધ હતો.

ધીમે ધીમે નદીના કાંપને લીધે બદર પુરાવા લાગ્યું ને તેનું મદદર ખટવા લાગ્યું આજે એ નગરના ખડિયેરો જરૂરી ખાર માઈન દક્ષિણ-પશ્ચિમે પથરાયેલા પથ્થા છે જસરાથી ઈરાક દોકતી રેલવે તે ખડિયેરોની તર માઈન પૂર્વેથી પસાર થાય છે.

ઈ સ પૂર્વે ૬૦૪ માં બેબીલોનની ખાદીએ જગમશદ્ધર, સમ્રાટ નેબુચ દનેઝાર વિરાળો તેના પિતા ગેમોચોનારે તેને વિશાળ રાજ્યનો વારસો સોંપ્યો હતો. પણ નેબુચ દનેઝારને જ ૫ સામાન્ય મર્ગવલુ હતું પિતાની ક્રપાલી દરમ્યાન જ (ઇ ■ પૂર્વે ૬૦૫ માં) તેણે એસીરિયાને હરાવીને તે પ્રદેશ તે બેબીલોનમાં જ બેળવી દીધો હતો. હવે તે દિગ્વિજયે નીકળ્યો. નેકોને હરાવીને તેણે એશિયામાયી યુરોપ અને આફ્રિકાનો પગ કાઢ્યો ને પછી બેબીલોનની નમણી દશામાં જોણે જોણે તેને તુકશાન ખહોંચતું હતું તે બધાં રાજ્યોન તેણે જીતવા માંખા.

જુડાના મદદીઓએ બેબીલોનની મઝદિ લૂટીને પોતાના પાટનગર બેરસેનમમાં પોતાના પ્રજાના નામે મદિર બધાવરાવેલું નેબુચદનેઝારે એ દેશ જીતી લઈ મહેરગાનીની રાહ લેવાના રાગતે તે પાછો સોંધ્યો. એ રાગતે યાગ્ય વ્યવસ્થા ન જાળવતાં તેણે રાગ બદલાયો, પણ ખીજા રાગએ જાળવો કર્યો નેબુચ દનેઝાર જગી સે ૫ સાથે એ દેશ પર ધસી ગયો અને તેણે રાગતે પદમજ કરી બેરસેનમ લૂટ્યું મદદીઓના મદિરમાંની આજીવ સપત્તિ અને સોનાચાદીના વાચણો તે બેબીલોન ઉપાડી ગો. ટાપરના જળવાન પણ તેણે સખત દાથે દાગી દીધો. એ રીતે તે પશ્ચિમ એશિયાનો વશસ્વી સમ્રાટ બની રહ્યો.

બેબીલોનમાં તેણે અનેક દેરામદિરો બધાવ્યાં નમરના નક્ષત્ર મારી

સમયના જન્મતનો ઇતિદામ તપામતા દિંદની મ્હાર બેવીએન સિવાય એનું એક પણ મકારાજ્ય નથી કે જેને મગધપતિ ભેટ મોઝાવે

પ્રભાસપાટણના તામ્રપત્રવી એ પુરનાર થયું કે તેણે ભગવાન નેમિનાથના મદિરનો છર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે એટલે સ્થાપિત છે કે જ્યારે આર્દ્રકૃમાઝ દિવસ ચાલી આવ્યો અને પાછળ તેના પર દેખરેખ રાખવાને નીમવા ૫૦૦ સામતો પણ ભાગી આવ્યા, ત્યારે નેણુચ દનેઝાર પુનની નાથમા તેની પાછળ કાઢિયાનાડમા આવ્યો હોય અને તેના પર જૈન ધર્મનો પ્રમાન પડતા તેણે તે ધર્મ અપનાવ્યો હોય

ઉત્તરાવસ્થામા નેણુચ-દનેઝાર કયો ધર્મ પાળતો હતો તેનો હજી નિશ્ચય થયો નથી કેમકે, સાવરસના સિનાનેબોથી એ તો પુરવાર થયું છે કે જેથીનોનમાં વસપર પરાગત ચાલી આવતી મહુકની પૂજા અને બ્રહ્મિદાન આપવાની પ્રથા તેણે બંધ કરી હતી ઉત્તરાવસ્થાના તેના પોતાના સિનાલેબોમાં તે પ્રજાને ઉદ્દેશીને જે હઠેશ બહાર પાડે છે, તેમાં મહુકે ઇત્યાદિને 'તમારા દેવો' તરીકે ઓળખાવે છે તેમ જ બાધનનના જુના કરારમાં નેણુચ દનેઝારની રાજકીય પ્રજ્ઞતાનો સ્વીકાર થયા છતાં તેને અને તેના વારસોને બપકર નાસ્તિક તરીકે ઓળખાવવામા આવેલ છે તથા નેણુચ દનેઝાર પોતે પણ જોડસેલમમાં કુલ ચનાવેલી છે તે જોતા તે મહુકી ધર્મનો પણ ન હોતો સ્વસ્થાતમા મહુકના તેણે બધાવેમા બન્ધ માદરથી એ તો નિશ્ચિત છે કે પુર્વાવસ્થામા તે મહુકનો પૂજારી હતો પણ ઉત્તરાવસ્થામા પુનની દીક્ષા પછી તેણે જૈન ધર્મ સ્વીકારેલ હોવાનો નિશ્ચય સબત છે

ઉત્તર વયમાં તેણે મેમીલનમા નવ ફૂટ પહોળી એક સુવસ્થુની પ્રતિમા બનાવરાવેલી તે જ અરમામા તેણે બંધાવરાવેલા પોતાના મુખ્ય પૂજન-મદિરમા એક મૂર્તિની સમીપ સાપનુ અને બીજીની સમીપ સિંહનું બિમ હતું નેણુચ-દનેઝારે બધાવેના ઇસ્તારના દરવાજાનો ફેટલોક

બાગ વૃક્ષ જવાથી તે ટૂકડાઓ બર્ષન ઓ કો મેળીતોપતના મ્યુઝિમોમા હિપાડી જવાયા છે પણ જે બાગ હજી ત્યા જળવાઈ રહ્યો છે તેના પર વૃષભ ગેડો બુઝ, સાપ સિંહ છત્તાદિ કાતરાનેલા નજરે ચડે છે બાગ નગરના મરિમાની મૂર્તિઓ બેનીને નના પુરાજોમા કે જૂના બાઈનલમા વસુવાએલ દેવોમાંથી કાઈને મળતી આવતી નથી એને તેની પરખ બો કામના સંશોધકો હજી પણ કરી શક્યા નથી આ વસ્તુસ્થિતિ નેજુથ- નેઝરે જેન ધમ આનાઓ હોય એ દલીલમા ટેકાદપ ખનવા માથેજ જેન મસોધકો માટે અજ્ઞાતનુ ક્ષેત્ર ખુલુ કરે છે

બેનીનોનના મહાકાવ્ય 'Epic of creation'મા બેનીનોનનો એક રાજકુમાર પોતાના એક મિત્રની મદદથી સ્વર્ગમા પહોંચવાનો પ્રયાસ કરે છે પરંતુ અધવચથીજ સરખી પડે છે એવું સૂચન છે જે રૂપક અભયપુમારની પ્રેરણાથી આર્વાવત પહોંચીને દીક્ષા લેવાની આ કુમારની તમન્ના અને પાછળથી તેણે કરેલા દીક્ષાત્યાગને સમાવેશ છે

બેનીનોન હિંદ સાથે મારકારિક સંબંધથી તો ઈ સ પૂર્વે પચીસસેથી સહજાએલ હોવનું ઇતિહાસકારો મ્યુન રાખે છે હમુગખીના કાનુની મય પર ભારતીય વાયપ્રવાની સંપૂર્ણ અમર છે સ્ત્રી પર વ્યભિચારનો આરોપ આવે ને સ્ત્રી તે આરોપને આતનમાં ખોટો ન કરાવી શકે, તો તેને ચુકેદીસ નદીમા કુબ્બાડી દેરી અને છતાં એ પવિત્ર નદી એ સ્ત્રીને જીવતી બહાર કાઢે તો માનવુ કે તે સ્ત્રી પવિત્ર છે એ પ્રથા સ્ત્રીની પવિત્રતા કડક સમન અને કુરતી ચમતકારથી નિર્દોષતા મિદ્ધ કરવાની ભારતીય વાયથાત્મની પ્રણાલિકાને આભારી છે તે ઉપરાંત પ્રાચીન જ્વાસીઓની નોવોના આધાર વાણી સ્થાય છે કે ભરત્ય અગાત ને સોષાનાં બદરે ભારત બેમીલેન ભારતવર્ષ સાથે ધમધોકાર વ્યાપાર પણ ચનાવતુ હતુ મેમીનોનના શિલ્પ-સ્થાપત્ય પર પણ ભારતીય શિલ્પ-સ્થાપત્યની અસર છે

આ રીતે આર્દેશ, આર્દેરાજ અને આર્દકુમારનું ઐતિહાસિક સ્વરૂપ વિચારવાની સામગ્રી પૂરતા પ્રમાણમાં પડેલી છે એ જ રીતે બીજા પશુ જૈન સાહિત્ય ગ્રંથોનાં અનેક વિષયો પર ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ પ્રકાશ કે કી ચક્રીએ એવી સામગ્રી આપણે શોધી શકીએ છીએ અને બીજા ધર્મોની જેમ જૈન ધર્મ ૭ પશુ જન્મતત્ત્વાપી મહિમા આપવામાં આપણે આપણા અભ્યાસ અને શુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકીએ છીએ જો શુદ્ધિમાન વર્ગ એ રીતે ઉપયોગી થવો જણાશે તો સમાજ એના પ્રત્યે જરા પશુ ઉપેક્ષા દાખવી શકશે નહિ.

આ લેખનો મુખ્ય બાજ વાક્ય વાક્ય પ્રમાણે માત્ર છે અને તેમ કરવા જતા લેખ વધારે ઘોઠા થવાનો ભય હોઈ એ બાબતી વેચારીમા ને ગ્રંથોનો કે ગ્રંથોનો મુખ્ય અધાર લીધો છે તે ઠી જ નોન જાની રજુ કરેલ છે.

- 1 A History of Sumer and Akkad
- 2 A History of Babylon
- 3 A History of Assyria—By L. W. King
- 4 Seven Great Monarchy of the East By Rawlinson
- 5 Histories History of the World—અનેક ઇતિહાસ વિભાગ
- 6 Ur of the Chaldees—by Leonard Woolley
- 7 Cambridge Ancient History Vol I
- 8 Ancient Geography
- 9 Jews & Jerusalem
- 10 Encyclopaedia Britannica—માથી આ લેખમા વપરાયેલ શબ્દોનો ખાત.
- 11 ત્રિશષ્ટિ શલાકા પુસ્તક ચરિત્ર-પર્વ ૧૦
- 12 The Times of India 19-3-35
- 13 Old Testament

૭

ઐત્ય શબ્દ પર વિચાર

લેખક

હૈનાચાર્ય શ્રી વિજયેદ્રસૂરિ

*

સ્થાનકવાસી મુનિઓએ

કરેલા ખોટા અર્થના

સાચા શાસ્ત્રીય ખુલાસા

*

નોંધ

આચાર્ય શ્રી વિજયેદ્રસૂરિ મહારાજે તેમના “તીર્થ” મહાવીર, ભાગ ૨ ને “નામના હમણા જ બહાર પડેલ હિંદી પુસ્તકમાં સ્થાનકવાસીઓ ઐત્ય શબ્દના અર્થ સાધુ, જ્ઞાન વગેરે કરે છે તે વડન ખોટું છે તે બતાવેલું છે તે માટે તેમણે “ઐત્ય શબ્દ પર વિચાર” નામનું ખાસ પ્રકરણ લખેલ છે તે ખાસ ઉપયોગી અને સમજવા જેવું હોઈને તેનો અનુવાદ અત્રે આપ્યું છે

— ગિ શેઠ

*

ઔપપાતિક મૂલનો પાઠ

ઔપપાતિક મૂલ (સગીક દયાનિમળ જેન મયમાળા ન ૨૬)
મૂલ ૪૦ પૃષ્ઠ ૧૮૪મા પાઠ છે કે— યા ચેદ્યાદિ યદિષ્ઠપ
એ ન પાઠ બાબુવાળી પ્રતિમા તથા સુર સપાલિત ઔપપાતિક મૂલમાં
પશુ છે

સ્થા સાધુ અમોસખ સપિએ ઉવવાઈ મૂલ છપાનું છે તેમાં
પશુ આ પાઠ તે પ્રમાણે ન છે (પત્ર ૧૬૩)

અહીં ચેદ્યાદિની દીકા અમરદેવસુરિએ આ પ્રમાણે કરી છે—
ચેદ્યાદિ તિ અદ્યેવાનિ જિત પ્રતિમા દત્તવર્ષ પશુ અમોસખ સપિએ
તેના અથ સાધુ કયો છે સ્થાનકચાસી વિજ્ઞાન મ્તનચદ્રે તેમના અર્ધમાગધી
કેપમાં પશુ સાધુ અથ આપ્યો છે અને તેના ઉદાહરણમાં ત્રણ
પ્રમાણ આપ્યા હ—(૧) ઉપામકદર્શન ૧-૫૮, (૨) ભગવતી ૩-૨
તથા (૩) ઠાણાગ ૩-૧

ભગવતીસૂત્રના જે પ્રમ મનુ મ્તનચદ્રે સખ્યુ છે ત્યાં પાઠ આ
પ્રમાણે છે—જળાચ અચિત ચેદ્યાનિ વા અગગારે વા (ભગવતી મૂલ
સ ૩, ઉ ૨ મૂલ ૧૪૪ પત્ર ૩૧૩)

અહીં પાઠ ન વ્યક્ત કરી દીધે છે કે ચેદ્યાનિનો અથ સાધુ
નથી કારણકે તેની પછી ન અગગારે વા આવે છે

(આત્મ વિશેષ વિવેચન આ પછીના પાના પર છે)

ઠાણાગમૂલના ઠાણા ૩ ઉદ્દેશો ૧, મૂલ ૧૨૫ મા ચેતિત શબ્દ
આવે તેની ઠીકા અમરદેવ સુરિએ આ પ્રમાણે કરી છે—ચિન્નાદિ
પ્રતિમેવ ચે મ ગ્રમણ

અહીં શ્રમણનો અર્થ નહિ સમજવાથી ‘સાધુ’ અર્થ બેમાડવાને
પ્રયત્ન કર્યો છે અહીં શ્રમણ શબ્દ સાધુને માટે નહિ પણ ભગવાન

મદર્વાગે માટે વપરાયેલ છે અને આ ૨૦૦૦૦ જે. ૧૨૦
આપીએ છીએ

- (૧) : સુવમા ભગવાનના પશુ નામનો ૩૨૦ — ૧૨/૧૨/૨૦૦૦
- (૨) અમલ્ય અને (૩) મદર્વા અને ૩૨૦૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- હારણ બનાવના લખ્યું છે — મદર્વા અને ૩૨૦૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- સુમેધિકા ટીકા પર ૨૫૪) અને એના ૧૨૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- હોલી છે — સરસમુતિ-સરમાયિની સર સર્મા — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- હતિ દ્વિતીય નામ
- (૨) આચા. ૧૨મા પશુ એ પ્રગરનો પાક છે — મદર્વા અને ૩૨૦૦
- (૩) આવશ્યક ચૂર્ણિમા પશુ એવો જ ઉલેખ છે
- (૪) સુવમાગમા પશુ અમલ્યમુતની ટીકા ૩૨૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- મવત્તીપેકર લખેલ છે એટલે કે આ ૩૨૦૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- મદાવીર
- (૫) યોગશાસ્ત્રની ટીકામા હેમચંદ્રાચાર્ય લખ્યું છે — ૩૨૦૦ — ૨૨/૧૨/૨૦૦૦
- હતિ વ બનવદેન

ચૈત્યનો અર્થ 'હ્રસ્વ' કોઈ પણ કોષમાં મળતો નથી સ્વયં સ્થા।કવાસી સાધુ રતનચંદે પોતાના કોષમાં ચૈત્યનો એક અર્થ 'તીર્થ કરતું જ્ઞાન-કેવળજ્ઞાન' એમ અર્થ આપેલ છે ઉપાધ્યાય અમરચંદે પણ ચૈત્યનો અર્થ જ્ઞાન કર્યો છે (સામાયિક સૂત્ર ૫૪ ૧૭૩) હ્રસ્વસ્થાવસ્થામાં કેવળજ્ઞાન તો થતુ જ નથી

અને વળી હ્રસ્વ કોણ ? જ્યાં સુધી કેવળજ્ઞાન થયુ ન હોય ત્યાં સુધી સર્વ સાધુ હ્રસ્વ જ રહે છે અને સૂત્રકારનું તાત્પર્ય સાધુથી હોત તો આગળ (તેની પછી) અષ્ટાંગાર શબ્દ લખ્યો નહોત.

અને જો અમોઘજ્ઞ કનિનું તાત્પર્ય તીર્થ કરથી હોય તો અરિહંત થયા પછી હ્રસ્વ અવસ્થા રહેતી નથી અથવા એમ કહીએ કે હ્રસ્વાવસ્થા સમાપ્ત થાય ત્યારે જ અદિત થવાય છે ભગવાનને કેવળજ્ઞાન થયુ તેનું વર્ણન કલ્પસૂત્રમાં આ પ્રમાણે આવે છે—

તદ્દાન મગવત મહાવીરે અરહાણ્યે ત્રિણો વેશર્ણે સ્વ નૃણ્વ્વરિણી

ઉપાસકે દશાંગ સૂત્રનો પાઠ

હ્રસ્વાસ્ય દશાંગો (ઉપાસકે દશાંગ સૂત્ર)માં પાઠ આવે છે કે અરિહંત ચેદ્યાઈ જ્ઞાન લે (Hormel) હ્રસ્વાસ્ય દશાંગો સંપાદિત કર્યું છે તેમાં મૂળ સૂત્રમાં તેમણે આ પાઠ કાઢી નાખ્યો છે અને પાર્શ્વપદ્ધતિમાં પાઠાંતરરૂપે તે પાઠ આપ્યો છે (૫૪ ૨૩)

જ્ઞાન લે મૂળ પાઠમાંથી ઉક્ત પાઠ તો કાઢી નાખ્યો પણ તેની ટીકામાંથી એ પાઠ કાઢી નાખવાની તેમની દિમન ચાલી નહિ અને તેમણે ત્યાં ટીકા પણ લખી છે કે—ચિંત્યાનિ અદ્વ પ્રતિમાલ્પનાનિ (૧૪ ૨૪)

મૂળમાંથી તેમણે આ પાઠ શા માટે કાઢી નાખ્યો છે તેનું કારણ તેમણે તેમના અંગ્રેજી અનુવાદનાના વિભાગની પાર્શ્વપદ્ધતિમાં બતાવ્યું છે કે—

દશ ઉપામકો ' નાગના ઉપસાક્રમણના મુજરાતી અનુવાદમાં ચેદમાદ વાળા પાઠ હોડી દીવો (પૃષ્ઠ ૧૪)

પુષ્પભિક્ષુ ' (૨થા મુનિ કુલચંદ્ર) એ ' સુતાગમે ' ચાર ભાગમાં પ્રકાશિત કરાવેલ છે તેના ચોથા ભાગમાં ડવાસગ દસાઓ છે તેના પૃષ્ઠ ૧૧૩૨ પર તેમણે પણ આ પાઠ કાઢી નાખ્યો છે પણ પુષ્પભિક્ષુ હાંસિના પ્રભાવથી પર છે ચૈત્યનો અર્થ મૂર્તિ છે અને મૂર્તિ નામ જૈનાગમમાં આવતું જ ન જોઈએ તે માટે તેમને શ્રેષ્ઠ એ લાગ્યું કે એ પાઠ જ નહિ હોય પછી લોકો શેનો અર્થ કરે ?

અમે અમારા આ ' તીર્થંકર મદાવીર ' પુસ્તકમાં જ પુષ્પભિક્ષુની એવી અનધિકાર ચેષ્ટાઓની તરફ જીભ રચેલા પર પાઠકોનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે આવી અમે એ જતાવી દઈએ છીએ કે તેમની પૂર્વેના સ્થાનકવાસી વિકાનો પણ ડવાસકદસાઓ ઉપાસક દશાગમાં એ પાઠ હોવાનો સ્વીકાર કરે છે

(૧) અર્ધ મામંધી કોય ભાગ ૨ પૃષ્ઠ ૮૩૮માં સ્તનચંદ્રે એ પાઠનો સ્વીકાર કર્યો છે

(૨) ધારીનાયણએ પણ ચેદમાદ વાળા પાઠનો સ્વીકાર કર્યો ■ (પૃષ્ઠ ૩૩૫)

પણ સ્તનચંદ્ર તથા ધારીનાયણએ ચૈત્યશબ્દનો અહીં સાધુ ' અથ કર્યો છે

ચૈત્ય શબ્દ માત્ર એમ્વા જૈનોના જ નથી મસ્કૃત સાહિત્યમાં અને પાંડિત્યમાં તેનો પ્રયોગ થયેલો મળે છે એટલે તેના અર્થમાં કોઈપણ ફેરફાર કરવાનો સભવ નથી

ચૈત્ય શબ્દનો પ્રયોગ પ્રાચીન સાહિત્યમાં કયા રૂપમાં થીએ છીએ

સસ્કૃત ધાર્મિક સાહિત્યમાં ચૈત્ય શબ્દ

વાદમીડી રામાયણ

(૧) ચેય નિકુમિલામય પ્રાપ્ય રોમ વરિષ્ણતિ

—યુદ્ધકાંડ સર્ગ ૮૪ શ્લોક ૧૩ પૃષ્ઠ ૨૩૮

■ છત નિકુમિલા દેવીના મંદિરમાં યજ્ઞ કરવા ગયા છે

(સાત્રી નરહરી મખનનાભ સર્માં કૃત યુજ્ઞરાતી અનુવાન બામ ૨ પૃષ્ઠ ૧૦૯૮)

(૨) નિકુમિલામયિયૌ ચૈત્ય યજ્ઞશાલિતમ્

—યુદ્ધકાંડ સર્ગ ૮૫, શ્લોક ૨૯ પૃષ્ઠ ૨૪૦

લક્ષ્મણ રાવણપુત્રની મૃદા કરવાવાળા નિકુમિલાના મંદિર તરફ જવાને નીકળ્યા —યુજ્ઞરાતી અનુવાન ૬૭૮ ૧૦૯૯

અવાજ અથવા ચૈત્ય શબ્દ વાદમીડી રામાયણમાં બીજા પણ મહા રથને વપરાયો છે વિસ્તાર અવધી અહીં બધા પાંડ આપ્યા નથી મહાભારત

શુચિદેશમત્પ્રાપ્ત દેવગોષ્ઠ વતુષ્ણયમ્ ।

રાષ્ટ્રગ ધાર્મિક ચેય નિયં કુર્યાત્ પ્રદક્ષિણામ્ ।

—સાનિપર્વ અ ૧૯૩

આચાર્ય નીકળે દીકરામાં ચૈત્યનો અર્થ દેવમંદિર કરેલ છે

શુદ્ધહારીતસ્મૃતિ

તેના પણ મે શ્લોકમાં ચૈત્ય શબ્દ આવે છે તે આચાર્યશ્રીએ આપેલ છે પણ અહીં ઉપ્પત કર્યા નથી

આ ઉપરાંત મૃદ સૂત્રોમાં પણ ચૈત્ય શબ્દ આવે છે આસ્તિનાયન મૃદ સૂત્રમાં પાંડ છે કે—

ચૈત્યયથે પ્રાક્ સ્વિષ્ટશૃતચૈત્યાય લલિ હરેત

—અ ૧ ખડ ૧૨ સ્ ૧-

બૌદ્ધસાહિત્યમાં ચૈત્ય શબ્દ

બૌદ્ધમથ લખિતપિસ્તરામાં આવે છે કે જે સ્થળ પર બુદ્ધને સુધિ આમરણુ આદિ દર્શને પાછો મોકલ્યો હતો ત્યાં ચૈત્ય બનાવવામાં આવ્યું તે ચૈત્યને હદક-નિવર્તન કહે છે —પૃષ્ઠ ૧૬૩

પાણી

એ રીતે સુધિ બ્યારે તેમનો ચૂડામણિ ઉપર દે ક્યો ત્યારે તે એક યોજન ઊંચે જઈને આકાશમાં રહી ગયો. ત્યારે તેના ઉપર ચૂડામણિ ચૈત્યની સ્થાપના કરી —જાતક કથા (પાતિ) પૃષ્ઠ ૪૬

બૌદ્ધ સાહિત્યમાં ચૈત્ય શબ્દનો મૂળ અર્થ જ મૂળસ્થાન છે

Buddhist Highbreed મસ્કૃત ડિક્શનેરી બાગ ૨ માં એવો અર્થ આપે છે કે—Seems to be used more broadly than in Sanskrit—as any object of veneration
પૃષ્ઠ ૨૨૩

બીજા સાહિત્યમાં ચૈત્ય શબ્દ

કૌટિલ્ય અર્થશાસ્ત્ર

(૧) પર્યંતુ ચ વિતરિષ્છત્રોન્મિવાસ્ત પતાકાવ્જા ગોપહારે ચૈત્યપૂજા કારયેત—કૌટિલ્ય અર્થશાસ્ત્ર મૂળ પૃષ્ઠ ૨૧૦

(૨) દૈવત ચૈત્ય—એ જ પૃષ્ઠ ૨૪૪

એનો અર્થ હો આર સ્થામાં સ્થાપીએ temple દેવાતમ કયો છે (પૃષ્ઠ ૨૭૩)

(૩) ચૈત્ય દૈવત્—એ જ પૃષ્ઠ ૨૭૮

તેનો અર્થ હો સ્થાપીએ Altar યજ્ઞકુંડ કયો છે (પૃષ્ઠ ૪૦૮)

(૪) પ્રત્ય પાશ ચૈત્યમુપરયાપ્ય દૈવતપ્રતિમાન્નિહદ પ્રવિશ્યાસીત્ (પૃષ્ઠ ૩૯૩)

આ પાઠનો અર્થ સ્પષ્ટ છે કૌટિલ્ય અર્થ શાસ્ત્રમાં આ પ્રમાણે બીજા પણ ઘણે ઠેકાણે ચૈત્ય શબ્દ આવે છે

આ પ્રમાણેથી સ્પષ્ટ છે કે—ચૈત્યનો અર્થ દેવપ્રતિમા કે દેવમંદિર જ છે એનો અર્થ જ્ઞાન કે સાધુ થતો જ નથી

કેટલાક કોપોમાથી ચૈત્યનો અથ મિથ્ય કે મૂર્તિ થાય છે તેના અવતરણો અહીં ઉલ્લેખ કર્યા છે

કેટલાક કોપોમા ચૈત્યના અર્થ

(૧) અત્રેશય સ પ્રકારાં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય લખ્યું છે કે—

ચૈત્ય ત્રિનૌસ્તદધિમ્ ચૈત્યો જિનસમાતલ ।

ઉદ્દેશ વૃક્ષધોત્તરુ તુ પ્રેયે પ્રમે-મુતેપિ ચ ॥

કા ૨ ક્રો ૩ ૩૧૦ પૃષ્ઠ ૩૦

(૨) ચૈત્ય—Sanctuary Temple પૃષ્ઠ ૪૬૭

દેવાયતન ચૈત્ય પૃષ્ઠ ૧૬૧ વૈજ્યન્તી કોપ

(૩) ચૈત્ય—દેવતૌ દેવાવાસે જિનધિર, જિનસમાતૌ જિનસમીયા દેવસ્થાને—શબ્દાધિ ચિંતામણી ભાગ ૨ પૃષ્ઠ ૬૪૪

(૪) ચૈત્ય—દુષ્ઠાને શબ્દ સ્તોમ મહાનિધિ પૃષ્ઠ ૧૬૦

જૈન સાહિત્યમા ચૈત્યનો અર્થ

જૈન સાહિત્યમાં એવા કેટલાય સ્થળો છે કે જ્યાં ચૈત્યનો અર્થ ખોળ કે છ રૂપમા લાગુ પડી શકેનો જ નથી એક પાઠ છે—

જલાર્ણ મગલ દેવ્ય ચૈત્ય વચ્ચુવાસે જા

આ પાઠ સુવક્રતામ (બાબુવાળા) પૃષ્ઠ ૧૦૧૪, ઠાણુગ સૂત્ર સંગ્રહ પૂરાધિ પત્ર ૧૦૮-૨, ૧૪૨-૨, ભગવતી સૂત્ર (સંગ્રહ સાનુવાદ) ભાગ ૧ પૃષ્ઠ ૨૩૩ યાતા ધમ કથા સંગ્રહ ઉત્તરાધિ પત્ર ૨૫૨-૨મા તથા અધિપતિક સૂત્ર સંગ્રહ પત્ર ૮-૨ માં આવેલ છે

હવે એની ટીકાઓ કેવી રીતે કરવામા આવી છે તેના ઉપર દ્રષ્ટિ નાખી લેવી આવશ્યક છે—

(૧) મગલ દેવતા ચૈત્યમિત્ત પર્યુપાસતે

—દીપિકા સૂત્રકૃત્તામ ગાબ્ધવાગા પૃષ્ઠ ૧૦૧૪

(૨) ચૈત્યમિત્ત—જિનાદિ પ્રતિમેવ ચૈત્ય યમગ

—ઠાણાગ સૂત્ર સદીક પૂર્વાર્ધ પૃ ૧૧૧-૨

(૩) ચૈત્યમ્-દશ દેવતા પ્રતિમા—ઐપપાતિક સદીક પૃ ૧૦-૨

(૪) બેચરદાસે બગવતી સૂત્ર તથા તેની ટીકાને સ્પષ્ટિત અને અનુવાદિત કરેલ ■ તેમા ટીકાના ગુજરાતી અનુવાદમા બેચરદાસે લખ્યું છે કે—

‘ ચૈત્યની-૪૫૬ દેવની મૂર્તિની—થેઠે ■

૫ બેચરદાસની અનધીકાર શૈલ

બેચરદાસે “ જૈન સાહિત્યમા નિમર થવાથી થયેલી હાનિ ■ માં દર્શના કરી છે કે—ચૈત્ય શબ્દ ચિતા ઉપરથી બનેલો છે અને તેના મૂળ અર્થ દેવમંદિર કે પ્રતિમા નહિ પણ ચિતા પર બનેલું સમારક છે

પરંતુ જૈન સાહિત્યમાં ચૈત્ય શબ્દના પ્રયોગનો પ્રશ્ન છે ત્યાં આવા પ્રકારની દર્શના લાગુ પડી શકે નહિ કારણ કે જ્યાં ચિતા ઉપર નિર્મિત સમારકનો પ્રસંગ આવે છે ત્યાં મહાય ચેદયેસુ શબ્દનો પ્રયોગ થયેલો છે (આચારાંગ સદીક ૨ ૧૦ ૧૮ પૃ ૩૭૮-૧) તથા જ્યાં ધ્રુમટ જેવું સમારક બનેલું હોય તેને માટે મહયણમિયાસુ શબ્દ આવે ■ (આચારાંગ ૨૧૪કોટવાણુ પૃષ્ઠ ૩૪૩)

નિશ્ચયસુર્ણ સમાખ્યમાં પણ મહય મૂમિયસિ શબ્દ આવે ■ જ્યાં તેનો સંબંધ મૂર્તકની માથે રતો હતો ત્યાં તેની સાથે મહય શબ્દ જોડી દેવામા આવતો હતો

આથી સ્પષ્ટ ■ કે જાણે કેમલે ચૈત્યનો અર્થ મૂર્તિના અપરોપ પર બનેલું સમારક’ એમ અર્થ મરવો એ સર્વથા અસંગત છે

જેચરદામનું કહેવું એમ છે કે દીકાકારોએ મૂર્તિ અર્થ કરેનો છે તે વસ્તુ તેમના માટે એ અર્થ હતો પણ મૂળ અર્થ નહિ પરંતુ એમ કહેવું તે પણ જેચરદાસની અનધિકાર એક છે

ઔપપાતીક સૂત્રમા પૂર્ણબદ્ધ ચૈત્યનું વર્ણન

ઔપપાતીક સૂત્રમા ચૈત્યનું વર્ણન છે ઔપપાતીક એક આગમ કથા છે અને એમાંનું વર્ણન વાંચીને વાચક પે તેજ પોતાની મેળે નિશ્ચય કરી શકે છે કે જેન સાદિત્યમાં ચૈત્યનું તાત્પર્ય કઈ વસ્તુ સાથે છે

ચૈત્યના વર્ણનનો પાઠ

(ગુજરાતી અક્ષરમા લખ્યું છે)

તીસેણ ચમાએ જ્યારીએ બદિયા ઉત્તર પુરતિમે દિસિમાએ પુણબદ્ધ જામ એઈએ હેત્યા ચિરાઈએ પુનપુરિસ પપણત પોરાણે સદિએ કિતિએ જ્યાંએ મચ્છત સજ્જએ સધટે સવડાએ પડાગાર્ધ પડાગપડિએ સનોમ હાથે કથવમકિએ લાધમ ઉત્તોઈય મદિએ ગોસીર સરમ રત ચદ્યુ દદર વિણ પચ ગુલિતને ઉત્તિય ચદન કનસે ચદન પડ સુકમ તોરણ પડિડુઆર દેસમાએ અસિત્તા વસિત વિજિલ વટ-વચ્ચારિય મ નામલાવે પચ વપણ સરમ સુરભિ મુકે પુરૂ પુજેવવાર કલિએ કાલાગુરુ-પવરકુદુરુ-ગુરુ ધ્રુવ મધમધત મધુધવાભિ રામે સુમધવર મધમધિએ મધવદિબુ-એ જુગ છ મ જલ્લ મન મુચિ વેરબચ પવમ કદમ લાસગ આધકમમ લખમખ વણુછલ્લ તુળ વીજિય જુવગ માગદપરિમએ મદુ જલ્લમજુવવસસ વિસ્તુરિતિએ જલ્લ જલ્લરમ આહુરમ આહુજિજને પાહુજિજને અચ્ચજિજને વદજિજને નમ મજિજને પુયજિજને સજ્જાવજિજને સમ્મપજિજને ક'નાણુ મગલ દેવથ એઈય વિજુએજુ પળજુવાસજિજને દિવ સચ્ચે સચ્ચેવાએ સજિજિદિએ પરિહારે જાગ સદસસ જાગ પડિચ્છએ જલ્લ જલ્લો અચ્ચેઈમાગમ પુણબદ્ધ એઈય

અર્થ—તે સ્થા નગરીની ઉત્તર-પૂર્વ દિશાના મધ્ય ભાગમાં
દક્ષિણ ખુણામાં પૂર્વના પુરુષોએ પ્રજા-પ્રસસિત કરેલ, ઉપારોધ રૂપમાં
પ્રકાશિત કરેલ, ધણા કાળનુ જનેનુ અત્યંત પ્રાનીન અને પ્રસિદ્ધ પૂર્વ
બાદ નામનુ એક ચૈત્ય હતુ તે દરજ, મટા, પતાકા, લોમહર
મોરપિચ્છી તથા વેલિકા આદિથી સુસજ્જિત હતુ

ચૈત્યની અદર ની બુદ્ધિ ગોમય (છાજ) આદિથી લીધેલી હતી અને
દિવાલો પર સ્વેતરંગની ચમકાર માળી લગાડેલી હતી અને તેના ઉપર
ચંદનના ઘાંધા લગાવેલા હતા ને ચૈત્ય ચંદનના સુદર જળસોથી
મહિત હતુ તથા તેના ફરકે ફલાગ ઉપર ચંદનના ધકાનું તોરણ
ખાધિતુ હતુ તેમાં ઉપર નીચે સુગંધી પુષ્પોની મોળી મોટી માળાઓ
લટકાવેલી હતી ખચરગી સુગંધી ફુલો તથા ઉત્તમ પ્રકારની સુગંધ
પુખ્ત ધૂપોથી તે ખૂબ મહેકી રહ્યું હતું

તે ચૈત્યનો અદરનો ભાગ નટ નર્તક જન્મ મત્ત, મોષ્ટિક
વિદૂષક કૂલવાળા તરવાવાળા અયોતિયો રાસ કરવાવાળા, કથા
કરવાવાળા ચિત્ર બતાવવાવાળા, વીણા બજાવવાવાળા માવવાળા ભોજ
આદિ લોકોથી ભાષ્ટ રહેતુ હતુ

એ ચૈત્ય અનેક લોકોમાં અને અનેક દેશોમાં વિખ્યાન હતુ
ધણા લોકો ત્યા આકૃતિ દેવાને, પૂજા કરવાને, વાંદવાને તથા પ્રજ્ઞામ
કરવાને માટે આવતા હતા આ ચૈત્ય ધણા લોકોને સંતોષ,
સ માન તેમજ ઉપામનાનું સ્થાન હતુ તથા કસ્યાણુ અને મગગરૂપ
દેવતાના ચૈત્યની માફક વિનયપૂર્વક પર્યુપાસ ધીવ હતુ

તેમાં દેવી સહિત હતી અને તે સત્ય તથા સત્ય ઉપાય વાળા
એટલે ઉપાસકોની લૌકિક કામનાઓને પૂર્ણ કરવાનાં હતુ અને ત્યાં
હજારો યજ્ઞોના ભાગ, નૈરેવળા રૂપમાં અપણુ કરવામાં આવતા હતા
એ પ્રકારે અનેક લોકો દૂર દૂરથી આવીને એ પૂર્ણાંશ ચૈત્યની અર્ચા
પૂજા કરતા હતા

પૂર્ણભદ્ર તો યજ્ઞ હતો તે ત્યાં (ચૈત્યની જગ્યાએ)
મઝી થયેનો નહોતો કે જેવી ચિતા ઉપર મંદિર બનાવ્યું હોય

ઔપપાતિક મૂત્રમા નગરનું વર્ણન

જેન શાઓમાં નગરના વણન આવે છે તેમાં પણ ચૈત્ય આવે
છે ઔપપાતિક મૂત્રમા ચ પાના વણનમાં (સગી ૫૪ ૨ માં) —

આચાર્યત્વ ચેદય

પાઠ આવે છે ત્યાં તેની ટીકા નીચે આપવામાં આવેલી છે —

આકારવતિ-મુરુકારણિ આચાર્યચિત્રાણિ ચા યાનિ ચૈવાનિ —
દૈવતાવતનાનિ

રાજપ્રશ્નીય મૂત્રમાનો પાઠ

રાયપસેણીમાં પણ એ પાઠ આવે છે (જેચરદામ સપદ્ધિત ૫૪ ૪)
ત્યાં તેની ટીકા છે કે — આકારવતિ મુરુકારણિ ચૈત્યમ્

રાયપસેણીમાં જ એક અન્ય નમનમાં (સૂત્ર ૧૩૯) માં ધૂપ
દાકુળ જિગ્વરાણ પાઠ આવે છે આ પાઠથી ૨૫૪૮ છે કે જિનવર
અને તેની મૂર્તિમાં દોઢ લોહ નથી, જે મૂર્તિ તે જ જિન !

જેચરદામે રાયપસેણીના અનુવાદ (૫૪ ૬૩) માં તેનો અર્થ
કયો છે કે — તે પ્રત્યેક પ્રતિમાએ આગળ ધૂપ કયો ' જેચરદામ
રાયપસેણીય સૂત્રોએ એક ગુજરાતી અનુવાદ પણ પ્રકાશિત કરાવેલ છે
તેમાં પૃષ્ઠ ૬૬ પર એવો જ અનુવાદ આપેલો છે

ચેદય ચૈત્ય શબ્દ ઉપરની ટીકાઓ

વિશેષ ૨૫૫૧૨૨ માટે ચેદય શબ્દ ઉપર કબામાં આવેલી
થોડી ટીકાઓ અહીં આપી છે —

- (૧) ત્રેહ્ય—દૃષ્ટદેવ પ્રતિમા ભગ ૨-૧ ભાગ ૧ પત્ર ૨૪૮
- (૨) ચેત્યાનિ—અદત્ પ્રતિમા આવશ્યક દરિયાઈ પત્ર ૫૧૦-૧
- (૩) ચેત્યાનિ—ત્રિન પ્રતિમા પ્રતિ વ્યાકરણ પત્ર ૧૨૬-૧
- (૪) ચેત્યાનિ—દેવતામતનાનિ ઉત્તરાર્ધ પત્ર ૩
- (૫) ચેત્યમ્—દૃષ્ટદેવ પ્રતિમા ઉત્તરાર્ધ પત્ર ૧૦
- (૬) ચેત્યાવત ચેત્યમિતિ કાઠ્ય દત્તાહ—જયવત' મિતિ
જીર્ણ પતિતપ્રાચમનિર્દારિ દેવતા વિશેષાધ્ય ભૂતમિત્યથ
મતધારી દેમચ દ્વૈન આવશ્યક ટીકા ગિરિપત્ર પત્ર ૨૮-૧

બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં ચેત્ય

ચેત્ય એ પૂજાનું સ્થાન હતું એ વાત બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં પણ પ્રમાણિત છે જુદી વૈશાલીના સંપ્રદાયમાં કહ્યું કે—

યજ્ઞી યાનિ તાનિ યજ્ઞૌન યજ્ઞિ ચેતિયાનિ અમ્મન્તરાનિ ચેવ
માહિરાનિચ તાનિ સફરોતિ ગદ્ય કરોતિ માનેતિ પૂજેતિ, તેસં ચ
દિગ્ગુણ્યદ્વૈનપુણ્ય યજ્ઞિ નો પરિહાપન્તી નિ—દીપનિકાય (મહાવગ્ગ, નાલકા
સં ૨૩૨થ) પૃષ્ઠ ૧૦

યજ્ઞિઓના નગરની અદર કે બહાર જે ચેત્ય છે તેનો તેઓ
સત્કાર કરે છે, પૂજે છે તે માટે પહેલાં આપેલાં દાનનો, પહેલાં
ધર્માનુસાર આપેલી બનિનો લોપ કે તા નથી—દીપનિકાય દિદી
બાનુવા પૃષ્ઠ ૧૧૮

વૈશાલીના સ્તૂપનું મહત્ત્વ

વૈશાલીની ચેત્યપૂજાનું મહત્ત્વ જૈન ગ્રંથોમાં પણ વર્ણવેલું છે
ઉત્તરાશ્વમનની ટીકામાં મુનિસુત્રના સ્વામીના સ્તૂપનું વર્ણન આવે છે
(નેમિચંદની ટીકા પત્ર ૨-૧) તથા કુલિકના મુદ્દના પ્રમગમાં

કહ્યું છે કે જ્યાં સુધી સ્વપ રહેતો ત્યાં સુધી વૈદ્યાલીનું પતન થશે નહિ

ધાસીલાલજીએ કરેલ જોટો અથ

ધાગીલાલજીએ ઉપાચક દશાગના તેમના અનુસારના (૫૭૮ ૩૩૬) લખ્યું છે કે—

“ ચૈત્ય શાસ્ત્રો અથ સાધુ યાવ છે જુ ૩૫ બાધ્યના છે । ઉદ્દેશાની અદર બાધા આય-યમકર્મે ૦ માયાની બાધ્યામા સ્તેમખર્તિ સ્થરિએ સ્વેત્વોદેગિક્ષ્યનો અથ માનુષ્યોના ઉદ્દેશથી બનાવેન અવન આર્થિ’ એમ અર્થ કરો છે

ધાસીલાલે જે પ્રમગનો ઉ તેમ મરો છે તે પ્રસંગ જ અહીં આપી છો છુ કે જેથી વાચકો સર્વ સંતિ આપી સ્થિતિ સમજી જરી અહીં મૂળ માયા આ પ્રમાણે છે—

આદા બપે ય કર્મે, આપાદર્મ્મે ય અવ કર્મે ય ।

ત પુન આદાકર્મ કપ્પતિ જ ય કપ્પતો વસ્થ ॥ ૬૩૭ ॥

—આધાકર્મ અથ કમ આત્મકર્મ ચેતિ જી ગિજ્ઞસ્ય સાધુનુજ્ઞિય કૃત્તસ્ય મત્તાદેશ્વરિ નામાનિ । તત્ પુન આધાકર્મ કસ્ય કન્યતે ? કસ્ય વા ન કસ્યતે ?—ખુદત ૧ સનિયુક્તિ નધુમાજી વૃત્તિ સંદિત, વિભાગ ૧ ૧૭૮ ૧૬૮૨-૮૩

અહીં મૂળમાં ચૈત્ય શા ૪ કયા છે કે જેની દીકાની અપેક્ષા રખાય । ખરેખર લોકોને જમમાં નાખવાને માટે ચેતિ (ચ + દત્તિ) તથા બૌદ્ધેગિક્ષ્ય એ ત્રણ શબ્દોની સહિ કરીને સ્વેત્વોદેગિક્ષ્ય કરીને ધાસીલાલે તેનો જોટો રીતે મેળ બેસાડનાની કુચ્છા કરી છે એ પાઠમાં કે તેની દીકામાં ક્યાય પણ ચૈત્ય શા ૬ આવતો જ નથી

ધાસીવાનજીનું કહેવું છે કે કાઈપણ કોણમાં ચૈત્ય સમ્બંધે મૂર્તિ અર્થે બતાવેલ જ નથી અને તેના સમર્થનમાં તેમણે પદ્મચ દ્રકોપનું ઉદ્ધરણ આપ્યું છે

પણ પહેલી વાત તો એ કે તે કોણમાં 'આધુ' અર્થે કયા લખ્યો છે ?

બીજી વાત એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાની છે કે એ જ કોણમાં અને ધામીલાલજીના એ જ ઉદ્ધરણમાં ચૈત્યનો એક અર્થ બિંબ પણ આપેલ છે ધાસીનામે બીજા કઈક ઉદ્ધરણોથી તેનો અર્થ કરતાં લખ્યું છે કે 'મિત્ર' નો અર્થ મૂર્તિ થતો નથી ત્યારે અમે હવે અત્રી થોડાક હોરોમાંથી બિંબ 'સમ્બંધે' અર્થે બતાવી દેવા માંડીએ છીએ—

થોડાક કોષોમાંથી બિંબનો અર્થ

- (૧) ચિત્ર = A statue figure idol જેમકે—દેવગિરિભિમા સીમા માયેવ મયનિર્મિતા—રામાયણ ૬ ૧૦-૧૪—આપ્ટેની સંસ્કૃત ઇંગ્લીશ ડિક્શનેરી ભાગ ૨ પૃષ્ઠ ૧૧૬૭
- (૨) ચિત્ર = An image shadow reflected or presented form picture—રામાયણ ભાગવતપુરણ રાજતરંગિણી વિં. નો મૂર્તિના અર્થમાં હેમચંદ્રાચાર્ય પણ પ્રયોગ કરેલ છે ચૈત્ય મિત્રૌચસ્તદ્ ચિત્ર—અનેશય કોણ કા ૨ શ્લોક ૩૬૨

થોડા આધુનિક વિદ્વાનોના મત

અત્ય સમ્બંધના સમર્થમાં હવે અમે થોડા આધુનિક વિદ્વાનોના મત આપવા માંડીએ છીએ માર્ત્ત પણ પ્રકરનો કામ થાય કે રહે નહિ મારે અમે મૂળ ઉદ્ધરણ જ આપી આપી દેવા ઇચ્છીએ છીએ

(૧) વૈવેચ (સં વૈવેચ) In its most commonsense has come to mean a shrine associated with buddhism But the word in its original use was not exclusively buddhist for there are references to Brahmanical and Jain Chaityas as well. Thus the word must have been originally used in the sense of any sacred spot or edifice or sanctuary meant for popular worship—Geography of Early Buddhism વિગતવાર ૬૫૩ પૃ. ૧૬૭૪

અર્થ—સાધા બુદ્ધમા વૈવેચનો અર્થ બૌદ્ધધર્મ માથે સન્નિધિ મંદિર કે પૂજારથાન છે પણ બુદ્ધ ધર્મમાં એ શબ્દનો વ્યોગ કેવળ બુદ્ધધર્મથી સન્નિધિ નહોતો. કારણ કે બ્રાહ્મણ અને જૈન વૈવેચના પણ સંસ્થા અને છે તેથી કહેવું જોઈએ કે બુદ્ધ ધર્મમાં એ શબ્દનો અર્થ કોઈ પવિત્ર સ્થાનને માટે વૈવેચના માટે અથવા પૂજન નિમિત્ત મંદિરને માટે થતો હતો.

(૨) In the pitakas this word means a popular shrine unconnected with either Buddhist or Brahmanical ceremonial some times perhaps merely a sacred tree or stone probably honoured by such simple rites as decorating it with paint or flowers—મગ્ધ આર્ચક પ્રવિણ ૬૫૬ પૃ. Hinduism and Buddhism ભાગ ૨ પૃ. ૧૭૧-૭૩

અર્થ—પિટકોમાં આ શબ્દનો અર્થ સર્વ સાધારણને માટે પૂજારથાન છે તેનો બૌદ્ધ કે બ્રાહ્મણ માથે સંબંધ નથી ક્યારે કે ક્યારે કે ચૈત્યમાં માત્ર જુદા કે પત્થર હતો.

તથા કુસોળી તેને મજીને તેના પ્રત્યે આદરમાન પ્રગ કરવામાં આવતા

- (૩) The most general name for sanctuary is Chaitya (પ્રા એતિય) a term not only applying to building but to sacred Trees Memorial stone Holy stupas, Images religious inscriptions Hence all edifices having the character of a sacred monument or Chaityas—એ કૃતિ સિખિત Manual of Buddhism (૧૫૮ ૬૧)

અર્થ—પૂજન સ્થાન માટે મોટી પ્રચલિત શબ્દ ચૈત્ય (પ્રા એતિય) કહેવો કહેતો કોઈ જગતને જ તે શબ્દ લગાડવામાં આવતો નહોતો પણ પવિત્ર વૃક્ષ સ્મારક સિતા સ્વપ્ન મૂર્તિઓ તથા ધર્મલેખનને પણ લગાડવામાં આવતો તેથી કહેવું જોઈએ કે સપળા સ્થાન જ્યાં પવિત્ર સ્મારક હોય તે ચૈત્ય છે

- (૪) In a secondary sense to a temple or shrine containing a Chaitya or Dhatugarbhi Chaityas or Dagobas or an essential feature of temples or chapels constructed for purpose of worship there being a passage round the Chaitya for circumambulation (પ્રદક્ષિણ) and for this such temples have received their appellation the name of Chaityas flowers, applied not only to sanctuaries but to sacred trees, holy spot and other religious monuments —એ મુનવડેસ સિખિત Buddhist Art in India અનુવાદક—ગિબ્સન જે બજેસ નામો પરિવર્ધિત ૫૪૮ ૨૦-૨૧

અર્થ—તેનો બીજો બાવ મંદિર કે પૂજારથાન છે કે જોનો ચૈત્ય કે ધત્તુમર્મથી મનઘ રહેનો હતો. ચૈત્ય અથવા ઝગોળા મંદિર અથવા પૂજારથાનનું તે આવશ્યક અંગ હતું ચૈત્યની આરે બાજુ પ્રદક્ષિણા માટે સાંકડો રસ્તો રાખવામાં આવતો અને તેથી તે મંદિરને ચૈત્ય નામ આપવામાં આવ્યું ચૈત્ય શબ્દ મંદિરને જ નહિ પણ પવિત્ર વૃક્ષ, પવિત્ર સ્થાન અથવા બીજા ધાર્મિક સ્મારકોને તે નામ આપવામાં આવતું

(૫) Shrine = મંદિર

—ડૉ. જગદીશચંદ્ર જૈન નિખિત Life in Ancient India as depicted in the Jain Canons. પૃષ્ઠ ૨૩૮

સ્થા. મુનિશ્રી ઘાસીલાલજીએ સૂત્રોના ઠરેલા ખોટા અર્થ

લેખક

જૈનાચાર્ય શ્રી વિજયે દ્ર સચિલ

*

મેાધ

આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયેદ્ર સૂચિલ રચિત “ તીર્થ કર મહાવીર ભાગ ૨ ભે ” પુસ્તક હંમણા જ ગહાર પડેલ છે તેમા આચાર્ય મહારાજશ્રીએ સ્થા મુનિ શ્રી ઘાસીલાલજી મહારાજે તેમના સૂત્રોમા શબ્દોના ખોટા અર્થ કરેલા છે તે બતાવેનુ છે સામ્રદાયિક મોહને વશ થઈને શ્રી ઘાસીલાલજીએ શબ્દોના ઠેવા ખોટા અર્થ કર્યા છે તે આચાર્ય મહારાજે બતાવેલ છે તે હુ તેમના શબ્દોમા જ અહીં ઉદ્ધૃત કરૂ છુ એટલે કે મૂળ હિંદીનો અહીં અનુવાદ આપુ છુ

—ન ગિ શેઠ

કથળલિકરમાનો અર્થ

ધાસીલાલજીએ ઉપામક દર્શાવે ને અનુવાદ કરે છે તેમાં તેમણે 'જાવ' સ્વરૂપી વર્ણન પૂરે તેા કુર્વુ પણ તેમાં સ્વિકાર્યમ દર્શાવે છે. અને મૂળના જ્ઞાપક વાચક પાસેથી વાચકોને અનુવાદ છે. દીધો !

આ પાઠ ઔપચારિક સૂત્રમાં ને જગ્યાએ આવે છે (ઔપચારિક સૂત્ર સંગ્રહ સૂત્ર ૧૧ પૃષ્ઠ ૪૨ તથા સૂત્ર ૨૭ પૃષ્ઠ ૧૧૧) ઔપચારિક સૂત્રનો મામલો વાંચકો ને અનુવાદ કરે છે તેમાં સ્વિકાર્યમનો અનુવાદ પૃષ્ઠ ૧૦૬ માં 'પશુપત્તી આદિને માટે અમના નિમાસ ૩૫ બલિકર્મ કુર્વુ' અને પૃષ્ઠ ૩૫૮ માં તેનો અર્થ 'કામદા આદિને અન્નાદિ દાન ૧૫ બલિકર્મ કુર્વુ' એમ અર્થ કરેલ છે.

ધાસીલાલ સ્થાનકવાળી છે પણ તેમણે જો અર્થ અવધ સ્થાનકવાળી માટેને પણ અમાન્ય છે !

સ્થાનકવાળી વિદ્વાન રતનચંદ (રતનચંદ) અવધમાંથી કે પાંચ ભાગમાં લખેલ છે તેના ગ્રંથ ભાગના પૃષ્ઠ ૧૭૨ માં બલિકર્મના અર્થ 'શુદ્ધ દેવતાની પૂજા' (સૂત્ર ૧૧) તથા દેવતાને નિમિત્તે દેવાલું (સૂત્ર ૨૭) એમ અર્થ કરેલ છે. રતનચંદના આ ઉદ્દેશથી જ સ્પષ્ટ છે કે ધાસીલાલે કેવી અનધિકાર શેષ કરી છે.

પ્રાચીન ભાગ્યમાં સ્નાન કર્યા પછી આ સન કરવાનો કરનાની પરપરા સર્વમાં હતી, જ્યે પછી તે અન્યતીર્થ દ્વારા અથવા મતનારી આદિ દ્વારા આ વાન ઔપચારિક સૂત્રમાં પાઠથી સ્પષ્ટ છે કે જેમાં કૃતિક (મલિક-અમરસુ) માત્ર (સૂત્ર ૧૧) તથા તેના અધિકારી (સૂત્ર ૨૭) એ દિવાલો કરે છે કે જગદીશચંદ્ર જેણે આ લખેલ છે.

તેનો ઘરામર અથ ક્યો છે કે—having made the offering to house-gods (પૃષ્ઠ ૨૩૧)

જેચરદાએ ' ભગવાન મદાવીરના દત્ત ઉપામકો ' માં (પૃષ્ઠ ૪૧) આ આખો પ્રસંગ જ ઉઠાડી દીધો છે

ચેઈયાઈ શબ્દનો કરેલ ખોટો અર્થ

ઉપાસક દશામમાં અર્પિત ચેઈયાઈ પાઠ આવે છે ધાસીનામણએ ચેઈયાઈ વાળા પાઠનો સ્વીકાર તો કર્યો છે (પૃષ્ઠ ૩૩૫) પણ રતનચંદ તથા ધાસીનામણએ અહીં ચૈત્ય ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ ' સાધુ ' કર્યો છે

ચૈત્યનો અર્થ સાધુ કયાય કરી થતો નથી એ વાત આચાર્યશ્રીએ ' ચૈત્ય શબ્દ પર નિચાર ' નામના આ પહેલાના પ્રશ્નજુમાં બતાવી દીધી છે

ધાસીલાલણએ બૃહત્કલ્પમાથી

કરેલું ખોટું ઉદ્ધરણ

વળી ધાસીનામણએ તેમના ઉપામક દશમિના પૃષ્ઠ ૩૩૩ ઉપર બૃહત્કલ્પ યજ્ઞમાથી તદન ખોટું ઉદ્ધરણ કયું છે અને તેમાં ચૈત્ય શબ્દ આવેલો જ નથી પણ ખોટી રીતે ચૈત્ય શબ્દ છે એમ બતાવી ત્યાં ચૈત્યનો અર્થ માધુ માય છે એમ જૂઠી પ્રરૂપણા કરી છે તેના સવિસ્તર ખુલાસો મૂળપાઠ સંપિત આપીને આચાર્ય શ્રી વિજયેન્દ્ર સુરિ મદારાજે ત્યાં ચૈત્ય શબ્દ જ નથી તે બતાવી આપીને સ્થા મુનિ ધાસીલાલણનું જૂઠાણું ખુલ્લું પાડેલું છે તેની વિગત પણ આ પુસ્તકમાં જ " ચૈત્ય શબ્દ પર નિચાર " નામના આ પહેલાના પ્રશ્નજુમાં આપેલ છે

ધામીકાવલની રાજકોપની ગોરી વાત

જો પાંડિત્યથી દુઃખે દુઃખે રહેવો નહીં મૂને
કોઈ જ નહીં એમ જાણી છે શ્રી ધામીકાવલની જે જુદા પક્ષ
પ્રત્યે જાણી આચાર્યની વિગતે મુદિતથી નેમના ઉપદેશ 'સૈવ
મન્મદ ઉપર વિચાર નામના રાજકોપની રાજની વિગત મુદિત
જાણી આમુ છે કે સૈવનો અર્થ નિમ મુદિત વગેરે પણ કોપોમા
આપે છે

સમઘાય મોહવી મુનિઓ કેવા જુઠાણા ચલાવે છે !
ધામીકાવલની ભાવી મુઝીને કેવા જુઠાણા ચલાવ્યા છે !

— નિ શિક

૯

મૂર્તિને વદન

મૂર્તિને વદન ધર્મ છે તેની
અનેક પ્રમાણોથી મિદ્ધિ

૦

તીર્થકરેના વખતમા તીર્થ કરેની મૂર્તિ-મંદિરો હતા તે આગવા પ્રકરણોમા અનેક પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરી બતાવ્યું છે હવે મૂર્તિને વદન નમસ્કાર કરી લાવપૂજા કરવી ■ પણ ધર્મ છે તે અહીં વ્યવહાર, ઇતિહાસ, ધર્મ અને સુત્ર એમ ચાર જુદી જુદી રીતે સાબિત કરીશું

શ્રી રતનનાથજી ડોહીએ તીર્થ કરેની મૂર્તિ અનાદિથી હતી એમ તેા આકસ્તરી રીતે કબૂલ કરેલ છે પરંતુ મૂર્તિને માનવી એટલે તેને વદન કરવું એ તેા દેહપૂજા થઈ અને દેહપૂજા એ તેા અધર્મ છે એમ માનીને શ્રી ડોશીજી મૂર્તિનો વિરોધ કરે છે તેથી પહેલાં એ બાબતનો વિસ્તારથી વિચાર કરીએ

વદન એ દેહ પૂજા નથી

કોઈ પણ મનુષ્યને વદન કરવું તે તેના દેહની પૂજા નથી તેના આત્માને વદન થાય છે તેની જ રીતે મૂર્તિને વદન કરવું એટલે મૂર્તિના દેહની પૂજા થઈ એમ નથી પણ જેની તે મૂર્તિ હોય તે

આત્માને વદન કર્યું ગણાય છે તેવી જ રીતે તીર્થંકર ભગવાનની મૂર્તિને વદન કરવું તે તીર્થ કર લાગાને જ વદન કરવા બતાવે છે. આથી મૂર્તિ એ ભગવાનનું પ્રતીક છે.

સાધુને વદન નમસ્કાર કરવામા આવે છે તે વદન સાધુના જડ શરીરને નહિ પણ તેમા રહેલા તેમના આત્માને કરવામા આવે છે. તેવી જ રીતે મૂર્તિમા તીર્થંકર ભગવાનનું આગેપણું કર્યું છે તે પછી તેને વદન કરના તે ભગવાનને જ વદન કરવા બતાવે છે એટલે તે વદનમા અવર્ધન નહિ પણ ધર્મ જ છે. 'નિગ્રહ મારે જુઓ' મૂ. લે. ધ. ૩ પૃષ્ઠ ૪૫૮-૪૫૯.

મૂર્તિમા ભગવાનનું આગેપણું કરી શકાય છે

સ્થાનકવાસીઓની વતી થી ડોશીછ દનીન કરે છે કે મૂર્તિમા ભગવાનનું આગેપણું થઈ શકે નહિ કાણુ કે સોનામા પિત્તળનું આગેપણું થઈ શકતું નથી.

પણ નવકારમા થી ડોશીછની દનીલથી જિતકું જ બને છે.

પિત્તળમા તેા સોનાનું શું પણ કાચળના દુકડામા ય મોનાનું આગેપણું પણ આવે ન થઈ રહ્યું. કિંમત વિનાના કાચળના દુકડામા એક સા કે એક હજાર રૂપીઆના નેહ છાપીને તેની સા કે હજાર રૂપીઆની કિંમત ગણવામા આવે. તે કાચળના દુકડામા તેટલા શ ના મોનાનું આગેપણું થયું છે.

રાગ મહારાગ દેશનેતા વગેરેના બાવતાઓ સરિમામ રસ્તા દિર મુકાય છે તે બાવનાઓમા તે તે રાગ દેશનેતા વગેરેનું આગેપણું કાચ છે તેવી રીતે ભગવાનની મૂર્તિમા ભગવાનનું આગેપણું કરી શકાય છે.

વડીતોના ફાટામાં વડીતોનું આરોપણ કરાય છે તેના જ રીતે ભગવાનના ફાટા-ચિત્રમાં કે મૂર્તિમાં ભગવાનનું આરોપણ કરી શકાય ■

એટલે શ્રી ડાશીજીની કે સ્થાનકવાસીઓની આ દલીલ જોડી છે આ સબધમાં વિગેષ વિગત માટે “મૂળ જૈન ધર્મ અને હાલના સંપ્રદાય” પુસ્તકના પાના નં ૮૭-૮૮ તથા નં ૪૫૩માં પ્રશ્ન ઉત્તર વાંચો

હા એવું પણ અરુ કે ભગવાન વીતરાગ સ્વરૂપ છે અને વીતરાગ સ્વરૂપની મૂર્તિ હોય તેમાં જ ભગવાનનું આરોપણ થઈ શકે અને તે મૂર્તિને જ વદન થઈ શકે પણ વીતરાગ સ્વરૂપ ન હોય તેની મૂર્તિ તીર્થંકર ભગવાનની હોય નહિ તથા તેવી મૂર્તિને વદન કરવું તે અધમ છે

હવે વીતરાગ તીર્થંકર ભગવાનની મૂર્તિને વદન કરવું તે ધર્મ ■ તે આપણે ચાર જુદી જુદી રીતે વિચારીએ—(૧) વ્યવહારની રીતે (૨) ઐતિહાસિક રીતે, (૩) ધર્મની રીતે અને (૪) સૂત્ર શાસ્ત્રની રીતે

૧

વ્યવહારની રીતે

આપણા જાપ દાદાના કે વડીતોના ફાટા છત્રી કે મૂર્તિ હોય છે તેનું આપણે માન સાચીએ છીએ આ મારા દાદા મતા ધર્મિષ્ઠ હતા આ મારા પિતા ધર્મના સ્વત્ર એવા મહાપુરુષ હતા આ મારા માતા સ્મરણીય વડીલ ધર્માધર્મના એકા હતા એમ કહીને તેમના ગુણો યાદ કરીને તેમને વદન કરવામાં આવે છે

જોવાનો હેતુ શો ?

કોઇ પણ વસ્તુ જોવાની ઇચ્છા તેના તરફ પ્રેમભાવ હોય તો જ થાય જો દ્વેષભાવ હોય તો તે વસ્તુ જોવાની પણ ઇચ્છા ન થાય એટલું જ નહિ પણ તેને પોતાની નજરથી દૂર કરવાની જ ઇચ્છા થાય એટલે મૂર્તિ જોવાની ઇચ્છામાં પ્રેમ જ મુખ્ય કારણ છે.

હવે એ પ્રેમ એટલે શું તે સમજવું જોઇએ અહીં આપણે તીર્થંકર ભગવાનોની મૂર્તિની જ નાત કરીએ છીએ તે ભૂતપુ નહિ ભગવાનની મૂર્તિ તરફનો પ્રેમ એટલે ભગવાનની ભક્તિ ભગવાન પ્રત્યે પ્રેમ અને ભક્તિ એક સાથે જ હોય કારણ કે ભગવાન પૂજ્ય છે તે તો સર્વમાન્ય વાત છે એટલે ભગવાનમાં પ્રેમ ત્યા તેમના પ્રત્યે ભક્તિભાવ પણ હોય જ અને ભક્તિ ત્યા પ્રેમ પણ હોય જ.

એટલે ભગવાનની મૂર્તિને જોવાની ઇચ્છા કરનાર તેમની ભક્તિ ન કરે તેમ અને જ નહિ અને ભગવાનની મૂર્તિ જોવા ન ઇચ્છનારને ભગવાન તરફ પ્રેમ-ભક્તિ નથી એમ પણ સાબિત થયું.

શ્રી ડોશીજીના કહેવા પ્રમાણે સ્થાનકવામીઓની માન્યતા મૂર્તિ જોના પૂરતી જ ઉપયોગી હોવાની માન્યતા છે એ વાત ખોટી કહે છે, તાગજ કે મૂર્તિને જોવા ઇચ્છનાર પ્રભુની પ્રેમથી ભક્તિ કરે જ.

શ્રી ડોશીજીના કહેવા પ્રમાણે સ્થાનકવાસીઓની ખીજ વાત એ કે મૂર્તિનો ઉપયોગ આવશ્યકતા પડે તો દેખવા પૂરતો છે ત્યારે હવે આવશ્યકતા ક્યારે હોય અથવા આવશ્યકતા ક્યારે પડે તે વિચારવું જોઈએ.

ભગવાન તરફ પ્રેમ હોય તો જ તેની મૂર્તિ જોવાની ઇચ્છા થાય એટલે મૂર્તિ જોવાની આવશ્યકતા થવાનું કારણ પણ ભગવાનનો પ્રેમ છે એ સિદ્ધ થયું એટલે કે ભગવાન તરફ જોતે પ્રેમ ભક્તિ ન

હોય તેને તેમની મૂર્તિ જોવાની છુટ્કા જ નથી. પણ જો તેથી તેને મૂર્તિની આવશ્યકતા જ રહેતી નથી.

આ ઉપરથી એ સિદ્ધ થાય છે કે શ્રી ડોશીજીના કહેવા પ્રમાણે સ્થાનકવાસીઓને મૂર્તિની આવશ્યકતા નથી હાગતી, નથી દેખાતી કારણ કે તેમનામાં ખરેખર પ્રભુ તરફ પ્રેમ કે ભક્તિ નથી.

ડોશીજીનું આ મતવ્ય સાચું છે કે જોડું તે તો સ્થાનકવાસીઓએ પોતે જ નક્કી કરવાનું છે.

સાબરમાં પ્રભુનું વર્ણન વાચુ દોરા છતાં પ્રભુના આકારનો સાચો ખ્યાલ આપી શકતો નથી અને તેથી ભગવાનના ગુણનું તાદરશ સ્વરૂપ યાનમાં આપી શકતું નથી પણ ભગવાનની મૂર્તિ જોવાથી તેમના સ્વરૂપનો ખ્યાલ આપી શકાય છે એટલું જ નહિ પણ પોતે જ તેમના જોવા બનવાનો પ્રયત્ન કરે તો તેમણે પણ મને છે એટલે કે જ્યાં સુધી પ્રભુએ કહેલા તથા મનમાં દૃઢ ન થવાય ત્યાં સુધી મૂર્તિની પ્રેરણાની જરૂર રહે છે.

શ્રી ડોશીજી પ્રભુ ભક્તિને

ઈન્છા-મોહ કહે છે

શ્રી ડોશીજી મૂર્તિને જમા થ જશે છે કારણ કે તેઓ પ્રભુ ભક્તિને ઈન્છા-મોહ કહે છે એટલે કે તેને હેરાળ મને છે એ રીતે ભગવાનની મૂર્તિ તરફના દ્રષ્ટને લીધે ભગવાનનું અને ભગવાનના ભક્તોનું શ્રી ડોશીજી કેવું અપમાન કરે છે તે જુઓ—

તા ૨૦-૩-૧૯૬૩ના “મધ્યમ્ સંન” ના ૧૬૯ ના પાને શ્રી ડોશીજી લખે છે કે—

મઠોં કી દુઝા-મોદ હી સે જૈન ધર્મ મેં મૂર્તિ કા પ્રવેશ દુઆ,
હસમેં જૈન ધર્મ કા મૌલિક આધાર કુચ્છ મી નહીં હૈ

આમા શ્રી ડોશીજીની કહેવાની મતલબ એ છે કે—મોદ હેય-
ત્યાગ્ય છે માટે ઇચ્છા—મોદ એટલે મોહી ઇચ્છા પણ ત્યાગ્ય છે
અને તેથી, મોહી ઇચ્છાથી પ્રવેશોન પ્રભુની મૂર્તિ પણ ત્યાગ્ય છે, તેને
જૈન ધર્મના નૌતિક આધાર નથી

જૈન ધર્મનું સહેજ પણ જ્ઞાન હોય એવો માણસ તો
કદીય આવા શબ્દો ઉચ્ચારી રાકે જ નહિ. કારણ કે તેમા
પ્રભુનું અને પ્રભુના ઉપદેશોલ ધર્મનું સજ્જડ અપમાન છે
અને આ તેમની વાત ધર્મના સંપૂર્ણ અજ્ઞાનની સાક્ષીરૂપ છે

ઇચ્છા-મોહ એટલે શું ?

મેહ બે પ્રકારનો છે—અપ્રસસ્ત અને પ્રસસ્ત

અપ્રસસ્ત મોહ હવેને પાપ માર્ગે સર્જી જાય છે તે હેય ત્યાગ્ય છે
અને પ્રસસ્ત મોહ (કે જેનું બીજું નામ પ્રેમ છે) હવેને ધર્મમાં
સર્જી જાય છે અને આમળ વધારે છે તે ઉપદેશ છે અનમત બદ્ધ
ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચેના માટે આ વાત નથી

તારક પણ—સર્વથા ભગવાનના વિરદમાં સાચા ભક્તો પ્રભુની
યા સ્ત તાજી રાખવા માટે પ્રભુની મૂર્તિ બનાવીને તે પોતાના ઘરમાં
કે મંદિરમાં રાખે તેને ડોશીજી ઇચ્છા-મોહ કહે છે એટલે તે ઇચ્છા-
મોહનો અથ પ્રભુ-પ્રેમ થયો. કારણ કે પ્રભુ-પ્રેમથી જ ભક્તોએ
પ્રભુની મૂર્તિ બનાવી

એટલે કે શ્રી ડોશીજી પ્રભુ-પ્રેમને હેય માને છે એમ
સામિત થયું અને પ્રભુ-પ્રેમને જૈનધર્મના મૌલિક આધાર

નથી એમ શ્રી ટોશીજી કહે છે ત્યારે એ જ ટોશીજી એ જ
અકના એ જ લેખી મર્યાદામાં 'ભક્તિ' ૩ દૈનર્ધર્મમાં
ધ્યાન લેવાનો સીમાર મે છે

પ્રભુ-પ્રેમ અને પ્રભુ-મહિન બન્ને એક જ વાવના
પ્રતીક છે એટલે પ્રભુ-પ્રેમ અથવા પ્રભુ-મહિનને જેન
ધર્મમાં તો મોક્ષિક સ્થાન છે જ. પરંતુ શ્રી ટોશીજીના
અમિત મગજમાં તેને સ્થાન નથી. શ્રી ટોશીજીના
ધર્મ તત્ત્વને યથાર્થ અમજવાની મહિન જ નથી એમ
આથી આખલ થાય છે

અને કહેના 'ઈશ્વાર-પ્રેમ માં ખરી રીત પ્રભુ-પ્રેમ અને
પ્રભુ-મહિન જ નેનો સમાવેશ થાય છે જ

અરે! સવગ પ્રભુના વિરદની વાત તો જાણુએ રહી પણ
હમણે છાની શુરોના વિરદ થતાં પણ સિખને જાણે કુખ થાય છે
કાજુ કે શુરના મદવામથી સિખને જે જાનનો સજ મળે તો, તેનો
આત્મા ઉન્નત થયે જતો જો તે સજ મળે જાય થય માયા
પ્રભુને કુખ થાય તે સવામાવિષ જ ?

તો ખરી મવગ જમવાન કે જેમને સમર તરી જવનો ઉત્તમ
સચો માર્ગ જતાઓ તે જમવાનના વિરદથી અપોને કુખ થાય તેમા
શી નવાઈ છે? અને એવા ભક્તની ભક્તિને 'મોહ'નું
ઉપનામ આપનારને જેન ધર્મ જ કેમ માની રાખય ?
જમવાનની ભક્તિને મોહ કહેનાર અને એ રીતે જમવાન અને
તેમના અપોતુ અપમાન કરનાર અધર્મ જ હોઈ શકે

ઐતિહાસિક રીતે

તીથ ૬૨ જાતાનોના વખતમાં મૂર્તિ મંદિરો દત્તા તો તે મૂર્તિઓ અને મંદિરો એ મા માટે તો નહોતો જ ને વખતે પણ સવકો મવારમાં નેમનું એક મુખ્ય મત ય જામવતરી મૂર્તિને વલન કરી, નેમને પ્રાર્થના કે વાનું મળુતા જતા જ્યાં જામિનમાવ રોય ત્યાં પ્રાર્થના પણ દોષ કરમ ૧ દોષ તો જાને દુકામા દુકા પ્રાર્થના કરતા રોય પણ તે કઈક આરી જાનની દોષ—

તે વાગવાનું તે પરમદુષ્ણુ દેવું જામ, જાતા, મળ જાદિ આ મગા ના સર્વ દુષ્ણોનો દાવ કરવાનો માર્ગ જાતાની આપે અનદ્દ ઉપમા ધર્મ છે તે ઉપકારનો કહે પણ બદનો જાગવાને હું તરુન અસમર્થ હું વળી છે પ્રભુ! આપ તો કહે પણ સેવાને સર્વથા નિરુપદ્ધ ૧। તેથી તે દેવું ૧ મન, વચન અને દાયાની એકામતાની આપના થ જુદી દમા નમસ્કાર ૨૩ હું આપ તા પ્રત્યે પરમભક્તિ અને આપે જાનાવેના ધર્મની ઉપાસના મારા હૃદયમા જીવન પર્યંત અખડ જાગૃત રહે એરી મારી ઇચ્છા રહેવા થાઓ

આ પ્રમાણે વલન નમસ્કાર આ પ્રાર્થના પાત્રી જ તેઓ સમારે વ્યવહારના બીજા કામમા લાગતા હશે આ વહારના વલન નમસ્કારે પ્રાર્થનાથી જ મૂર્તિ-મંદિરોની સફળતા છે

હવે શ્રી ડાહીજી જેવા કદર મપ્રદાયવાળો એક કહે કે તીથ કરેના વખતમાં મૂર્તિ-મંદિરો દત્તા પણ તે તો સીમાના દત્તા તો સમજવાનું એ ૬—

તીર્થંકર ભગવાન સસારી હોવાની માજરોખની વૃત્તિઓ ઉપર નિયંત્રણ મૂકનારા પ્રભુનો ઉપદેશ આપે ત્યારે ગોલાના ગોખની ખાતર બનાવતા મૂર્તિ મંદિરે માટે સમતિ તો ન જ આપે પણ તેના ગોખને દાણી દેવાનું જ કહે. અને તો પછી ભગવાનના વખતમા જ મૂર્તિ મંદિરનું અસ્તિત્વ રહે જ નહિ કારણ કે ભગવાનના ભક્તો ભગવાનના ઉપદેશ વિરુદ્ધનું વર્તન કરે જ નહિ એટલે મૂર્તિ મંદિરે તે વખતે પણ શોખ કે ગોલા માટે નહિ પણ નફન-નમસ્કાર પ્રાર્થના માટે જ હતા.

ધરમા દુકાનમા ફેટા-ચિત્રો ભક્તિભાવથી રખાય છે

વળી વિશેષ ધ્યાન કરતાં હાનની સ્થિતિનો હકનેખ કગતાં શ્રી ડાહીજી લખે છે કે—અત્યારે ગૃહસ્થોના ધરમા દુકાનમા લગ્ન-મહાપ્રમા વગેરે સ્થાનોમા અજૈન દેવો દેશનેતાઓ વગેરેના ફાટાઓતી સાથે તીર્થંકરોના ચિત્રો પણ લગાડેના હોય છે એટલે તે તો શોખ માટે જ ન લગાડેના હોય છે.

આ તો સત્ય વસ્તુને જિવંદા સ્વરૂપમા દેખાડવા જેવી વસ્તુ જી ધરમા કે દુકાનમા ભગવાનના ફેટા ચિત્રો લખેલાં ભક્તિભાવથી જ રાખવામા આવે છે તેમા ભગવાનના ધ્યન-વદનનો જ હેતુ હોય છે તેની જ રીતે લગ્નમહાપ્રમા પણ ભગવાનના ફેટા ચિત્ર ભક્તિભાવથી માનવિક તરીકે જ રાખવામા આવે છે એટલે કે જેઓ રાખતા હોય તેઓ માનવિક સમજને રાખે છે.

ભક્તિના અથવા માગલિકના હેતુને ખૂબે શોભાનો હેતુ ગણવો તે માનસની વિકૃતિ જ છે.

અજૈન દેવોના ફેટા અટ્ટાનીઓ રાખે છે તે પણ અણમમજથી તેને ભક્તિરૂપ ગણીને તે ફેટા રાખે છે તેવી જ રીતે દેશનેતાના ફેટાઓ પણ તે નેતા પ્રત્યેના માનને લીધે રાખવામા આવે છે.

કાર્ત્તિ આપાની ધમ નદિ મમજ્જાર ફાળા મિત્રેને શીમા તરીકે રાખે તો તેથી ને કાર્ત્તિ માનવનિક નિયમ ગણી છકાય નદિ ભક્તિભાવથી ગળાય છે તે જ સાર્વજનિક નિયમ છે

વિશેષ માટે જુઓ ' મુન ક્રિન ધર્મ ' પાનાં ૪૦૦-૪૦૧

વળી એ પણ મમજ્જુ જોઈએ કે ભગવાનની મૂર્તિ એ કંઈ રમકડું નથી કે આવશે તેમના માખની ખાતર ને બનાવે ભગવાન તરફની ભક્તિથી જ મૂર્તિ બનાવાય એટલે તેનો ઉપયોગ પણ ભક્તિ માટે જ થાય

શ્રી ડોશીજી ભગવાનનું અપમાન કરે છે

સપ્તાયવાદી શ્રી ડોશીજી કહે છે કે—મનુષ્યનો સ્વભાવ રૂપ-મેળી છે તેથી તેમને ભગવાનની મૂર્તિ બનાવી, તે ભગવાન રૂપ-માદ ત્યાગના મા ઉપરજ આપે તેમના જ ભક્તો તેમની મૂર્તિ ભગવાનના કેલના રૂપના માદથી બનાવે એમ માનતુ કે મૂર્તિ રમકડા તરીકે ગણાતી એમ માનતુ તેમા સ્વચ્છ હૃદયનાથી ભાનાન અને તેમના ભક્તોનું સાર્વજ અપમાન કરના મિત્રાય બીજુ કંઈ નથી

માણસ પોતે હાથ તેરો જ ખીલને કહે છે ને આજે ભગવાનના બાનેને રૂપ મેળી મનુનાર પોતે પણ તેરો જ દોષ એમ ગણી શકાય

તીર્થ કર ભગવાનના વખતમા મૂર્તિ હતી છતાં ભગવાને મૂર્તિની કે મૂર્તિને વહન કરવાની મતા કરી નથી માટે જ તે પ્રથા ચાલુ રહી હતી અને આજ મુધી ચાલુ રહી છે છતાં મ પ્રહાયનાદના કહાગ્રથી મૂર્તિને વહન કરનામા અધર્મ છે એમ કહેના પોતે તીર્થ કર ભગવાન કરતા વિગેય જ્ઞાની હોનાનો ઘમડ એવે છે એમ જ માની શકાય

૩

ધર્મની રીતે

મૂર્તિની પેઠે જ સૂર સામ્રાજ્યના પુસ્તકો-મથો પશુ જડ વસ્તુઓ છે છતાં તેનો વિનય કરવાનું માનવામાં આવે છે કારણ કે તેમાં ભગવાનના અથવા જ્ઞાનીઓના પવિત્ર રચનોનો સંગ્રહ છે અને તેથી તેને પૂજ્ય ગણીને તેની આરાધના ન થાય તેમ વર્તવું જોઈએ એમ સ્થાનકવામીઓ પશુ માને છે

સૂત્રો બ્રાહ્મી નિષિખ લખાય છે માટે સુરોમાં જ બ્રાહ્મી લિપિને નમસ્કાર કરેલ છે

તો તે જ રીતે મૂર્તિ બને જડ વસ્તુની બનાવેલી છે પશુ જનારે તે મૂર્તિ ભગવાનની છે એમ તેમાં ભગવાનનું આરોપણ કર્યું ત્યારે પછી તે બીજી મામાય જડ વસ્તુ જેની વહેતી નથી પરંતુ ભગવાનના નામના આરોપણથી મધોની મારફત જ તે પૂજ્ય અને નહીંય બની જાય છે

સૂત્રશાસ્ત્ર સંખ્યુદ્ધિથી વાચવાથી જ્ઞાન મળે છે તેમ જ મૂર્તિને સંજ્ઞાવથી સાચા ભક્તિભાવથી વહન કરામાં આવે તો ભગવાનના પ્રશ્નેના ધર્મનું અનુમત્તવા ॥ પ્રેરણા મળે છે

અને અસદ્ગુણોદ્ધિરી, મિથ્યાત્વભાવથી વાચનારને શાસ્ત્ર ગ્રન્થો પાછાં છે તેની જ રીતે પ્રભુ તરફના એમભક્તિ નિઃ તેમની મૂર્તિ તરફ જોનારને કોઈ લાભ ન થાય તે સ્વાભાવિક છે પરંતુ તે ઉપરાંત તે માણસ ભગવાનની અનુજ્ઞા કરનારો દોષ પણ વહેારી લીએ છે

ગુરુના હમેશના વપરાશના આસન ઉપરથી વગેરે વસ્તુઓ

પૂજ્ય ગણવામાં આવે છે અને તેની આશાતના કુન્નારને દોષ લાગે એમ માનવામાં આવે ॥ તે સર્વ વસ્તુઓ પણ જડ પદાર્થની જ બનેલી છે તો પણ તે પૂજ્ય ગણાય છે તેની જ રીતે ભગવાનની મૂર્તિ પણ પૂજ્ય અને વદનીય ॥

સૂત્ર, આમન વગેરે જડ વસ્તુઓમાં ગુરુ વગેરે ડોઠનું પણ આરોપણ કયું નથી માટે તમે તેને વદનીય ન ગણો તો પણ મૂર્તિમાં તો ભગવાનનું આરોપણ કરેલ હોવાથી મૂર્તિ પૂજ્ય અને વદનીય છે

સમગ્ર માણસો તો સૂત્ર શાસ્ત્રો જ્ઞાનના દાતાર હોવાથી તેને વિનયપૂર્વક વદન પણ કરે ॥ અલબત્ત તે વદન જ્ઞાનને કરેલા ગણાય છે.

સવિસ્તર વિગત માટે ‘મૂળ જૈન ધર્મ’ પુસ્તકના પાના ૪૦૨ થી ૪૧૮ વાંચો

સામાન્ય જડ વસ્તુને અથવા કપાય શુક્ત ગણાતા રાગદ્વેષનાજા દેવોની મૂર્તિને વદન કરતું તે જરૂર મિથ્યાત્વ છે પરંતુ જિનભગવાનની મૂર્તિને વદન કરતું તે મિથ્યાત્વ નથી એમું જ નહિ પણ જિન ભગવાનની મૂર્તિને વદન નહિ કરવાથી ભગવાનની આશાતના કષ્ટો દોષ લાગે છે કારણ કે—

તમે ભગવાનનું અવતરણ તો સ્વીકારો છો જ તેમ જ ભગવાનનું અવતરણ જરૂર પણ માનો છો ત્યારે બને તમને તમારા પેતાના માટે મૂર્તિના અવલંબનની જરૂર ન લાગતી હોય તો પણ જ્યારે તમે ભગવાનની મૂર્તિની પાસે જઓ અને તે ભગવાનની મૂર્તિ છે એમ તમે જાણો છો છતાં વદન ન કરો તો જરૂર તમને ભગવાનની આશાતના કરવાનો દોષ લાગે જ

જ્યારે તમે એટલી ઉચ્ચ કોટિએ પહોંચી જાઓ કે જ્યારે તમને ભગવાનના આલ્મજનની જરૂર ન રહે પરંતુ ફક્ત તમે તમારા દુઃખ આત્મ સ્વરૂપનું જ આનંદન લઈ આગળ વધી શકો છો ત્યારે પણ તમે ભગવાનની મૂર્તિની આરાધના કરી શકો કે કેમ તે પણ વિચારણીય છે

મૂર્તિના આત્મજનની જરૂર ન પડે અથવા જરૂર ન હોય તેવી ઉચ્ચ સ્થિતિએ પહોંચ્યા પછી 'મને મૂર્તિના આલ્મજનની જરૂર નથી એમ તમે જરૂર કહી શકો પરંતુ ત્યારેય પણ તમને સમાર વ્યવહારના કોઈપણ કારણે જૈન મંદિરમાં જવાનો પ્રસંગ પડે તો તે વખતે તમારી સામે ભગવાનની મૂર્તિ છે એમ જાણવા છતાં પણ તમે તેને વદન ન કરો તો તેથી તમને ભગવાનની આરાધના કરવાનો દોષ તો જરૂર લાગે જ કારણ કે તમે ભગવાનને પૂજ્ય ગણવાની સ્થિતિમાં તો છો જ ત્યારે જિન ભગવાનનું આરોપણ યથેલી ભગવાનની મૂર્તિને વિનયથી વદન કરવાની તમારી ફરજ-ધર્મ છે

સારાશ છે મૂન, શાન્ત, આસન વગેરે જડ વસ્તુઓને પૂજ્ય પવિત્ર માનીને તેનો વિનય સાચવવામાં આવે અને તેની આરાધના કરનામાં ન આવે, પણ ભગવાનની મૂર્તિના વિનય સાચવવામાં ન આવે, તેને વદન કરવામાં ન આવે તો તે અવિનય-અધર્મ જ ગણાય

તે ઉપરાંત બ્યવહારમાં ધરમાં વડીલના હમેશના બેઠવાના સ્થાનને પૂજ્ય ગણાય છે અને તે ધરનો નાનો માણસ તે સ્થાને બેસે તો તેથી વડીલનું અપમાન થયું ગણાય છે એવી કે ઓફીસમાં શેડ કે મેનેજરની ખુશી ઉપર કે તેમના આસન ઉપર નાનો માણસ બેસે તો તેથી શેડ કે મેનેજર નો અવિનય કોઈ ગણાય છે, આમ વડીલના આમનને પણ વિનય સાચવવામાં આવે છે બ્યવહારમાં વિનયની એ એક રીત છે

૪

સૂત્રશાસ્ત્રની રીતે

સૂત્રોમા જૈન સાધુઓ અને શ્રાવકો મૂર્તિને વહન કરતા હતા તે જણાવતા શબ્દોમાં છે તેમાના થોડા અર્થો આપુ છું

૧ જલાચારણ વિદ્યાચારણ

શ્રી ભગવતી સૂત્ર ચ ૨૦ ઉ ૯ મા જલાચારણ વિદ્યાચારણ મુનિઓ નદીશ્વર વગેરે ઠેકાણે જઈ ચાલતી મૂર્તિઓને વહન નમસ્કાર કરી પાછા અર્ધી આવતા “અહીંના જિન ચૈત્યો—જિનમદિઓ—મૂર્તિઓને વહન કર્યા ” એમ સૂચપાઠ છે

આ વાત પ્રકરણ ન ૪ મા જતાવાર્ધ ગર્ભ છે

જ્યારે જૈન સાધુઓ અને તે પછુ લલિતધારી સાધુઓ જિનમૂર્તિને વહન કરતા હતા એમ જૈનસૂત્રો કહે છે ત્યારે મૂર્તિને વહન કરવાનો નિષેધ કરાવતી જલાચારણ ન ૪ વાત કહે છે એમ મનાવ

૨ અબાક પરિમાજક

ઉત્તાર્ધ સૂત્રમા અબક પરિમાજકે પ્રતિજ્ઞા લીધી છે કે—

“ મને અગ્નિદત આ અરિદતના ચૈત્ય મિત્રાય અન્ય તીથિક અન્ય તીથિક દેવો આ અન્ય તીથિક ઠેકાણે મદબુ કરેલા અરિદત ચૈત્યો ૧૬ ન નમસ્કાર કરના કલ્પે નહિ

અર્થા ચૈત્યનો અથ જિનમૂર્તિ ચામ છ તે વાત મૂળ જૈનધર્મ પુનઃપ્રના પાનાં ૧૨૩-૧૨૪ મા તથા ઉપરના પ્રકરણ ન ૪ માં સવિસ્તર જતાવેલી છે

મતાતપસ્વી લલિતધારી અને અધિજ્ઞાની એવા અબક પરિમાજકે જિનમૂર્તિને વહન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી છે એમ જૈન સૂત્ર

કહે છે એટલે મૂર્તિને વદન એ સૂત્રાનુસાર ધર્મ છે એટલે આવકો મારે તે ધર્મ હોય જ એમ આપોઆપ સિદ્ધ થાય છે

૩ આનંદ આવક

શ્રી હિપાસક દર્શન સુત્રમા આનંદ આવકે પ્રનિતા કરી છે કે—

મારે આજથી અન્ય તીર્થિક, અન્ય તીર્થિકોના દેવ અને અન્યતીર્થિકોએ મદણુ કરે ન અરિદતાના ચૈત્રોને વદન નમસ્કાર કરવા કે જે નહિ’

અહીં ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ મૂર્તિ થાય છે તેની વિગત મારે જુઓ ‘ મૂળ જૈ. ધર્મ’ પુસ્તકના પાના ૧૨૨ તથા ૪૧૬-૪૧૮

અહીં અગ્નિદત ચૈત્ય એને જિનમૂર્તિને અન્ય તીર્થિકોએ મદણુ કરે ન હોય તો તેને વદન નમસ્કાર કરવા કનપતા નથી એથી આપોઆપ સિદ્ધ થાય છે કે અ ધોએ મદણુ નહિ કરેલ એટલે જૈન સઘમા જ નેદેલી જિનમૂર્તિને આનંદઆનંદ વદન પ્રેતા હતા

તે વખતે જિનમૂર્તિ દત્તીજ મારે તો સુતમા મૂર્તિને અન્ય તીર્થિકોના મદણુ કરવાની વત કે અને ને મૂર્તિને વાવ માં તેઓ ધર્મ માનતા ન હોત તો તેમણે તેમની પ્રતિજ્ઞામા જેમ અન્યની મૂર્તિને તથા અ ધે મદણુ કરેલ જિનમૂર્તિને વદન નહિ પ્રેરાની પ્રતિજ્ઞા પ્રી છે તેની સાથે સાથે જિનમૂર્તિને પણ નહિ વાદનાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હોત પણ તેમણે તો અ ધની મૂર્તિને નહિ વાદનાની જ પ્રતિજ્ઞા લીધી છે તેવી સામિત થાય છે કે તેઓ જિન મૂર્તિને વર્મ તરીકે વાદતા હતા.

તે વખતે હરિ હર આદિ અન્ય તીર્થિક દેવો વિદ્યમાન નહોતા પણ તેમની મૂર્તિઓજ હતી તેથી પણ ચૈત્યનો અર્થ અહીં મૂર્તિજ થાય છે એમ સિદ્ધ થાય છે

સ્થાનકવાસીઓ ચાર નિક્ષેપામાંથી ફક્ત બાવ નિક્ષેપો જ વહનીય ગયે છે તે જ ખોટી વાત છે જેમનો બાવ નિક્ષેપો વહનીય હોય તેના ચારેય નિક્ષેપો વહનીય છે એ જ નિયમ છે અને તે નિયમ બાનદ આવકની પ્રતિષ્ઠા પરથી પણ સિદ્ધ થાય છે

જુઓ—હર આદિ દેવો તે વખતે વિદ્યમાન નહોતા એટલે આપણે તેમની મૂર્તિને વહન નહિ કરવાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે તે સ્થાપના નિક્ષેપની છે પણ પહેલા નજી નિક્ષેપો અવહનીય અને બાવ નિક્ષેપો વહનીય એમ કહેતા તો બાનદ આવકે હરિહર આદિને તેઓ વિદ્યમાન હોય તો તેમને વાંદવાની છૂટ રાખી છે એમ અર્થ થાય અને એ અર્થ તો જો સિદ્ધાંતથી જ વિરુદ્ધ છે માટે બાનદ આવકે ચારે નિક્ષેપોથી અન્ય દેવોને નહિ વાવવાની પ્રતિષ્ઠા કરી છે

એટલે સિદ્ધ થાય છે કે જેનો બાન નિક્ષેપો અવહનીય છે તેના ચારેય નિક્ષેપો અવહનીય છે અને જેનો બાન નિક્ષેપો વહનીય છે તેના ચારેય નિક્ષેપો વહનીય છે.

આ પ્રમાણે મૂર્તિવહન કરવાનું ધર્મ છે એમ જુદી જુદી બધી રીતે સિદ્ધ થાય છે અને તેથી જૈન સૂત્ર શાસ્ત્રોને માનનારાઓએ મૂર્તિને વહન કરવું એ ધર્મ છે એમ માનવું જોઈએ. છતાં એમ નહિ માનનારા જૈન સૂત્રશાસ્ત્રને નહિ માનતા સૂત્રકાર, શાસ્ત્રકાર તેમજ ભગવાનનું પણ ચોખ્ખી રીતે અપમાન કરનારા છે અને ભગવાનનું અપમાન કરનારને જૈનધર્મ કેવા ગણે છે તે વાચકે સમજી લેવું

સ્થાનકવાસીઓ મૂર્તિ-વદનને માને છે તેના દાખલો

સ્થાનકવાસી સાધુ મુનિ કાગધમાં પામે ત્યારે તેમણે મહકુ ને વીસ કલાક કે તેથી પણ વધારે વખત સુધી રાખી મૂકવામાં આવે. અને બદામમાંના આરકોને મુનિશ્રીના હેન્ડી વારતા દશન-વદન કરવાને તાગ-ટપાનથી આમ તણુ કરી જોડાવવામાં આવે છે અને મુબરક વગેરે સનેદના પ્રતિષ્ઠિત આરકો આવી જાય ત્યાં સુધી મુનિનો મુનર રાખી મૂકવામાં આવે છે.

દેદમાંથી મુનિનો આત્મા આત્મે થયા પછી તે દેદ મહકુ જ છે અને તે મહકુ મુનિ મમાન જ છે કારણ કે જેમ મૂર્તિમાં જીવ નથી તેમ મૃતદેદમાં પણ જીવ નથી.

સ્થાનકવાસીઓ ભગવાનની મૂર્તિમાં ભગવાનનો આત્મા નહિ હોવાથી મૂર્તિને વદન કરવાની ના પાડે છે, મૂર્તિને વદન કરવામાં મિથ્યાત્વ ગણે છે પરંતુ તેમના સાધુમુનિનો મૃતદેહ, કે જે પણ જીવ નિનાનો દોવાથી મૂર્તિ-સ્વરૂપ જ છે, તેના ધર્મ નહન કરવામાં ધર્મ માને છે.

જોટને કે સ્થાનકવાસીઓને માધુ-ગુરુ ઉપર પ્રેમ છે તેટલો પ્રેમ અન્ય ઉપકારી તીર્થંકર ભગવાન ઉપર પ્રેમ નથી જોટણુ જ નહિ પણ ભગવાન તરફ તે સ્થાનકવાસીઓને દ્વેષ છે માટે જ તેઓ ભગવાનની મૂર્તિને વદન કરવામાં મિથ્યાત્વ ગણે છે અને મૂર્તિ સ્વરૂપ સાધુના મૃતદેહને વદન કરવામાં ધર્મ ગણે છે!

અર્થે કોઈ તક કરીને એમ કહે કે મુનિના મૃતદેહના દર્શન કરે છે પણ વદન કરતા નથી તો તે વાત તદ્દન ખોટી છે કારણ કે દર્શન કરતી વખતે વદન કરવામા આવે છે એ મત્ય હકીક્ત છે

હતાં આપણે તર્કનો જવાબ તકથી જ આપીશુ

મુનિના મૃતદેહના દર્શનનો હેતુ શા? જો એમ કહેતો કે જોવા માટે કુવ્દન માટે કે દેહનું રૂપ જોવા માટે દર્શન કરવા જવાય છે તો તે તો મોહની ક્રિયા થઈ અને તે અપ્રશસ્ત હોવાથી ધર્મમાં તેનો નિર્ણય છે

તારે કહેવું પડશે કે મુનિ તરફના પ્રેમભાવથી તેમના મૃતદેહના દર્શન કરાય છે તો તે પ્રેમ મુનિ તરફના પૂજ્યભાવને લઈ હોઈ પ્રશસ્ત છે અને તેવા પ્રેમમા પૂજ્યભાવ સામેલ હોવાથી સ્વાભાવિક રીતે જ દર્શનની સાથે વદન પણ કરાય છે જ અને વદન નહિ કરેન રમા પૂજ્ય ભાવ નથી તેમજ વિનય-વિવેક નથી એમ જ મણાય છે

એટલે સ્થાનકવામી આધુઓના મૃતદેહરૂપ મૂર્તિને વદન કરવાનુ સ્વીકારે છે અને તેમા ધર્મ પણ માને છે જ

સ્થા મુનિઓનુ માનસ મૂર્તિવદન
સ્વીકારે છે તેનો દાખલો

ફાટા-ચિત્રો મૂર્તિસ્વરૂપ હોઈને સ્થાનકવામી શ્રમણ સધે સાધુઓને ફાટા પડાવવાની કે છપાવવાની છૂટ આપી નથી એમ મારા ધ્યાનમાં છે

તો પણ સ્થાનકવામી શ્રમણસંઘના મુનિઓ ફાટા પડાવે છે અને તેમના પુસ્તકોમાં છપાવે છે એ તો સત્ય રજીકત છે તેવા ફાટા ચિત્રોવાળા છપાયેલા પુસ્તકો સામિતીરૂપે મોજુદ છે તેમનો એક દાખલો અત્રે ટાંકે છુ

સને ૧૯૬૦મા સ્થાનવાસી શ્રમણસંઘના મંત્રીમુનિશ્રી કિસન
લાનજી મહારાજના શિષ્ય વિનયવદ્ર મુનિએ તેમનો વ્યાખ્યાનોનો
એક સમઠ 'શ્રવન સાધના' નામના હિંદી પુસ્તકનો ગુજરાતી
અનુવાદ મુખર્ષિના શ્રી સમિતિ પ્રચારક સંઘ માધ્યમ છપાવી બહાર
પાડેલ છે તે પુસ્તકમા મુનિ વિનયવદ્રજીએ તેમના ગુરુ મુનિશ્રી
કિમનલાનજી મહારાજનો ફેરો-ચિત્ર પણ છપાવેલ છે

આ ફેરો ચિત્રમાં શ્રી કિમનલાનજી મહારાજના મરનક ઉપર
મોટું ભામડગ ચિતરેલું છે

હવે પહેનો મવાલ એ છે કે આવું ભામડગ કેને હોય ?

સર્વશ્રી તીર્થંકર ભગવાન સિવાય અન્ય કોઈ પણ હાથરખને આવું
ભામડગ હોય એવું મેં કોઈ ધર્મગ્રંથમા જોયું-વાંચ્યું નથી તે ।
સાંભળ્યું નથી અને કોઈ પણ જાતના વિસિષ્ટ જ્ઞાન વિના મુનિને
ભામડગ હોઈ શકે નહિ એમ હું માનું છું

શ્રી કિમનલાનજીના ફેરો નીચે 'ચિત્ર દ્વિત પચિય માટે
છે' એમ છાપેલું છે પરંતુ આ તો એક છેતરપિંડી કે કપટભગ છે
ભામડગ ચિતરીને મુનિને ભગવાન જેવા જનાવ્યા, બનાવા તેનો
એક જ હેતુ હોઈ શકે ૨ લોકો તેમના ચિત્રને ભગવાન જેવું
સમજીને માને, વાહે, પૂજે

ચિત્ર પરિચય માટે છે એમ લખ્યું છે તે તો દ્વિત સ્થા શ્રમણ
સંઘના નિયમ વિરુદ્ધનું નથી એમ જનાવવા-કહેવા માટે બહારથી
દેખાવ માત્ર જ કયોઈ દેખાવ સેવ્યો છે બાકી સાધુઓનું
માનસ મૂર્તિવદનને સ્વીકારનાર છે તે સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે

પરિચય શા માટે ?

વળા તે ફેરો-ચિત્ર દ્વિત પરિચય માટે છે એમ લખ્યું-છાપ્યું
છે ત્યારે પરિચય શા માટે પરિચયનો હેતુ શા ? તેનો પણ વિચાર કરીએ

કાર્ત્તવ્ય શુદ્ધિનો પરિચય કરવા માટે અનેક પ્રકારના સામાજિક લાભનો હેતુ હોઈ શકે છે સ્વાચ્છતાનો હેતુ હોઈ શકે છે તેમ જ રૂપમાર્પક કૃપદાનો હેતુ પણ હોઈ શકે છે પરંતુ એ સર્વ મોહના જુદા જુદા પ્રકારો હોઈને ધર્મની જાનના ત્યાજ્ય છે

અહીં આપણે તો શુદ્ધના ફાટાના પરિચયનો જ વિચાર કરવાનો છે અને શુદ્ધ તરફ તો એક માત્ર પૂજ્ય જ્ઞાન જ હોય શુદ્ધ તરફ પ્રેમ હોય તે પણ પૂજ્યજ્ઞાનને લીધે અને પૂજ્યજ્ઞાનની સાથે જ હોય. પૂજ્યજ્ઞાન વિનાનો પ્રેમ પણ સ્વાર્થરૂપ હોઈને તે ધર્મમાં ત્યાજ્ય જ છે

એટલે શુદ્ધના ફાટા-ચિત્રનો પરિચય એક કૃત પૂજ્ય જ્ઞાનથી જોના માટેનો જ હોય, અને પૂજ્યજ્ઞાનથી જોનાતુ લાઈ ત્યા તેમને નાન કરવાનું પણ હોય જ વદન કે નાથીજ પૂજ્યજ્ઞાન પ્રગટ કરાઈ છે જોના છતાં વદન કરનામાં ન આવે તો તે જોતું કુતુહલરૂપ અધના અનિનય રૂપ જ બની રહે છે અને તે તો ધર્મમાં ત્યાજ્ય જ છે

એટલે શુદ્ધના ફાટા-ચિત્ર જોનામાં કે પરિચય કરવામાં પૂજ્યજ્ઞાનની સાથે વદન નમસ્કાર હોય તેમ જ જગનાનની મૂર્તિને પણ વદન નમસ્કાર કરનાતું હોય

આ પ્રશ્નજ્ઞાના જિનમૂર્તિને વદન કરવું તે વર્ચ છે એ વાત અનેક ગીતે મિદ્ધ કહેવ છે તેમાંની વ્યવહારની કોઈ જામદ બે નાત કોઈને અમાય હોય તો પણ તેથી જિનમૂર્તિને વદન અમાય ઠરી ગમ્તુ નથી આ પ્રશ્નજ્ઞાની બધી વાત જોગી ઠરે ત્યારે મૂર્તિવદન અમાન્ય ગણાય પણ તેમ તો કદી બની શકનાતું નથી એટલે મૂર્તિ-વદન માય જ ઠરે છે

સ્થાનકવાસી જૈનોએ વિચારવા જેવું

જેખા
પાઠન શ્રી યાગ્નમસજી

•

સ્થાનકવાસીનો કમવાગ ઉપદેશ

ખેતો ત્રિવે છે કે (સ્થાનકવાસીઓમાં) મિથ્યાત્વ જેવા
મનાપાપી પ્રવૃત્તિ છાકાવવાની તો મુખ્યતા નથી પણ પરનકાવની દિશા
દેશી ખુલ્લા મુખે જોસવાનું છાકાવવાની મુખ્યતા જોવામાં આવે છે
પણ એ કમજોગ ઉપદેશ છે.

સુહપતિ

૧મી ધર્મના જન ધર્મો છે તમા એક પર-પ્રતી કરાને જ
મુખ્ય મહે જ તેનો પણ વિવેક નથી મદોલ વસ્તુનું જગત્ત ન કરતુ
દિ ગદિક બ્યાપાર ન કરેતો હતાદિ ધર્મના જગોની મુખ્યતા નથી પણ
મુખપટ્ટી બાજી અને સૌમાદ્ય ચોડ કરતુ હતાદિ કરાની તેઓ
મુખ્યતા મહે છે પણ મેનયુક્ત પટ્ટીમા ચુકા મનમેથી હવ ઉપદે
તેનો તો યત્ન નથી પણ પરનની દિશાનો યત્ન જનવે છે તે
નાસિકાદારા ધર્મો પરન નીકળ છે તેનો યત્ન કેમ કરના નથી ?

વળી તેમના વાસ્તાવુત્ત્વને મોલવાનો જ વલ ક્યા નો મુખપત્રો મનદા શા માટે રાખે છે? જ્યાં જોનો ત્યાં વલ કરી લીએ! કહે છે કે “બૂઠી જઈએ છીએ” તમે ને એવું પણ વા રહેતું નથી તે અથ ધર્મમાધન કેવી રીતે થશે?

તેઓ દયાના કેટલાક અંગ યોગ્ય પામે છે, દરિદ્રકાય આનિત્યાગ કરે છે, જળ થોડું ગળે છે તેના અમે નિરોધ ક ના નથી

પ્રતિમાનો નિરોધ

વળી પ્રતિમાને ઓકાત પડી તેઓ પ્રતિમા, ચૈત્યાલય અને પૂજન આદિ ક્રિયાનુ હાથ પન કરે છે પણ તેમના જ સ્વભાવો પ્રતિમા આદિ નિરૂપણ ૮ તેનો અમર્યાદો છે. કહે છે

જગત્તી સુત્રમા નાદિધારી મુનિઃકિંચપણ ૮ ત્યાં મેરુગિરિ આમિત્ત જઈ તત્ત્વ ચેદ્યાદિ બ્રહ્મ એવો પાઠ છે તેનો અર્થ ત્યાં ચૈત્યોને વાકું છુ મેવો અર્થ છે દરે ચૈત્યનામ પ્રતિષ્ઠ રીત પ્રતિમાનુ છે છતાં તેઓ હક કરી કહે છે કે— ચૈત્ય રબ્દના માર્ગિક અનેક અર્થ થાય છે ત્યાં ખીજા અથ ■ પણ પ્રતિમા અથ નથી

હવે તેને પૂછીએ છીએ કે—મેરુગિરિ અને નદીચર દ્વીપમા જઈ ત્યાં ચૈત્ય વફના કરી ત્યાં જ્ઞાનાદિની વફના કરવાનો અર્થ કેવી રીતે મળે?

જ્ઞાનાદિની વફના તે મર્મત્ર સંભરે છે (તે પછી ત્યાં ખાસ વફના કરના જ જનાનું મર્યાદા શું?) પણ જે વાત્તા થોડા ચૈત્ય લેાય ત્યાં જ જનાનું સંભરે, ત્યાં જ વફના કરના જનાનું નિરોધ સંભરે એથી સંભરિત અર્થ પ્રતિમા જ છે તથા ચૈત્ય શબ્દો મુખ્ય અર્થ પણ પ્રતિમા જ છે તેને હક કરી શા માટે લેવાયા છે?

દેનલોકની પ્રતિભાઓ

વળી દેવ આદિક નદીચર સ્ત્રીપ આદિમાં જર્મ પૂજન આદિ ક્રિયા કરે છે તેનુ વ્યાખ્યાન તેમના લાભોમા જના ત્યા છે, તથા નોકમાં પણ જના ત્યા અકૃત્રિમ પ્રતિભાનું નિરૂપણ છે હવે એ ગ્યના અનાદિની છે તે કાર્મક કૃત્તવ્ય આદિ માટે નો નથી તથા ઇ હિકના સ્થ નોમાં નિપ્રયોજન રચના સમયે નહિ

હવે ઇહલોક તેને જોઈ શુ કરે છે? મ તો પોતાના મન્દિરામાં એ નિપ્રયોજન ગ્યના જોઈ તેનાથી ઉદાગ્રીન થના હશે અને ત્યા તેમને કુખ થતુ હશે પણ એ મળવતુ નથી અમર કાં તો સારી ગ્યના જોઈ મિત્ર પોતાના હશે પરતુ સંપ દષ્ટિ દેવ આદિ તની મૂર્તિ વડે પોતાના વિષય પોતે એમ ૧૧ સંગતુ નથી પરતુ ત્યા તેની ભક્તિ આદિ જ કરે છે એમ જ સમજે છે

દેનનો જિલ્લો વ્યવહાર

તેમનામાં સુખાભિરુચિ વ્યાખ્યાન છે ત્યા પ્રતિભાજીને રૂજવાનું વિશેષ વધુન કર્યું છે તેને લોપના માટે નહોતું હશે છે કે— દેવોનુ એવુ જ કર્તવ્ય છે દેવોનો એ જિલ્લો વ્યવહાર છે

એ મનુ પરતુ કનવાનું હજી તો અવસ્થા હોય જ હવે ત્યા ધમ થાય છે કે પાપ થાય છે? જો ધમ થાય છે તો ખીજે ઠેકણે પાપ થતુ તટુ અને અદ્વા ધર્મ થયો તો તેને અન્યની મ શ કમ કહેવાય કે કાણુ કે એ તો ચોર મય થયુ

અને જો પાપ થય છે તો ત્યા નમોયુગનો પાઠ ભણ્યે તો પાપના ઠેકણે એવો પાઠ શા માટે ભણ્યો ?

વળી એક વિચાર અહીં એ થાય છે કે નમોયુગના પદમા તો આ તની ભક્તિ છે હવે પ્રતિભાજીની આગળ જર્મ એ પાઠ ભણ્યો

માટે જે અરિહત ભક્તિની ક્રિયા છે તે પ્રતિમાજીની આગળ કરવી ચોખ્ખી થઈ

પ્રતિમા વડે કાર્ય-સિદ્ધિ

અહીં તેઓ એક મિથ્યાયુક્તિ બતાવે છે કે— જેમ છંદની સ્થાપનાથી છંદની કાર્યસિદ્ધિ નથી તેમ અહંત પ્રતિમા વડે કાર્યસિદ્ધિ નથી

પણ અરિહત કોઈને ભક્તિ માની બાધુ કરતા હોય તો એમ પણ માનીએ પ તુ ને તો વીતરાગ છે આ જીવ ભક્તિરૂપ પોતાના ભાવોથી શુભ ફળ પામે છે જેમ સ્ત્રીના આકારરૂપ કાષ્ટ પાપાણીની મૂર્તિ દેખી ત્યાં વિકાગરૂપ ધર્મ અનુરાગ કરે તો તેને પાપ-નષ્ઠ થાય તેમ અરિહતના આકારરૂપ ધાતુ-કાષ્ટ-પાપાણીની મૂર્તિ દેખી ધર્મયુક્તિથી ત્યાં અનુગમ કરે તો શુભની પ્રાપ્તિ કેમ ન થાય ?

પ્રતિમા વિના શુભ ઉપભવોશુ ?

ત્યારે તેઓ કહે છે કે— પ્રતિમા વિના જ અમે અરિહતમા અનુરાગ વડે શુભ ઉપભવોશુ ?

તેને કહીએ છાએ કે—જ્યાંનું દેખાનથી જેનો ભાવ થાય તેનો પરોક્ષ અમરણ કરતા ન થાય ભાગ્યે પછી મીનો અનુરાગી ગોટલા જ માટે સ્ત્રીનું ચિત્ર બનાવે ■ તથા પ્રતિમાના અન્ય મન ને રિંગે ભક્તિ થવાથી રિંગે શુભની પ્રાપ્તિ થાય છે

મૂર્તિ મદિર બનાવવામા હિમા

વળી તે કહે છે કે— પ્રતિમા બનાવવામાં, ચૈત્ય સ્થળ આદિ કરાવવામાં હિમા થાય છે અને ધર્મ તો અદિમા છે માટે હિમા વડે ધર્મ માનવાથી મદા પાપ થાય કે તેથી અને એ કાર્યોને નિરોધી હોએ ’

અહીં કહે ત્યાં તો મદિર આદિ કરાવના નથી પણ મામાયિક આદિ નિરવણ કાર્યોમાં પ્રવર્તે છે નો નેને હોડી મદિર આદિ કરાવતુ હમિત નથી પણ કે હ પોતાને ગ્રહેવાને માટે મહેતાત-મકાન બનાવે તે કરતાં ચૈત્યાનય આદિ કરાવવાવાગે દીન નથી.

દિમા તો ધર્મ પણ પેનાને તો લોભ-પાપાનુરાગની શક્તિ ધર્મ ત્યારે અને લોભ છૂટયો અને ધર્માનુરાગ થયો

જે ત્યાં તો ન લેવ પોતાના ધનને પાપમાં ખર્ચવા દેવા તેમજે તો ચૈત્ય આદિ કરાવવા ચૈત્ય છે

તમે કહો છો કે—ધર્મને અથે હિમા કરતા તો મદા પાપ થાય કે અને બીજે કહેલે દિમા કરતા ચૈત્ય પાપ થાય છે

પણ પ્રથમ તો એ મિદાતનું વચન નથી અને કુલિથી પણ મગનું આવતુ નથી મગજુ કે—એમ માનતા તો છંદ જ મ-સ્થાણુકમાં ધણા જળ વડે અભિષેક કરે છે તથા સમવરમરણુ બનાવી તેમા ચમર પાગરા દત્તાત્રિ કાર્યો કરે છે નો તે મદાપાપી થયો

તમે કહેશો કે— તેમનો એવો જ બચવાર છે

પણ ક્રિયાનું ફળ નો થવા વિના રહેતુ નથી જો તેમા પાપ છે તો છંદિક અમ્મજુ જિ છે તેઓ એતુ કાપ્ત જા માટે કરે તથા જો ધર્મ છે તો તમે તેનો નિરોધ જા માટે કરો છો ?

વળી તમને જ પુછીએ છીએ—તીર્થ કરની વદના માટે રાત્રીઓ આદિ ગયા માધુ વદનાથે દૂર દૂર જઈએ છીએ માનવના આદિ કાર્યો અથે ગમન આદિ કરીએ છીએ ત્યાં માર્ગમાં દિસા થાય છે

વળી સાધર્મીને જમાડીએ છીએ, મધુનુ મગસ થના તેનો સરકારે કરીએ છીએ કપાદિ પ્રવૃત્તિ આને પણ દેખાય છે ત્યાં પણ દિસા તેા થાય છે

ત્વે એ બધા કાર્યો ધર્મના અર્થે જ ન કરાયેલા પ્રયોજન નથી જો ત્યાં મદાપાપ ઉપજે છે તેા પૂર્વે એવાં ધણાં કાર્યો કર્યા તેનો નિષેધ કરે તથા આજે પણ મુદરથો એવાં કાર્યો કરે છે તેનો પણ ત્યાગ કરે અને જો તેમાં ધર્મ લપટે છે તેા ધર્મો અર્થે દિમામાં મદા પાન ખતાની શા માટે જમાવેા છે ?

માટે એા પ્રમાણે માનવુ યુક્ત છે કે—જેમ થોડુ ધન કમાતા જો વણા ધનનો લાભ થતો હોય તેા તે કાર્ય કરવુ ભલુ છે, તેમ થોડી હિંસાનિક પાપ થતા પણ જો ધર્મ ઉપજતો હોય તેા તે કાર્ય કરવુ યોગ્ય છે

જે થોડા ધનના લાભની મર્યાદા જમાડે તેા તે મૂર્ખ ■ તેમ થોડી હિંસાના ભયની મહાન ધર્મ છાડે તેા તે પાપી જ થાય છે

વળી કેઈ ધણુ ધન કમાવે તથા થેડુ ધન ઉપજાવે અથવા ન ઉપજાવે તેા તે મૂર્ખ ■ તેમ દિમાદિ વડ ધણા પાપ ઉપજાવે અને ભક્તિ આદિ ધર્મમાં થોડો પ્રવર્તે અથવા ન પ્રવર્તે તેા તે પાપી જ થાય છે

વળી જેમ કમાયા નિનાજ ધનનો લાભ હોના છતાં ય કમાય તેા તે મૂર્ખ છે, તેમ નિરવધ ધર્મરૂપ ઉપધોગ હોય તેા સાવધ ધર્મમાં ઉપધોગ લગાવેા થાય નથી

મ માયિક

સામાયિક તો રામદેવ તદિન સામ્યભાવ થતાં થાય છે પણ પાઠ માત્ર લખવાથી અથવા જોકે જેમ કરવાથી નો સામાયિક થતી નથી

કમચિત્ કરેશો કે—અન્ય કાર્ય કે ત તે કરતા નો ભડુ છે

એ સંતુ પરતુ સામાયિક પાઠમા નતિશા તો એવી કરે છે કે “મન-વચન-મયાથી સારથી કરીશ નહિ કરાવીશ નહિ” હવે મનમા તો નિમ્ન થયા જ કરે છે તથા વચન-કાયામા પણ કદાચિત્ અથવા મજ્જિત થાય છે હવે ત્યા પ્રતિજ્ઞા ભન થાય છે હવે પ્રતિજ્ઞા ભગ કરના કરતા તો ન કરતું ભડુ છે કારણ પ્રતિજ્ઞા ભગ કરવી એ મહા પાપ છે

નણી અમે પૂછીએ છીએ કે—કો નતિજ્ઞા કરતો નથી પણ જાના-પાઠ ભણે છે જો નનો અથ જાણી તેમા ઉપયોગ રાખે છે અને જીજ્ઞે કોઈ નતિજ્ઞા કરી તેને બરાબર પાળતો નથી, પ્રાકૃતાદિના પાઠ ભણે છે પણ તેના અર્થનું પોતાને જ્ઞાન નથી અને અથ જાણ્યા વિના ત્યા ઉપયોગ ગ્રહે નરિ ચારે ઉપયોગ અથ કેશો ભટકે છે તેથી પ્રતિજ્ઞાભગ થાય છે

હવે એ જ નેમા વિગેષ ધર્માત્મા કોણ ?

જો તમે પહેલાં ધર્માત્મા કહેશો તો તમે તેવો જ ઉપદેશ કેમ કરતા નથી ?

અને જો જીજ્ઞે ધર્માત્મા કહેશો તો નતિજ્ઞા ભગમા પાપ થયુ અથવા પરિણામો અનુસાર ધર્માત્માપણું ન હ્યું પણ પાઠ આદિક કરના અનુસાર ધર્માત્માપણું હ્યુ

માટે પોતાનો ઉપયોગ જેમ નિર્મળ થાય તે કાર્ય કરતું, સાધી શકાય તે પ્રતિજ્ઞા કરવી તથા જેનો અર્થ જાણીએ તે પાઠ ભણવો પણ પદ્ધતિ વડે નામ ધરાવનાર નથી

દરે પાપમા તો મારે ત્યાજ કરું કેવું જયન છે મારે જ ત્યાજ
કરે તે જ પદ કહે એમ જોઈએ તો પદ ન જ રાનો દેવ તે
આપામા જ કહે પન્નુ આ તો પદનિ અર્થે જ એવી ગીતિ છે

જીનું પ્રતિજ્ઞા મદબુ કરવા કરાવવાની મુખ્યતા હ' પણ તને
વધાનિધિ પાત્ર કરવામા ક્ષિયિત્તા હ' અને જ્ઞાનનિમજ ધરાતા કર્મ
વિવેક નથી આગ પરિજ્ઞનો વડે અથવા સંન જનિક વડે પણ
ઉપવામ અર્થ કરી ત્યા પર્મ માન તે પણ રજા તો પછિમે
વડે જ થાત છે

લેનપર્મનું મ વ રવરૂપ સમજ તે પ્રમાણે મોક્ષ માર્ગમા
પ્રવર્તનુ યોગ્ય હ

—તેમના ' મોગ માર્ગ' નક થક મલમાથી માર્ગાર મકમિત

આવડો ! જાગો ! સમજો !

મૂળ જૈન ધર્મથી અમુક અશે વ્યુત થવાથી
મ પ્રદાય ઉત્પન્ન થાય છે

તેટલે અમે મૂળ ધર્મથી વ્યુત તેટલે અમે
મિથ્યાત્વ

*

જૈન ધર્મના ભાગના પાત્ર, સંસ્કારો ઉત્પન્ન કરી
જૈન ધર્મની દિગ્વિશિષ્ટતા ધરનાર સાધુઓ જ હતા
જૈન ધર્મની દિગ્વિશિષ્ટતાને દાવી રાખનાર સાધુઓ
જ છે

મ પ્રદાયનાદનો ઉપદેશ કરી આનંદને મ પ્રદાયવાદમાં
ઘસડનાર સાધુઓ જ છે

*

મ પ્રદાયવાદમાં ધમકાવું જોટલે મિથ્યાત્વને
ઉત્તજન આપવું

મિથ્યાત્વ એ પાપ છે માટે અધર્મ છે

*

અધર્મથી બચવા માટે

મ પ્રદાયવાદમાં ધમકેનાર સાધુને કે આવડને
ઉત્તજન આપવું નહિ કે તેમના વચનમાં
ફસાવું નહિ

☆

સ્થાનકવાસી સાધુ સાધ્વીઓનું કર્તવ્ય

આ લેખ “જૈન સિદ્ધાન્ત” મામિકના ઓગસ્ટ ૧૯૬૩ના અંકમાં પ્રગટ થયેા હતા. આજના નાધુસાધ્વીઓ પોતાના અહંમાં કે માનપ્રતિષ્ઠાના લોભમાં ચકચર છે તેથી તેઓ શુદ્ધ જૈન ધર્મને અનુસરવા માગતા નથી એ તો ડેખીતું સ્પષ્ટ જ છે એટલે તેઓ શુદ્ધ જૈન ધર્મ જતાવે કે સમજાવે તેવી આશા રાખવી તે મને તો નકામી લાગે છે. આજે તો શ્રાવકોએ પોતાની મેળે જ શુદ્ધ ધર્મ સમજી લઈને તે પ્રમાણે અનુસરવાનો, વતવાનો વખત આવ્યો છે.

કેકલ પરપરાની માન્યતાને ઠાગ્યે
કદી ડોલ ધર્મ નાથો ઠરી ગઈતો નથી

સ્થા માધુસાધ્વીઓ જ્ઞાનિથી
નાચી વિચારી નિર્ણય કરે

પીતંગ મરણ તીર્થ કર જાગરાનના અનુયયી તરીકે સ્થાનકવાસી સાધુ સાધ્વીઓનું કર્તવ્ય છે કે જાગવાને પ્રાપ્તેના શુદ્ધ જૈન ધર્મને અનુસરવું.

સ્થા સાધુ સાધ્વીઓ સ્થાનકવાસી જૈન ધર્મને શુદ્ધ જૈન ધર્મ માનતા હોય તો તેમણે સૌથી પહેલા તેમ માનિત કરવાની જરૂર છે કારણ સ્થા સાધુ સાધ્વીઓ તીર્થ કર બસવાનની મુનિને માનવી તે મિથ્યાતા મળે છે એ તેમની માન્યતા સાચી હોય તો તેમણે સ્પષ્ટ રીતે સાબિત કરવું જ જોઈએ કારણ કે—

તીર્થકરેના વખતમા પણ તીર્થકરેની મૂર્તિઓ અને મૂર્તિઓ અસ્તિત્વ નરાવના હતા તેના પ્રમાણો આશુક છે

તે વાત મારા મૂળ જૈન ધર્મ પુસ્તકમા તેમજ આ માસિકના એનિન ૧૯૬૭ના અકમા બતાવેલી છે

સૂત્રામાં ચૈત્ય શબ્દ ઠોકેકાળે આવે છે ભગવાનને પણ 'દેવ્ય વ્યર્જન' (ચૈત્યસ્વરૂપ) મહેના છે સૂત્રામાં ચૈત્ય શબ્દનો અર્થ મૂર્તિ અથવા મૂર્તિ મંદિર જ થાય છે પણ જીને અથ ધર્મો નથી તે વાકે જુઓ તથા શબ્દકોશથી સાબિત થાય જ તેમજ સૂત્રામાંના શબ્દોના ઉપર નીચેના સમઘષી માનિત થાય છે

સ્થા સાધુઓ ચૈત્ય શબ્દના બોહો ગીતે જ્ઞાન 'આધુ વજેરે અર્થ કહે છે અને તે અર્થ સૂત્રામા જ્યા જ્યા ચૈત્ય શબ્દ આપે છે ત્યા ત્યા કઈ કઈ જુદા અર્થ ધરાવે છે પરંતુ સૂત્રના વાક્યના અને ઉપર નીચેના વાચ્યનો સમઘ તપાસતા તે કોઈ પણ અર્થ ઘટી શકતો નથી તે બોહો અર્થ કોઈ પણ ગીતે જ વજેમતો થઈ શકતો નથી

તે વાત પણ મારા "મૂળ જૈન ધર્મ" પુસ્તકમા તેમજ આ માસિકના એપ્રિલ ૧૯૬૨ના અકમાં નિસ્તાગથી બતાવેલી છે

સ્થા સાધુ-માધ્વીઓ જે તીર્થ પર નગવાને પ્રરેપેવા સાચા શુદ્ધ જૈન ધર્મને અનુમતવા માનતા હોય તો તેમની દરજ્જા છે કે સૂત્રામા ચૈત્યનો અથ મૂર્તિ થાય છે તે અથ તેમને ખોટો લાગતો હોય તો તેમણે તે પ્રમાણે સાબિત કરવું જોઈએ અને તેમણે માની લીધેલા

ચૈત્યના અર્થ માધુ નાન વગેરે સુરોમાં તે તે ઠેકાણે બરાબર ધરી શકે છે તે પૂ વાર કરતું જોઈએ

ભગવાનના વચ ૧૧૧ જોગ અર્થ કરના કે ભગવાનના વચનથી ઊંચી રીતે નર્તવું અને ઊંચી ગીતે પ્રશંસા કરતી તેને જૈનધર્મ મિથ્યાત્વ ગણે છે.

જિનમૂર્તિ અને મૂર્તિપૂજા એ બે જુદા વિષયો છે જિનમૂર્તિ તીર્થંકરોના વખતમાં પાણી હતી ત્યારે દ્રવ્યપૂજા પાણીમાં આરાની પેદાગ છે તે ભૂલણું નહિ

સ્થા માધુ-માધવીઓ તેમની, મૂર્તિ સંબંધીની માન્યતાઓ માણી છે એમ પ્રમાણેથી માણિત ન કરે તો તેઓ ભગવાનના વચનને અનુમરનારા નથી એમ માણિત થશે એટલે કે તેઓ મિથ્યાત્વને ધર્મ માને છે એમ માણિત થશે કારણ કે તેઓ મૂર્તિની માન્યતાને મિથ્યાત્વ કરાવે છે જો કે જિનમૂર્તિની માન્યતા તીર્થંકર-માન્ય ઠરે છે

સ્થાનકવાસી સાધુ સાધીઓએ મિથ્યાત્વના વાપથી બચવું હોય તો જિનમૂર્તિની સત્ત્વ મા યત્ન સ્વીકારવી જોઈએ

સ્થાનકવાસી સાધુ સાધીઓએ એક વાત નગબર સમજી નેની જોડે કે આજનો જગતનો અધઃશ્રદ્ધાનો-અજ્ઞાનતાનો નથી આજનો સુશિક્ષિત પ્રજાવાન જૈનસમાજ ધર્મ વિરુદ્ધી જોગી માણતાં અધઃશ્રદ્ધાથી અપનાવી લીએ તેમ નથી

મૂર્તિ સંબંધી સ્થાનકવાસી માન્યતા તદ્દન જોગી છે તે એ મારા ' મુળ જૈન ધર્મ અને હાલના સંપ્રદાયો ' પુસ્તકમાં તથા ' જૈન સિદ્ધાંત ' માસિક જોગદોષર ૧૯૬૨ના અંકમાં નિગતનાર બતાવેલું છે તે ઉપરાંત શ્રી રતનલાલ ડાહીએ ઉપરિધન દેખેલી જોડી દલીલોના જનાણમાં એ સનિસ્તર

ખતાનેયુ છે એમને શ્રી ડોરીય મારી એ પછ વાત યોગી કરાવી ગમ્યા નવી

મે માર ઉપન પુસ્તક મે વે રથા મુનિએને તથા માધ્વીએને તેમના ચોમામાના સ્થળે મોકલી આપ્યુ હતુ મુનર્ધમા અમણ સુધના આચાર્યશ્રી આનંદસપિજને તથા બીગ માધુ-માધ્વીએને મે મુનર્ધમા મારી જાતે આપેયુ છે પરંતુ આજ સુધી તેમના તરફથી આ સબધમાં કશી પણ વાત કે દિનચાન ચર્ચ નથી

તેથી આ લેખવાગે આ માસિખને અક મવ રથા સાધુ માધ્વીએને તેમના જાહેર થયેના ચોમામાના સ્થળે મોકલી આપુ ■ અંતે જિનમૂર્તિની માન્યતા સબધી તેમને કેઈપણ જાતનો નિરાન હોય તે તે તેમણે સાતવ જાહેર કરના વિનંતિ કરે છુ

માન એક મોટા કપાલ છે અને જૈન ધર્મે તેને દેવ-વત્ત ગણેલ છે છતાં આજના સાધુ સાધ્વીએ ધર્મ કરતા માન પ્રતિષ્ઠાને વિશેષ મહત્વના ગણે છે મેટલે જૂલ કણુ કરવામા નાનમ ગણે છે

એટલે આજ સુધી મૂર્તિ વિરુદ્ધ પ્રશ્નજ્ઞા પ્રનાગ મ્યાં પછી દવે તેની સત્યતા સ્વીકાર તા પોતાના પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચે એમ રથા સાધુ સાધ્વી મમજે અને મને એ આભાવિક છે

પરંતુ પ્રતિષ્ઠાના નુકસાન કરતા અમત્યને જાણી જોઈને વળગી રહેનાયુ નુકસાન, ધર્મની હાનિનુ નુકસાન અનેકગણુ વધારે છે એટલુ જ નહિ પણ સત્યનો સ્વીકાર કરનાથી ધર્મ જળવાય છે અને પ્રતિષ્ઠા વધે છે એ વાત રથા સાધુ માધ્વીએએ ખાસ ઠીકીને ધ્યાનમા રાખવી જોઈએ

જોથી લાભ શું ?

એક બાઈએ સવાલ કર્યો કે આ સ્પષ્ટીકરણની જરૂર શી છે ? એ જ પ્રમાણે સાધુ સાધ્વીમાંથી પણ કોઈને એવો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થાય તો તેનો પણ અહીં નીચે પ્રમાણે જવાબ આપી દઉં છું—

(૧) ચૈત્યના જોરા અથ કરી મુક્તિને નકારવાથી સ્થાનકવાસીઓમાં જે મિથ્યાત્વ ધુસી ગયું છે તેનો અંત આવી જાય છે કારણ કે મિથ્યાત્વનો એક મત પણ હોય ત્યાં સુધી ધર્મ શુદ્ધ નથી અને મોક્ષ તેથી દૂર જ છે

(૨) મુર્તિનો વિરોધ મની જતા સ્થાનક સમ્રાટ સ પ્રદાયમાં એમ્તાનો પાપો નખાઈ જાય અથવા સ્થાનક સમ્રાટ સ પ્રદાય આપે એ જ થઈ જાય

અને આમ થતા પછી સ્થાનકવાસીઓનો સાવધ પૂજનો વિરોધ એટલો પ્રમળ થઈ જાય કે મુર્તિપૂજક માધુઓને સ્થાનકવાસીના વિરોધની માઘી ચાત મા યા વિના પુકો રહે જ નહિ

મુર્તિપૂજક આનંદોમાં પણ ઓગે ભાગ તો મુર્તિપૂજના આકબરની નિરુદ્ધ જ છે અથવા તો અજ્ઞાનતાથી આકબર પૂજને માને છે તેઓ પણ સત્ય સમજતા સ્થાનકવાસીઓને અનુમોદન, શહમાર આપે, એટલે એકતામાં કાંઈ વાગો રહે જ નહિ

દ્રવ્ય મુર્તિપૂજનો વિરોધ સુચક છે એટલે સ્થાનકવાસીઓ પાસે તે જ અંતે સંખ્યાબળ મજબૂત થવાથી રહે જ નહિ

માટે મુક્તિ કરવો એ જ આવિષ્કાર

સ્થાનકવાસી મુનિઓની સત્ય અપનાવવાની અનિચ્છા

૫ વી બેચગાસણના લેખમાં
દેખાતી અપષ્ટ વાત

મેનાગર સત્તાના બે મુખર ફિરકાના બે મોટા મંત્રોનું મૂર્તિ
બને મુદ્દપતિ મળધી હ તીર્થગોળી પ્રતિમાગો-મૂર્તિઓ તીર્થ કરોના
વખતમાં પણ હતી એ તા બનક રમાલોપી સિદ્ધ થોન છે

તેમજ મુનિઓના ઉપક્રોમાં મુદ્દપતિના લક્ષણ નથી જેવા
ધનુષા કાળલા સૂરોમાં મળે છે

પણ હતા દુરાગ્રહધીજ રથા મુનિઓ એ મત વાનનો સ્વીકાર
કરવા ઇચ્છતા નથી એ વાત દિગ 'શ્વેતકુ' મામિકે રથા મુનિધી
મહાદેવશી સ્મૃતિમાં વિશેષક કાળના જ પ્રમુદ્ધ કહેલ છે તેમાં ૫
શ્રી બેચગાસણનો એ વેખ છે ત તરથી રાષ્ટ્ર રીતે મિલ થાવ છે

એ વેખમાં પતિશ્ચએ રાષ્ટ્ર લા-કુ હ કે મુનિધી મતવાસણ
સથા મિ મુનિધી અમગ્ય છ માગી વાન મગ્ય મગ દના તો પણ
તેઓ પોને તે વાન અપનાવના તેમજ જિ રેવથી જાણવા કહે છે
કે—' પૌતણ ! વિવાનો વિનોદ પ્રસાર થયો જોઈએ ત્યારે
આ મર્ડ અજ્ઞાન મળી જાય "

કેવો મિચિત્ર જવાબ છે ! એ અજ્ઞાન તો રથા પ્રતર્થક

મુનિઓએ જ ઉત્પન્ન કરેલ છે અને સ્થા સાધુ સાધ્વીઓ જ તેને નિચ્છતર ટપવી રાખતા રહ્યા છે, સ્થા સાધુ સાધ્વીઓ એ અજ્ઞાન ટાળના ઝઘ્ઘતા જ નથી.

ઓ સ્થા સાધુ-સાધ્વીઓ સારી રીતે મમજો છે કે જ્યાં સુધી તેઓ સત્ય મમજાવવા મટિબદ્ધ નહિ થાય ત્યાં સુધી સ્થાનકવાસીઓનું અજ્ઞાન ટળે. ૧૫૧ સ્થા સાધુ સાધ્વીઓ જિનમૂર્તિ પ્રાપ્તિ કેવો દ્વેષ ઝળી રહ્યા છે તેનો હમણાં જ એક તાળો દાખલો આપું છું.

સ્થા સાધ્વીના જિનમૂર્તિના દ્વેષનો તાળો દાખલો

આ હેઠના એટલે સ ૨૦૧૬ના ચોમામામાં મુખ્યમંત્રી એક ઉપાશ્રયમાં ચોમાસુ રહેલા એક વિદુષી સાધ્વીશ્રી આ વાત કહી.

એ ચોમાસા દરમ્યાન ટેલીક આલિશઓ ઉપાશ્રયમાં આનુપૂર્વી ગણતી હતી તેમની પાસે મૂર્તિપૂજક તરફથી બહાર પડેલ આનુપૂર્વીની સુદર પુસ્તિકાઓ હતી આ તમા ચોરીશ તીર્થ કરેલા ચોરીશ ફોટાઓ હતા.

સાધ્વીશ્રી એ પુસ્તિકામાંના ફોટાઓ તરફ નજર જતાં જ મજા લેતા—આ શું આરી ચોપડીઓ આપણે રખાય ?

ઓ પછી એ બધી આલિશઓની આનુપૂર્વીની તે સુદર પુસ્તિકાઓમાંના તીર્થ કરેલા બધા ફોટાઓ ફેલાવીને ફેફા દેવડાવ્યા.

હાહા ! કેવો મતામદ ! ભગવાનના ફોટા પાસે રખાય નહિ—જોય નહિ ! તેો વદન કરા નહિ ! કારણ કે તે મિથ્યાત્વ છે !

ભગવાનના ફોટા કે મૂર્તિ પાસે રાખવા કે તેને વદન કરવું તે મિથ્યાત્વ છે એમ સ્થા. સાધુ-સાધ્વીઓ સૂત્ર મિદ્ધાતથી આજ સુધી તો સાબિત

પુરતક એ બન્ને મહાનુભાવોએ વાંચી લીધું હતું તેથી તે સખધર્મા કંઈ કંઈ પ્રકારની ચર્ચાઓ રાત્રિના શાત સમયમાં ચાલતી હતી

હું (૫ બેચરદાસજી) કહિતો કે—સ્થાનકવાસી સ પ્રકાશના પ્રવર્તકોએ સમાજમાં કાંતિ લાવવાને માટે પ્રયત્ન તો કર્યો પરંતુ દીર્ઘદષ્ટિનો અભાવ હોનાથી તેઓએ ખાન નિમિત્ત ઉપર જ કુઠારોઘાત કર્યો. ભોકોના માનસમાં રહેલી મૂળ નિકૃતિને દહાવવાનો પણ ઠીકઠીક પ્રયત્ન કર્યો હોત તો આજે જૈન સમાજનું કંઈક જુદું જ રૂપ નજરે આવત

હું કહિતો કે—ચિત્તન, મનન અને આત્મર નિરીક્ષણને માટે પ્રતિમાનું આલેખન હોતું જોઈતું હતું પરંતુ જે ભોકો એ પ્રકારનું મનન મિત્તા, તથા આત્મ મોધનનો વિચાર કરવામાં નાસમય દોષ ત લાગેને માટે પૂજારી પદતિ અલાવવામાં આવી અને એવી પ્રવૃત્તિ આતુ કરવાના સમયે મર્યાદા, આડ મર-રહિતતા વગેરેનું ધૂળ ધ્યાન રાખવામાં આવ્યું હતું પરંતુ ગતાગતિક ભોકોએ તો કંઈ બીજું જ કરી નાખ્યું નાન વેદિક પરપરાની પૂજા પદતિ ઇત્યાદિ અવતળન કરીને મોટી દાનિ કરી નાખી

એ દાનિને દહાવવાને માટે આલેખાને કેવો ઉપયોગ કરવો જોઈએ ? એ વાત ઉપર જોર દેવાનું જરૂરી હતું અને રિવાજવાસને તેમજ શાસ્ત્રાભ્યાસનો સરિસૌધ નગાર કરનાતુ પણ જરૂરી હતું

એમ ન કરનાથી અજ્ઞાન બ મુ રહ્યું તેમજ વધતુ ગયું અને જડ ક્રિયામડ વધ્યા પણ મલિનતા ઘટી નહિ આ પ્રમાણે માત્ર નિમિત્ત ॥ ઉચ્છેદથી પરિણામ વિપરીત આવ્યું પ્રતિમારૂપ આલેખનના વિના ચિત્તન, મનન ને આત્મર નિરીક્ષણરૂપ આધ્યાત્મિક વૃત્તિ વધારવી હતી ત તો થઈ નહિ અને ભોકોના મનમાં જે આડખર-વૃત્તિ બેઠી હતી તે વચારે બળવાન થઈ આ પરિસ્થિતિ કોને પ્રત્યક્ષ નથી ?

તેમણે (હકત મુનિશ્રીઓએ) કહ્યું—લોકો જિયારા અજ્ઞાન છે શું કરીએ ?

મે કહ્યું—જે રીતે આ આડખર નિભાવવામાં આવે છે તે જ રીતે તે આડખર પણ કેમ નિભારી ન શકે ? આડખર સર્વ ઠેકાણે સમાન જ છે

વાત તો સમજી ગયા પણ ઉપાય કોઈ નહોતો

મે ખીજી વાત એ કહી કે—મહુ પ્રાચીન સમયમાં દીક્ષા ભેરાવાળા શામના ઉપકરણોમાં રુબેદરણ તથા પાત્રનો ઉદ્દેશ માત્ર આવે છે મુહુપત્તિનું તો નામનિશાન પણ નથી

ત્યારે તેમણે કહ્યું—તો એ વિવાજ કેરી રીતે આવી ગયો ?

એ સબધમાં મે તેમને કેટલાય આગમ ન્યનોના આધારે બતાવ્યા

તેઓ સાંભળતા રહ્યા અને તેઓ મજીર પણ થઈ જતા તથા વિચારમાં પણ પડી જતા છેવટે તેઓ કહેતા—પકિતજી ! વિદ્યાને વિશેષ પ્રચાર થવો જોઈએ ત્યારે આ સર્વ અજ્ઞાન ટળી જશે,

આમરી અર્થોમાં મરિર માત્ર, સ્થાનક માત્ર આદિ મર્વની અર્થો થતી ગહેતી કે એકાંતવાસી બનીને સૌ કોઈ એક બીજાને મિથ્યા કહેવાને કેવા તત્પર થઈ મયા છે આમ કરવાવાળા અતેકાંતવાદના સિદ્ધાંતનું પાલન કરતા નથી હુસમદના કારણે શું આચાર, શું ઉપાધ્યાય શું સાધુ-માર્ગી ગણ અને શું આજેવાન આવક-આવિકાઓ—સર્વ લોકો ભગવાન મદાવીરના અનેકાંતવાદ અને અદ્વિમાના સિદ્ધાંતો આચારમાં લાવવાનો વિચાર પણ નથી કરતા આ મદાજેદનો નિરવ છે

આમરી એવી અર્થો આદ્યનવ મદિના સુધી ચાલતી રહી ક્યારેક ક્યારેક તો રાતના બાર કે એક વાગી જતો પણ નેઓ ધણા પ્રસન્ન રહેતા હતા

સ પ્રદાય-નાદના બે ફપણુ
સ કુચિત દષ્ટિ અને
ગુણીજનેનો અનાદર

લેખક
શ્રી અગરવલ્લ નાદરા

*

મત્ર ૧૪ શબ્દોનો અર્થ શબ્દકોષોમાં આ રમાણે કર્યો છે—(૧) કોઈ વિશેષ ધાર્મિક મત, (૨) કોઈ મતના અનુયાયીઓની મહત્ત્વા (૩) કોઈ વિષય અથવા સિદ્ધાંતના સજામાં એક જ તરફનો વિચાર કે મત રાખવાનાળા લોકોનો વગ

એવે કે સ પ્રદાય એ ધર્મની જ એક શાખા છે, એમાં મૂળ તો કોઈ ખરાબ ચીજ નથી પણ સાપ્રદાયિકતામાં એક ખરાબ ચીજનો પ્રવેશ થઈ જાય છે માટે પાશ્ચાતિક દિદી કાયમાં—‘સ પ્ર દાયવાદી તથા સાંપ્રદાયિકતા શબ્દોના આ રમાણે અર્થ સખ્યા છે—
સ પ્રદાયનાની—જે પોતાના સપ્રદાયને સૌથી સારો આગળ
સપ્રદાયને હેય અથવા તુરંત સમજે તે અને તેની સામે ધૂળા અને દ્વેષ રાખે ■

સાપ્રદાયિકતા—કેવળ પોતાના મતદાયી વિશેષતા અને તેના હિતોનું વિશેષ ધ્યાન રાખવું

આ અર્થે ઉપરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે સામ્રાજ્યિકતાની સાથે સક્રિયતા પણ આવી જાય છે, અને તેની સાથે સાથે બીજાઓને હીન અથવા તુચ્છ સમજવાની મનોવૃત્તિ પણ આવી જાય ■

આ મોવૃત્તિ એટલી દહે રહ્યોથી જ્યાં ■ કે બીજાઓ પ્રત્યે ઘૃણા અને દ્વેષભાવ પણ થઈ જાય છે અને ત્યારે તેમાં બીજા એક દુશ્મન ઘુસી જાય ■ તે બક્ષિ બીજાઓની સારથ, અવાઈ તથા ગુણો તરફ ધ્યાન દેતી નથી પણ તેના હોષ તરફ તે ખૂબ ધ્યાન આપે છે

આ સક્રિયતા તથા ગુણીજનાના આદરથી મનુષ્યના વિકાસના ભાગ અવરોધાય છે માટે સામ્રાજ્યિકતાને વિરુદ્ધ સચા આપવામાં આવે છે તેની અમર એના જેવી જવાબક હોય છે

આ સામ્રાજ્યિકતાના કારણે ધર્મના નામથી અનેક યુદ્ધ થયા, હાનરો લાગ્યા માણસોના જીવ લેવાના તેથી એ દમ રિગેધરી જમવાનું પ્રત્યેક મનુષ્ય માટે જુજ આવશ્યક છે *

માઈ પણ બ્યક્તિ પોતાના સમ્રાજ્યના નિયમનું પાલન કરે, તેના પ્રત્યે પૂજા નિષ્ઠા ગમે ત્યાં સુધી તે કોઈ હોયતી વાત નથી પણ કદાબુતી વાત ■ પરતુ જ્યારે પોતાના સમ્રાજ્યને સર્વ એક માનીને બીજાઓ પ્રત્યે ઘૃણા કે દ્વેષ રાખવા લાગે ત્યારે વાસ્તવિક ધર્મનો લોપ થઈ જાય છે જ્યારે તે પોતાને નામથી દેહ ધર્મ માની લીએ પરતુ એમત આગ્રહ કે કદાબહ જ્યાં હોય છે ત્યાં ધર્મનો રસ સુધઈ જાય છે

* જેન સમ્રાજ્યો અવાસ્તવાર અનેક રીતે એક બીજા સમ્રાજ્યો સાથે ક્ષેત્ર ઝડપા કરે છે કોટમાં કેસ કરે છે અન્ય સમ્રાજ્યના સહિ સાધ્યોને ઉત્તરવાને જગ્યા આપતા નથી આદારપાણી વહોરવાતા નથી વગેરે જેવી રીતે અપમ આપે છે—ન જિ શેક

ધર્મ એ હૃદયનો એક પરિવર્તન છે એ વિશ્વમૈત્રીનો સંદેશ આપે છે. આત્મવર્ત સર્વ મૂલ્યો પોતાના મહાન જ સર્વને ગંભીર એ જ એનો ૨૧૨ ॥

ધર્મ આપણો મૂળ કે હૃદય કરવાનું શીખવે. ૧૫૧ એ વાત સ્મર્યમાં રાખી જોઈએ સક્રિયતા એ મહાન દોષ છે અને ઉદારતા એ મહાન ગુણ ૫ માટે હૃદય છે કે—

અય તિજ પરો વેત્તિ ગણા સુવત્તસામ્ ।

ઉદાર ચરિતાનાં તુ ધમ્મપેષ મુદ્ધમ્મમ્ ॥

એ ધર્મ તથા શાસ્ત્રોનું જે અધ્યયન કર્યું છે તેથી મરી જોવી હદ માન્યતા છે કે ગુણો આ ગુણોજનોના આદર નહિ કરવાવાળા મનુષ્યો પોતાનામાં સદ્ગુણોનો વિકાસ કરી શકતા નથી સક્રિયતા મનુષ્યની દૃષ્ટિને કૃપમહુક (કુવામાના દેહકા) જેવી બનાવી દીએ છે

જ્યાં મુધી હૃદય ઉદાર અને દૃષ્ટિ વિશાળ નહિ થાય ત્યાં મુધી આપણે ધર્મના સ્વરૂપને સારી રીતે અધર્મ માની રીતે ગમણ શકીશું નહિ

આપણે એટલું તો માનવું જ પડશે કે જ્યાં સત્યનો એક નાશ પણ હોય તે સત્યાગ્રહને સદાય આદર માનવું જોઈએ, કોઈ પણ વ્યક્તિમાં કોઈ પણ મહાગુણ હોય તેના પ્રત્યે આપણે આદરમાન થવો જોઈએ ગુણાનુસાર અને ગુણમંદળ દર્શિને નાધિકાધિક નિકમાવવાની આવશ્યકતા જે માર્ગની પણ મૂળ કે દ્વેષ કરવો તે બહુ જ ખુરી વાત છે

મહાપુરુષો કહી ગયા છે કે—ધણા પાપ કે દુગુણો પ્રત્યે તે પણ પાપી પ્રત્યે ત્રિ તેના તરે તે કડુબાની બાવના જ હો. દુષ્ટના પ્રત્યે પણ મહારથ અધર્મ ઉદ્દેશ બાદ રાખવામાં આવે પણ ધણા કે દ્વેષ નો નહિ જ

આપણામાં, જે કુટુંબનાં જુદી અલગ તથા દેવ દીવ તેને પ્રવલથી દૂર કરવા લેઈએ અને અવસાવિનળી જુદાઈએથી આવધાન રહીને વાસ્તવિક ધર્મને વિલામ દરવાજો રાખી કાઢે તેને

સાંસ્કૃતિક દૃષ્ટિ આપણને જીવન સવસાવની મુશ્કેલી બાંધી છે. દર રાખે છે તેથી અપણે નેનો લાભ દેખી શકતા નથી અને તેથી તે આપણા મારે પડી નીકળીને સારો છે.

જેન સમાજમાં તે સમસ્યાવિનાશ સાધાવ્યું હોય છે તેથી બહારથી કાંતે પાન-પરિષ્તિ પ્રેમ દેખાતો દેખાય પણ આત્મિક પ્રેમ ભાવે જ નજરે આવે છે. ધાર્મિક પણ સામ્ય દર્શિ વાન નજર સામે આવી કે તે પ્રેમ દુગી થાય છે. સાધુ મુનિશાસ્ત્રે પણ સામ્યદર્શિના જ પુષ્ટ કરતા નેદે જ અને તેથી મૂળ સૈદ્ધાન્તિ ભેદ ન દેખાય છતાં પણ સાચાંજ વાતોમાં જુદાઈ આવી જાય છે અને જીવન સમસ્યાવિનાશ મુશ્કેલીઓનો લાભ ઉઠાવી શકતો નથી.

જેન મથેના સંસારનું કામ જણ સમ્રાજ્યમાં નવમ અમમ મ લી રજુ છે. પરંતુ જણે સંસારનું મુનિશાસ્ત્રે આ મથે મેમીને વિચર-વિચર દારા ભેદાયી કામ કરે તે મુશ્કેલી નહિત મથરજુ પામેદોને લઈને પણ મથરજુના વધતી રહેતી આ કામ મથરજુનો અનામદ હોવો તેમજ સામ્યદર્શિ અધ્યયનનો આધાર ને આ કામને જ માનવામાં આવે છે.

નિકાચિત પાપથી બચવું હોય તે

પાપ કરનાર કરાવનાર અહીં તેને અનુમોદન આપનાર એ પ્રણેતાને
જેન ધર્મે દોષિત ગણ્યા છે

ભગવાનના વચન વિરુદ્ધની વાત બોલની માનવી કે પ્રણેતા તે
મિથ્યાત્વ છે એટલે પાપ છે

તીર્થ કર લગવાનોએ જિન મૂર્તિની માન્યતાને ધર્મ ગણે છે છતાં
જિનમૂર્તિ માનવી તે મિથ્યાત્વ છે એમ માનવું, મનાવવું
અથવા એવી પ્રણેતા કરી તથા તેવી પ્રણેતાને ઉત્તેજન-
અનુમોદન આપવું તે પાપ છે

સ્થાનકવાસી સાધુ, સાધ્વી શ્રાવક શ્રાવિકાઓ આવું પાપ હરખત
આચરી ગયા છે તેમણે નિમારણ જોઈએ કે—

એ જ પાપને વારંવાર અનુમોદન આપવાથી તે પાપ નિકાચિત બને છે
એટલે જિનમૂર્તિ નહિ માનનાથી પાપ નિકાચિત બને છે માટે—

જે મુમુક્ષુ સાધુ સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા એના નિકાચિત મહાપાપથી
ગચ્છના ઈચ્છતા હોય તમણે જિનમૂર્તિ માથે અચૂકી જોઈએ,
માનવી જ જોઈએ

શ્રી રતનલાલજી ડોશીની ચર્ચા પરથી ખાસ જાણવા જેવું

મારા 'મૂળ જીવ ધમ' અને હજાર મુદતોના પુસ્તક અને
અનેક પ્રશ્નમાર્ગો મળ્યા હતા અને તેના દેહો દેહ વિદ્યાના
માયિકના જાન્યુઆરી તથા માસના ચર્ચાના અંગે હતા
અને રમાનકવાળીઓ તરફથી હજારો પત્રો આવ્યા હતા જે
ત્યારે સપ્તમવાળી પ્રેમજીને થી રોકીને નવ શ્રેણી સુધી વિદ્યુદ્ધર્મ
દીક્ષા-ચર્ચા ચાલુ રાખી હતી તેથી તેના પાઠકો દ્વારા જાણવા
પ્રાપ્ત થાય છે

મરિયાના કેશમાં માણસને ૧૫૫ મુદતોના નેત્રો ના મુદતો
મમલ સમો નથી, એવરજ જેવો છે કે જેને કોઈ જાણી નથી
તેમજ જોગી વાનો કર્યા કરે છે

મર્યાદાના મોહથી જીવેલા મનુષ્યોના જીવનમાં
એક જ રિવાજ હોય છે જોડેદોડેલા મુદતોના પાઠકો
દોષને તેમની ૧૫૫ નેત્રોના સિદ્ધાંતોના અંગે
આનુ છે મર્યાદા મોહથી કે જેને કોઈ જાણી નથી
વિગત આ રમાજો છે—

અસત્ય લખવાની કૃતિઓમાં જોઈએ
અસત્યને સંપૂર્ણ રીતે જાણી લે

શબ્દો-વાક્યો મારા નામે ચડાવેને શ્રી ડોશીજીએ ઓક રીતે કૃતિલતા વાપરી છે

૬૨ી જવાબા બેશરમપણુ—સન્નન માણુસને પોતાનું બોલુ કારવામા કે ફેરવવામા બારે શરમ લાગે છે પરંતુ શ્રી ડોશીજીને તેમનું પોતાનું બોલેલું કે લખેલું પોને જ કયાપરામા એક જ બાબત માટે અનેક વખત માટે અનેક વખત જુદી જુદી રીતે ફરી જવામા ચુત્તાઈ પર ચુત્તાઈ મારવામા શ્રી ડોશીજીએ જરાય શરમ ગણી નથી

૬૩ છુદ્ધિ—દ્રુષ્ય છુદ્ધિથી જાણી જોઈને મારા લખાણોને જોતા સ્વરૂપે આપીને જોટી રીતે મારી નિંદા કરવામાં તેમણે પાપ માન્યુ હોય એમ લાગતું નથી

૬૪ કૃત્ત્ર પ્રશ્નપટ્ટા—સૂતના શબ્દોના જોટા અર્થો કરીને શ્રી ડોશીજીએ કૃત્ત્ર પ્રશ્નપટ્ટા કરી છે એટલે તેમાં તેમણે પાપ મા યુ હોય એમ લાગતું નથી તેમજ બીજા શાસ્ત્ર ગ્રંથોના પણ તેજ પ્રમાણે જોટા અર્થ કર્યા છે

૬૫ શ્રુતકેવળીની આશાતના—શ્રુતકેવળી શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી મોક્ષની પ્રાપ્તિ માટે નહિ પણ સ્વર્ગના પાદમલિક સુખ માટે મદાપ્રાપ્તિ ધ્યાન ધરતા હતા એમ કહી શ્રી ડોશીજીએ શ્રુતકેવળીની આશાતના કરવામાં પાપ મા યુ નથી

૬૬ તીર્થ કર ભગવાનની આશાતના—તીર્થ કર ભગવાનના ભક્તોને રૂપ-મોહી અને ઇચ્છા-મોહી ગણાવ્યા છે એ મોહ દેવ દોષા છતાં ભગવાને રૂપમોહને અને ઇચ્છા મોહો સમતિ આપી હતી એમ ગણ્યાની તીર્થ કર ભગવાનનું પણ અપમાન આશાતના કરના ચૂક્યા નથી શ્રી ડોશીજીએ એવી આશાતનામા પાપ મા યુ નથી

ધ્યાન મળ્યાથી મપૂર્ણ અજ્ઞાનતા—અરક ધારણાને જ પાન
ગણીને શ્રી ડેશીશએ અનેક ખોટી વાતો સર્જાને થી ડેશીશએ
ધ્યાન મળ્યાથી તેમણે મપૂર્ણ અજ્ઞાનતા ભરેલી કરી છે

સુત્રાભિનિવેશીપણ—કાલના ઉચ્ચ સુત્રોમા નથી તે બધું
જેન મનમાં નહિ મારે ખેડુ અને ખેતે સરના સમોના જે
અથ કરે છે તે જ સાચા એમ ગણવાની શ્રી રા.પી.શએ
સુત્રાભિનિવેશીપણ જતાની આધુ છે પણ આપણે મજબૂત
જ્ઞાન વિજ્ઞાન મળુ છે તેની કૃતીક રિતનો મોટું કે તેની
ગણતરી કરતા જ નથી યોગ સર્જાથી વાન જામા પૂરેમા
હતી જના ડેશીશ ખોટી મારે છે

નકતા—આમાણિક રીતે મર્ચા કરનાર સત્તા મીને મૂળ મુદ્દા ઉપર જ
વાન કરે પણ શ્રી ડેશીશએ તેમની રજા પ્રવચન વક્તાથી
અપહરણની રીતે જ મૂળ વાતને ખોટી કરાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે
પણ સીધી દલીલથી કે અમાધુથી મારી વન શ્રી રા.પી.શએ
ખોટી કરવાનો પ્રયત્ન પણ કોઈ નથી

આગમ ઉત્થાપક—સ્વેતાગરો ૪૫ અગમ મારે છે તેમાંની સ્થાનક
પાસીઓ ફક્ત કર જ મારે છે તર્ક મારણ બનવાના કદે છે કે
જેમા સિદ્ધાંત વિરુદ્ધની વન દેવ તે અમાન્ય તેથી જ રીત
સુત્રોની ટીકા મૂર્ખા બાધ વગરે પણ સ્થાનકવાસીઓએ
એ જ કારણે અમાન્ય કર્યા હતા તેમાં દેવે એટલા સુવારો
મર્યા છે કે ટીકા મરેરેમા જોટનું મૂળ સૂત્ર અનુમાર અથવા
સિદ્ધાંત અનુમાર ન દેવ તે અમાન્ય

સ્વેતાગરો સાથે સ્થાનકવાસીઓને મૂળ વાધો
મૂલિ તો હતો અને મૂલિની જેમા વાન દેવ તે અમાન્ય
કે મૂળ સુત્રોમા મૂલિની વાન નથી એમ સ્થાનકવ
૧૩૪

પણ ચૈત્ય ગૃહનો અથ જ મૂર્તિ થાય છે અને તે શબ્દ મૂળ સત્રોમા અનેક વખત અનેક ઠેકાણે આવે છે તે જોયું ત્યારે સ્થાનકવામીઓ ચૈત્ય ગૃહનો મૂર્તિ અર્થ ફેરવીને તેના જ્ઞાન, માધુ વગેરે જુદા જુદા અનેક ખોટા અર્થ કર્યા

આ સ્થાનકવામીઓનું આગમ ઉત્થાપન નથી તો શું છે ?

પરંતુ મેં જ્યારે સ્થાનકવાસીઓના અર્થ ખોટા છે તે સ્પષ્ટ રીતે બતાવ્યું ત્યારે ડહાળી પડીને શ્રી ડોશીજી મને આગમ ઉત્થાપક કહેના પિંજનાં મરજુ કે હાતાં સત્રોમાં ષ્ટલીક સેળભેળ અથવા ફેરફાર થયા છે તે મેં સ્પષ્ટ બતાવી આપ્યું છે

ખૂબીની વાત એ છે કે આજ સુધી સ્થા સાધુઓ તેમ જ શ્રી ડોશીજી પાસે પણ અનેક વખત કહી-લખી ચૂક્યા છે કે સ્વેતામ્બર પૂર્નાચાર્યોએ મૂર્તિની વાત સ્થાપન કરના માટે સત્રોમા અનેક ફેરફારો કર્યા છે અને તેના સાબંધા પણ આપ્યા છે

આમ આજ સુધી સત્રોમાં થયેલા ફેરફારની ઘોષણા કરનાર શ્રી ડોશીજી આજે જાણે કે સત્રોમાં કાંઈ જ ફેરફાર થયો જ નથી એમ બતાવી, મેં ફેરફાર થવાની વાત કરી છે તે માટે મને કૃત્યાક કહે છે ! આમા દ્વપવૃત્તિ સિરાપ બીજું છે નું ?

ભગવાનના વચન અનુસાર બનાવેલા મૂળ સૂત્ર તો બાર જ છે તેમાં પણ બારમું તો વિચ્છે ગયેલ છે અને બાકીનાનો ધરો જ થોડો જામ મગે છે બાકીના સૂત્રો તો બ મહા પીરના નિર્વાણ પછી ધણા લાંબા વખતે થયા છે તે સૂત્ર દહીકત છે

સર્વજ્ઞ હા. નાન અસ્પષ્ટ કે સદિ ૫ વાત પ્રે નહિ,
 ઊંચી, ગંધી, પરસ્પર વિરોધી વાત કરે નહિ અને
 તેથી સૂત્રોમાં જે કોઈ નાત પરસ્પર વિરોધવાળી હોય
 ત્યાં મૂળ સૂત્રની નાતથી વિરુદ્ધની અથવા તેનાથી જુદી
 વાત કરનાર બીજુ સૂત્ર ઘાનનેયનાળુ કે દેશીય
 વાળુ જ ગણાય

એટલે કે મે જ સૂત્રોમાં દેશીયની વાત કરી હ તે
 સ્થાનવાસીઓની દલીલને જ અનુમતી હ કે મૂળ મિદ્ધાતની
 વિરુદ્ધની વાત હોય તે અમાન્ય આમ મે સ્થાનકવાસી
 ઓની જ દલીલ અપનાવી છે પરંતુ અત્યારે ગ્રા.
 વાસીઓની જ દલીલ તેમને જ હાથે પડે હ એમ
 ભ્રમને થી ડાઘીછ વિભાસજીમાં પડી ગયા અને તેથી
 મને આગમ ઉત્થાપક કહીને પાતાનો રસ્તો સીધો કરવા
 માટે હ પણ તેમાં જ થી ડાઘીછ લાંબ બૂડે છે

સૂત્રોમાં ધર્મેના દેશીયની એક લાગી રીત મે મારા
 “મૂ. જૈ. ૫” કુલકમાં આપી છે તે ઉપરાંત એક લાખો
 વિશેષ આપુ છું કે પ્રશ્ન વ્યાકરણ સૂત્ર હાસિનુ છે તે મૂળ
 નથી પણ પૂર્વાચાર્યે આપે આપુ નહીં જનારીને મૂળની
 બદલીમાં મૂકેલું છે

(જુઓ “જૈન સિદ્ધાંત” માસિકના જુન ૧૯૬૬ના
 અંક પાનું ૫૭૭)

સૂત્રોમાં જૂની પળ કઈ નિર્દોષ વિરુદ્ધ ધુસી મધુ નથી
 તેની ખાતરી કરવા માટે પરીક્ષા પ્રધાન જનરુ જોન એ આ
 નેટલા માટે જ મે પરીક્ષા-પ્રધાની એટલે મત્યાર્થોના
 લક્ષણો જતા પા છે જુઓ મૂ. જૈ. ૫ પ્રસ્તાવના પાનું ૭

શ્રી ડોશીજીના લક્ષણો

શ્રી ડોશીજીની ચર્ચા ઉપરથી તેમના લક્ષણો આ પ્રમાણે છે—

માનો મદ	ભગવાનની આશાતના અપમાન
નાનનો દ્રેષ	શુભકેવળીની આશાતના
નિરુદ્ધ માન્યતાસળા	ઉત્સુક પ્રરૂપણા
પ્રત્યે દ્રેષમુદ્ધિ	કુટિલતા
મુનાભિનિવશપણુ	મે ત્યુ કરી જવામા બેશરમ પણુ
ગસત્ય પરૂપણા	કાઠથી ખોટા અર્થ બતાવવા
વકતા	ધ્યાન સંગથી સમૂખ આગામતા

આ મર જાખનો ની વિગત અપતા આ પુનઃ જોવકુ બીજી પૂનઃક બની જાવ તેથી બહુ જ દુઃખા સખેત છે પૂરી વિગત જાણવા ઇચ્છાકારે જૈન માસિકના ૧૯૬૩ ની સાલના બધા અંગે વાંચી જવા

અમારા વાત શ્રુતકેવળી તેમજ ભગવાનની આશાતના, ઉત્સુક પ્રરૂપણા વગેરે ઉપર સખી સવ વાત સાચા જૈનમા તો દોષ શકે જ નહિ સાચો જૈન તો જૂનથી પણ ખોટું સખાર્થ ગયુ હેય તો કબૂલ કરી દેમા માગે પણ શ્રી ડોશીજીએ પોતાના મહિમાતના તોરમા કહી પણ તેમની જૂનની દેમા માગી થી અરે જૂલ કબૂલ પણ કરી નથી

મામ જ્યારે શ્રી ડોશીજીની મત વર્તણૂક સાચો જૈ. કહી ૧ ૨ તેની ■ ત્યારે શ્રી ડોશીજી સાચા જૈન નહિ પણ ફક્ત જૈનાવાસી જ છે એમ વાચક સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકેને અને જૈનાવાસી સાચા ધર્મજ્ઞ હોય શકે જ નહિ

સ. ૨૧ મોદ મતાગ્રહ અંગે અભિમાન (માનસ) ૧૧ તોરમા મનુષ્ય કેટલો બધો નીચે ઉતરી જાય ■ તે શ્રી ડોશીજીના દાખલાથી સ્પષ્ટ સમજી શકાય છે તે ઉપરાંત શ્રી ડોશીજીનો સ્થાનકવાસીઓના

જોવા ગુણ ન હોય તો “અમ્યગ્દર્શન” નામ હોવા છતાં તે મિથ્યાદર્શન જ છે. સમ્યગ્દર્શનથી ભવકટિ છે અને મિથ્યાદર્શનથી ભવબ્રમણની વૃદ્ધિ જ છે

સ્થા જૈન પત્રના તનો-માસેક
શ્રી જીવજીવાય સઘની

શ્રી ડોશીજીના પત્રને આશનાર શ્રી જીવજીવાય સઘની શ્રી ડોશીજીથી જરાય ઉતરે તેમ નથી જત્તે નિંદાખોરીમાં તેમનાથી પણ ચડી ગયા છે નિંદાખોરીમાં શ્રી જીવજીવાયે પહેલો નખર પ્રાપ્ત કર્યો છે

એ નિંદાનું ધારણ શું ? એ જ કે—

“મૂર્તિની વિરુદ્ધ સ્થાનકવાસી માન્યતાને ટેકો આપનાર નગીનકાસ શેઠે આજે મૂર્તિની માન્યતા સાચી છે એમ સૂના ઉલ્લેખો, કાખલા, ફલીલોથી તેમજ ઐતિહાસિક વગેરે અનેક પ્રમાણોથી સિદ્ધ કર્યું છે જિનમૂર્તિની વાત સૂત્રોમા અનેક ઠેકાણે હોવા છતાં સ્થાનકવાસીઓએ ખોટા અર્થ કરીને જિનમૂર્તિને અમાન્ય ઠરાવી તીર્થ કર ભગવાનોની ભયકર આશાતના કરી રહ્યા છે તે અનેક પ્રમાણોથી સાબિત કર્યું છે અને એ રીતે સ્થાનકવાસીઓની યોગ્ય ખુશ્હી પડી ગઈ છે ”

સાચા પ્રમાણોને ખોટા તો ઠરાવી શકતા નથી તેથી તે સમયમાં તેઓ એક શબ્દ પણ લખી શક્યા નથી અને તો પણ સત્યને નદિ

સ્વીકારતા સ્થા ના મતામુલકને વળગી તો રહેતુ જ છે, ત્યારે સ્થાનકવાગીની
જોડી માન્યતાને સ્પષ્ટ રૂપમાં જાહેર કરનાર નગીનસ શીડની જગ્યાએ-
નિંદા કરવા સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય રહ્યો નથી એમ જાણીને તેમણે
નિંદાજોગીનો એક માત્ર રહેલો સહેલો ઉપાય અજમાવ્યો છે

અલગત નિંદાજોરી એ પાપાસરતું જ કાર્ય છે પરંતુ જેમને
સત્ય ધર્મ જ ખપતો નથી જેઓ એકનાના જ વિરોધી છે તેઓ
પાપાસરતે પણ ધર્મરૂપ માને તેમાં માર્ગ નરહી નથી, અન્યથા એ
પણ ધર્મને નામે જ પાપ આચરે છે ને !

જેઓ સજ્જતાથી પ્રામાણિક ચર્ચા કરવા મામના હેતુ વડે
તા સીધી રીતે મૂલિ સખધના મારા પ્રમાણે બેઠા છે એમ સૂચિત
કરવાની હલીલો આગળ ધરે પણ તેની હલીલો તો છે જ નહિ ત્યા
બીજુ માય પણ શું ?

એટલે પત્રી થી ડોશીછના લેખોના અનુવાદો બાંધે કોઈક
ખિનજગ્યાસી કરેક પડેનવીન (માગ્ય કે તેઓ બેઠા છે એમ
તો તેમના મનમાં જાય છે) લેખોના નિરૂપક તેમજ મેળી
વાતોથી બરપૂર પણ વસ્તુન મૂળ મુદ્દાને નહિ સ્પષ્ટતા એક અસ્પષ્ટ
એટલે નમાસા કે નમામા લખો છાપીને થી છત્રજીવે સહેજ ને

શામનદેવ તે સવેને સદ્ગુણ આપો એ જ અર્થ

જૈનાભાસી મિથ્યાદૃષ્ટિ

મદિસુદનાણવલેણ હુ
સચ્છદ્દ બોહરં જિણુસમિદિ ।
જો સો હોદ્દ હુવિદિ
જ હોદ્દ જિણમગલગરવો ॥

જે મનુષ્ય મતિ જ્ઞાન તથા શ્રુતજ્ઞાનના અભિમાનથી શ્રી જિનેન્દ્ર દેવ દ્વારા પ્રતિપાદિત અર્થને, સ્વચ્છેદતાથી અર્થાત્ પોતાની મન કલ્પનાથી જેમ તેમ વિરુદ્ધ અર્થ કરે અથવા આગમના સત્યાર્થને છુપાવી મિથ્યા અર્થ કરે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે તે જીવ જિન ધર્મનું પાલન કરવા છતાં પણ જૈન ધર્મથી સર્વથા પરાક્ર મુખ છે જૈન ધર્મથી તે જીવ બહિર્ભૂત મિથ્યાદૃષ્ટિ જ લાગુવો

રથણુસાર.

